

**Kokemäen kaupungin
esiopetuksen
opetussuunnitelma**

Nimi	Kokemäen kaupungin esiopetuksen opetussuunnitelma
Tiivistelmä	Kokemäen kaupungin esiopetuksen opetussuunnitelma perustuu valtakunnallisiin esiopetuksen opetussuunnitelman perusteisiin sekä Kokemäen kaupungin omiin paikallisiin tarkennuksiin. Uusi paikallinen opetussuunnitelma otetaan käyttöön 1.8.2026 alkaen.
Kunta	Kokemäki
Hyväksymispäivämäärä	16.6.2026
Pdf luotu	10.6.2026

SISÄLTÖ

1. Opetussuunnitelman perusteet ja paikallinen opetussuunnitelma.	1
1.1. Esiopetuksen opetussuunnitelman perusteet.	1
1.2. Paikallinen opetussuunnitelma ja sen kehittäminen.	1
1.3. Paikallisen opetussuunnitelman laatiminen ja keskeiset ratkaisut.	3
2. Esiopetuksen tehtävä ja yleiset tavoitteet.	5
2.1. Esiopetuksen järjestämistä ohjaavat velvoitteet.	5
2.2. Esiopetuksen tehtävä osana oppimisen polkua.	7
2.3. Arvoperusta.	8
2.4. Oppimiskäsitys.	9
2.5. Laaja-alainen osaaminen esiopetuksessa.	9
2.5.1. Ajattelu ja oppiminen (001).	10
2.5.2. Kulttuurinen osaaminen, vuorovaikutus ja ilmaisu (002).	10
2.5.3. Itsestä huolehtiminen ja arjen taidot (003).	10
2.5.4. Monilukutaito (004).	11
2.5.5. Tieto- ja viestintäteknologinen osaaminen (005).	11
2.5.6. Osallistuminen ja vaikuttaminen (006).	11
2.6. Paikallisesti päätettävät asiat.	12
3. Esiopetuksen toimintakulttuuri.	16
3.1. Toimintakulttuurin kehittämistä ohjaavat periaatteet.	16
3.2. Oppimisympäristöt esiopetuksessa.	19
3.3. Yhteistyö esiopetuksen aikana ja siirtymävaiheissa.	20
3.4. Paikallisesti päätettävät asiat.	21
4. Esiopetuksen toteuttamisen periaatteet.	25
4.1. Monipuoliset työtavat.	25
4.2. Arviointi opetuksen ja oppimisen tukena.	25
4.3. Opetuksen yhteiset tavoitteet ja oppimiskokonaisuudet.	27
4.3.1. Ilmaisun monet muodot (001).	28
4.3.2. Kielten rikas maailma (002).	29
4.3.3. Minä ja meidän yhteisömme (003).	30
4.3.4. Tutkin ja toimin ympäristössäni (004).	31
4.3.5. Kasvan, liikun ja kehityn (005).	32
4.4. Kieleen ja kulttuuriin liittyviä tarkentavia kysymyksiä.	33
4.5. Paikallisesti päätettävät asiat.	35
5. Oppimisen ja esiopetukseen osallistumisen tuki.	43
5.1. Lapsen oikeus oppimisen ja esiopetukseen osallistumisen tukeen.	43

5.1.1. Tuen järjestämistä ohjaavat periaatteet.	43
5.1.2. Tuen jatkumo varhaiskasvatuksesta esiopetukseen ja esiopetuksesta perusopetukseen.	44
5.2. Oppimisen edellytyksiä tukevat opetusjärjestelyt ja ryhmäkohtaiset tukimuodot.	45
5.3. Lapsikohtaiset tukitoimet ja niiden järjestäminen.	47
5.3.1. Lapsikohtaisen tuen tarpeen arviointi.	48
5.3.2. Lapsikohtaisen tuen toteuttamista koskeva suunnitelma.	49
5.3.3. Tukea koskeva päätös.	50
5.4. Oppimisen ja esiopetukseen osallistumisen tukeen liittyvä yhteistyö.	51
5.4.1. Huoltajan ja lapsen kanssa tehtävä yhteistyö.	51
5.4.2. Moniammatillinen ja monialainen yhteistyö.	52
5.5. Esiopetuksen poikkeava järjestäminen lapsen tuen tarpeesta tai terveydentilasta johtuvasta syystä.	52
5.5.1. Varhennettu oppivelvollisuus.	52
5.5.2. Sairaalaopetus ja konsultatiivinen sairaalaopetuspalvelu.	54
5.5.3. Muut opetuspalvelut.	55
5.5.4. Lapsen esiopetuksen järjestäminen poikkeavasti terveydentilasta johtuvasta syystä.	55
5.5.5. Perusopetuksen aloituksen myöhentäminen.	56
5.6. Paikallisesti päätettävät asiat.	56
6. Opiskeluhoolto.	66
6.1. Paikallisesti päätettävät asiat ja opetuksen järjestäjän opiskeluhooltosuunnitelma.	66
7. Erityiseen maailmankatsomukseen tai kasvatustieteelliseen järjestelmään perustuva esiopetus.	71
7.1. Paikallisesti päätettävät asiat.	71

1. Opetussuunnitelman perusteet ja paikallinen opetussuunnitelma

1.1. Esiopetuksen opetussuunnitelman perusteet

Esiopetuksen opetussuunnitelman perusteet on perusopetuslain mukainen Opetushallituksen antama valtakunnallinen määräys,¹ jonka mukaan paikallinen esiopetuksen opetussuunnitelma laaditaan ja esiopetus toteutetaan. Opetussuunnitelman perusteiden laatimista ohjaavat erityisesti perusopetuslaki ja -asetus sekä esiopetuksen tavoitteita määrittävä valtioneuvoston asetus².

Esiopetuksen opetussuunnitelman perusteiden tehtävänä on edistää laadukkaan ja yhtenäisen esiopetuksen yhdenvertaista toteutumista koko maassa. Uudistuksen valmistelun lähtökohtana ovat lasten kasvuympäristön ja esiopetuksen toimintaympäristön muutosten tuomat haasteet tällä hetkellä ja tulevaisuudessa. Perusteita on valmisteltu laajassa yhteistyössä hyödyntäen uusimpien tutkimus- ja kehittämistyön tuloksia.

Opetussuunnitelman perusteet on määräys esiopetuksen tavoitteista ja keskeisistä sisällöistä, huoltajien ja esiopetuksen henkilöstön yhteistyöstä sekä opiskeluhuollonkeskeisistä periaatteista ja opetustoimeen kuuluvan opiskeluhuollon tavoitteista.³ Esiopetus on opetuksen ja kasvatuksen kokonaisuus, jossa eri osa-alueiden tavoitteet liittyvät yhteen ja muodostavat toimintakulttuurin perustan. Tämän vuoksi esiopetuksen opetussuunnitelman perusteet sisältää esiopetuksen tavoitteita koskevien määräysten lisäksi niiden ymmärtämistä avaavaa tekstiä.

Esiopetuksen opetussuunnitelman perusteet sisältävät viittauksia lainsäädäntöön. Viittausten tarkoituksena on selventää perustetekstin yhteyttä lainsäädännölliseen perustaan. Esiopetusta ohjaavista säädöksistä poiketen tässä perusteasiakirjassa käytetään oppilaasta esiopetukseen paremmin soveltuvana sanaa lapsi ja oppimisen ja koulunkäynnin tuesta nimitystä oppimisen ja esiopetukseen osallistumisen tuki. Perusopetuslain mukaisesta käsitteestä oppilashuolto käytetään perusteissa opiskelija- ja oppilashuoltolain mukaista ilmaisua opiskeluhoolto.

1.2. Paikallinen opetussuunnitelma ja sen kehittäminen

Opetuksen järjestäjällä on vastuu paikallisen esiopetuksen opetussuunnitelman laadinnasta ja kehittämisestä⁴. Paikallisessa opetussuunnitelmassa päätetään esiopetuksen kasvatus- ja opetustyön, opiskeluhuollon, huoltajien ja esiopetuksen yhteistyön sekä esiopetuksen muun toiminnan järjestämisestä ja toteuttamisesta esiopetuksen kansallisten perusteiden pohjalta. Opetussuunnitelma laaditaan siten, että se määrittelee, ohjaa ja tukee esiopetuksen järjestämistä kaikissa esiopetuksen yksiköissä tai toimipaikoissa. Opetuksen järjestäjä ottaa huomioon paikalliset erityispiirteet, lasten tarpeet sekä esiopetusta koskevan arviointitiedon ja kehittämistyön tulokset opetussuunnitelmaa laatiessaan.

Opetussuunnitelman laadinnassa otetaan huomioon myös muut paikalliset suunnitelmat, kuten:

- mahdollinen varhaiskasvatussuunnitelma
- perusopetukseen valmistavan opetuksen suunnitelma
- perusopetuksen opetussuunnitelma
- mahdollinen perusopetuksen aamu- ja iltapäivätoiminnan suunnitelma
- lastensuojelulain⁵ mukainen lasten ja nuorten hyvinvointisuunnitelma

1 Perusopetuslaki (628/1998) 14 §

2 Valtioneuvoston asetus (422/2012)

3 Perusopetuslaki 14 §

4 Perusopetuslaki 15 §

5 Lastensuojelulaki (417/2007) 12 § (610/2022) ja Oppilas- ja opiskelijahuoltolaki (1287/2013) 13 § (377/2022)

- yhdenvertaisuuslain⁶ mukainen yhdenvertaisuussuunnitelma
- tasa-arvolain⁷ mukainen tasa-arvosuunnitelma
- mahdollinen kestävän kehityksen suunnitelma ja kulttuurikasvatussuunnitelma sekä muut opetuksen järjestäjän tekemät koulutusta, lapsia ja perheitä koskevat suunnitelmat ja päätökset.

Opetuksen järjestäjä hyväksyy⁸ opetussuunnitelman erikseen suomenkielistä, ruotsinkielistä, saamenkielistä sekä tarvittaessa muulla kielellä annettavaa esiopetusta varten. Paikallinen esiopetuksen opetussuunnitelma voidaan laatia kaikille opetuksen järjestäjän esiopetuksen yksiköille tai toimipaikoille yhteisenä tai siten, että suunnitelma sisältää opetuksen järjestäjän yhteisiä sekä yksikkö- tai toimipaikkakohtaisia osia sen mukaan kuin opetuksen järjestäjä päättää. Opetuksen järjestäjät voivat myös sopia järjestäjärajat ylittävästä yhteistyöstä opetussuunnitelmaa laadittaessa, sitä arvioitaessa ja kehitettäessä. Lisäksi opetuksen järjestäjän tulee laatia⁹ lukuvuosittain esiopetuksen opetussuunnitelmaan perustuva suunnitelma (myöhemmin lukuvuosisuunnitelma) ja tiedottaa huoltajille ennalta siinä päätetyistä keskeisistä asioista. Lukuvuosisuunnitelmassa tarkennetaan, miten paikallista opetussuunnitelmaa kussakin esiopetuksen yksikössä tai toimipaikassa kyseisen lukuvuoden aikana toteutetaan.

Opetuksen järjestäjä huolehtii siitä, että esiopetuksen henkilöstö sekä huoltajat voivat osallistua opetussuunnitelman laatimiseen ja kehittämiseen. Myös lasten näkemyksiä kuullaan ja hyödynnetään kehittämisessä¹⁰. Huoltajien ja lasten kannalta mielekkäisiin sekä saavutettaviin ja esteettäisiin osallistumis- ja vaikuttamistapoihin kiinnitetään erityistä huomiota. Perusopetuslaki velvoittaa laatimaan esiopetuksen opetussuunnitelman¹¹ yhteistyössä hyvinvointialueen sosiaali- ja terveystieteiden tehtävien hoitavien viranomaisten kanssa. Lasten eheän oppimisen polun turvaamiseksi on tärkeää, että muun varhaiskasvatuksen ja perusopetuksen henkilöstö saa mahdollisuuden tutustua ja osallistua esiopetuksen opetussuunnitelman laatimiseen ja kehittämiseen.

Esiopetuksessa lapsilla on perusopetuslain¹² turvaama oikeus saada opetussuunnitelman mukaista opetusta jokaisena esiopetuksen työpäivänä sekä heidän tarpeidensa mukaista oppimisen ja esiopetukseen osallistumisen tukea¹³. Tämän oikeuden turvaamiseksi jokainen esiopetuksessa olevan lapsen kanssa työskentelevä noudattaa opetuksen järjestäjän vahvistamaa opetussuunnitelmaa ja muita toimintaa ohjaavia normeja. Myös lapsen oppimisen ja esiopetukseen osallistumisen tukeen¹⁴ kuuluvaa lapsikohtainen tuen toteuttamista koskeva suunnitelma laaditaan luvun 5 mukaisesti.

Opetuksen järjestäjän tehtävänä on arvioida antamaansa esiopetusta ja sen vaikuttavuutta sekä osallistua ulkopuoliseen toimintansa arviointiin. Arvioinnin tarkoitus¹⁵ on esiopetuksen laadun kehittäminen ja lasten oppimisen edellytysten parantaminen. Paikallisen opetussuunnitelman ja sitä tarkentavan lukuvuosisuunnitelman toteutumisen seuranta ja arviointi on osa arviointitehtävää ja siihen perustuvaa kehittämistä. Arvioinnissa voidaan hyödyntää opetuksen ja koulutuksen valtakunnalliseen KOSKI-palveluun tallennettuja tietoja¹⁶. Opetuksen järjestäjän ja esiopetuksen yksiköiden tai toimipaikkojen tuottaman tiedon lisäksi esiopetuksen arvioinnissa voidaan hyödyntää kansallisten arviointien ja kehittämishankkeiden tuloksia. Yhteistyö muiden toimijoiden kanssa edistää avointa ja rakentavaa itsearviointia.

6 Yhdenvertaisuuslaki (1325/2014) 6 §

7 Laki naisten ja miesten välisestä tasa-arvosta (609/1986) 5 a § (1329/2014)

8 Perusopetuslaki 15 §

9 Perusopetusasetus (852/1998) 9 §

10 Perusopetuslaki 47 a § (1267/2013) ja YK:n yleissopimus lapsen oikeuksista 1989 (59/1991)

11 Perusopetuslaki 15 §

12 Perusopetuslaki 30 §

13 Perusopetuslaki 20 a § (1090/2024)

14 Perusopetuslaki 4 a luku (1090/2024)

15 Perusopetuslaki 21 § (1296/2013)

16 Laki valtakunnallisista opinto-, koulutus- ja tutkintorekistereistä (884/2017) 4 §

Muutokset opetussuunnitelman perusteissa edellyttävät vastaavien muutosten tekemistä paikalliseen opetussuunnitelmaan ja viemistä käytäntöön. Opetuksen järjestäjä voi tarkistaa opetussuunnitelmaansa ja parantaa sen laatua ja toimivuutta myös paikallisista tarpeista lähtien ja kehittämistyön tuloksia hyödyntäen.

1.3. Paikallisen opetussuunnitelman laatiminen ja keskeiset ratkaisut

Paikallinen opetussuunnitelma ja sitä tarkentava lukuvuosisuunnitelma¹⁷ laaditaan opetuksen järjestäjän päättämällä tavalla tässä luvussa kuvattuja tavoitteita ja periaatteita noudattaen. Opetuksen järjestäjä voi päättää opetussuunnitelmaan sisältyvien päätösten delegoinnista esiopetuksen yksiköille tai toimipaikoille ja antaa siihen liittyvät ohjeet. Esiopetuksen opetussuunnitelman perusteissa määritellään kunkin pääluvun lopussa, mitä paikallisessa opetussuunnitelmassa tulee kyseisen luvun osalta päättää ja kuvata.

Paikallista opetussuunnitelmaa valmisteltaessa opetuksen järjestäjä päättää ja kuvaa opetussuunnitelmassa,

- millä kielillä annettavaa opetusta varten opetussuunnitelma laaditaan ja hyväksytään
- laaditaanko paikallinen opetussuunnitelma esiopetuksen yksiköiden tai toimipaikkojen yhteisenä, kokonaan tai osin yksikkö- tai toimipaikkakohtaisena, seudullisena tai käytetäänkö muuta ratkaisua
- millaista opetussuunnitelman rakennetta, asioiden käsittelyjärjestystä ja julkaisutapaa käytetään
- miten esiopetuksen henkilöstö, lapset ja huoltajat osallistuvat opetussuunnitelman laatimiseen, arviointiin ja kehittämiseen
- miten opetussuunnitelman laatimiseen liittyvä yhteistyö varhaiskasvatuksen, perusopetuksen ja hyvinvointialueen sosiaali- ja terveystieteiden sekä muiden tarvittavien yhteistyökumppaneiden kanssa toteutetaan
- miten paikalliset erityispiirteet, esiopetuksen erilaiset järjestämisen tavat, kehittämisen tavoitteet sekä lapsia koskevat suunnitelmat otetaan opetussuunnitelmaa valmisteltaessa huomioon
- miten opetussuunnitelmasta ja sitä tarkentavasta lukuvuosisuunnitelmasta tiedotetaan huoltajille ja sidosryhmille
- miten opetussuunnitelma laaditaan, miten sen toteutumista arvioidaan ja miten sitä kehitetään
- laaditaanko tasa-arvolain¹⁸ sekä yhdenvertaisuuslain¹⁹ mukaiset suunnitelmat osana opetussuunnitelmaa vai erillisinä.

Kokemäki

Kokemäen paikalliset esiopetussuunnitelmaratkaisut

Kokemäen esiopetuksen opetussuunnitelma on laadittu suomeksi ja hyväksytty sivistyslautakunnassa.

¹⁷ Perusopetusasetus 9 §

¹⁸ Laki naisten ja miesten välisestä tasa-arvosta 5 a §

¹⁹ Yhdenvertaisuuslaki 6§

Kokemäen esiopetussuunnitelma ohjaa kaikkia kaupungin esiopetuksen toimipaikkoja. Yhteisen esiopetussuunnitelman lisäksi noudatetaan varhaiskasvatuksen toiminta- ja lukuvuosisuunnitelmaa, jossa tarkennetaan esiopetuksen toteuttamiseen liittyvät asiat.

Kokemäen esiopetussuunnitelmassa on kirjattu perustetekstin jälkeen Kokemäen paikalliset opetussuunnitelmaratkaisut. Opetussuunnitelma julkaistaan sähköisenä ePerusteissa ja linkki löytyy kaupungin verkkosivuilta www.kokemaki.fi. Kokemäen esiopetussuunnitelman laatimisesta on vastannut ohjausryhmä, johon on kuulunut esihenkilöiden lisäksi varhaiskasvatuksen opettajia ja laaja-alaisia erityisopettajia. Suunnitelmaluonnosta on käsitelty henkilökunnan tiimipalaverissa ja työyksiköiden kokouksissa. Laadintaprosessissa on kuultu yhteistyötahoja. Tavoitteena on ollut luoda sujuva opetussuunnitelmallinen ja toimintakulttuurinen jatkumo varhaiskasvatuksesta esiopetukseen ja esiopetuksesta perusopetukseen.

Esiopetuksesta vastaa varhaiskasvatus. Kokemäellä sivistyslautakunta vahvistaa vuosittain esiopetuksen järjestämispaikat. Tässä asiakirjassa esiopetuksen toimipaikalla tarkoitetaan niitä päiväkoteja ja niiden toimipisteitä, joissa esiopetusta järjestetään. Esiopetusryhmässä työskentelevä varhaiskasvatuksen opettaja on nimetty opetussuunnitelman perusteiden mukaisesti opettajaksi.

Esiopetuksen henkilöstölle, lapsille ja huoltajille tarjotaan mahdollisuuksia osallistua esiopetussuunnitelman arviointiin ja kehittämiseen. Opettajilla on velvollisuus osallistua opetussuunnitelmatyöhön osana työtään. Henkilökunta arvioi opetussuunnitelmaa ja sen toteutumista jatkuvasti. Huoltajat ovat osallistuneet koko varhaiskasvatusta koskevaan asiakaskyselyyn, jossa tiedusteltiin heidän näkemyksiään ja toiveitaan toimintakulttuurista, arvoista ja toiminnasta. Huoltajille annetaan mahdollisuuksia arvioida opetussuunnitelman toteutumista esimerkiksi kyselyiden tai huoltajatapaamisten avulla. Arviointeja hyödynnetään opetussuunnitelman kehittämisessä jatkuvana prosessina.

Kokemäen esiopetussuunnitelmaa ohjaavat ja täydentävät seuraavat kaupungin asiakirjat:

- varhaiskasvatussuunnitelma
- perusopetuksen opetussuunnitelma
- Kokemäen opiskeluhoitosuunnitelma
- lasten ja nuorten hyvinvointisuunnitelma
- kulttuurikasvatussuunnitelma
- tasa-arvo- ja yhdenvertaisuussuunnitelma
- hyvinvointialueen lastenneuvolatyön toimintasuunnitelma
- kaupunkistrategia

Toimipaikat tiedottavat huoltajille ja sidosryhmille opetussuunnitelmasta ja sitä tarkentavasta toiminta- ja lukuvuosisuunnitelmasta. Lukukauden alussa pidettävässä vanhempainillassa käsitellään Kokemäen esiopetuksen opetussuunnitelmaa ja avataan sen sisältöä lasten huoltajille. Esiopetuksen toiminta on avointa. Huoltajilla on mahdollisuus tutustua esiopetuksen toimintaan ja saada käsitys siitä, miten opetussuunnitelma kohtaa arkisen esiopetustyön.

Tasa-arvo- ja yhdenvertaisuuslain mukaiset suunnitelmat laaditaan toiminta- ja lukuvuosisuunnitelman liitteeksi.

2. Esiopetuksen tehtävä ja yleiset tavoitteet

Esiopetus on tärkeä ajanjakso lapsen elämässä. Esiopetus suunnitellaan ja toteutetaan siten, että lapsilla on mahdollisuus innostua, kokeilla ja oppia uutta. Leikkiessään ja toimiessaan erilaisissa oppimisympäristöissä lapset laajentavat osaamistaan eri tiedon- ja taidonaloilla. Esiopetuksessa lapsilla on tilaisuuksia monipuoliseen vuorovaikutukseen ja sosiaalisten taitojensa vahvistamiseen. Tavoitteena on, että lapset oppivat arvostamaan ihmisten yhdenvertaisuutta ja omaa ainutlaatuisuuttaan.

Varhaiskasvatus ja siihen kuuluva esiopetus sekä perusopetus muodostavat lapsen kehityksen, oppimisen ja hyvinvoinnin kannalta johdonmukaisesti etenevän kokonaisuuden ja perustan elinikäiselle oppimiselle. Toimintaa suunnitellaan lapsilähtöisesti ja sen tehtävä on vahvistaa lapsen myönteistä minäkuvaa ja käsitystä itsestään oppijana. Esiopetusta kehitetään ja järjestetään inklusion periaatteiden mukaisesti. Periaatteisiin kuuluu kaikkia lapsia koskevat yhtäläiset oikeudet, tasa-arvoisuus, yhdenvertaisuus, syrjimättömyys, moninaisuuden arvostaminen sekä sosiaalinen osallisuus ja yhteisöllisyys. Inklusiivisuus on käsitteenä laaja ja se tulee nähdä kaikkia lapsia koskevana ja esiopetuksen järjestämiseen liittyvänä periaatteena, arvona ja kokonaisvaltaisena tapana ajatella. Esiopetuksella on suuri merkitys lasten tuen tarpeiden varhaisessa havaitsemisessa, tuen antamisessa ja samalla vaikeuksien ehkäisemisessä. Lapsella on oikeus oppimisen ja esiopetukseen osallistumisen tukeen (luku 5).

2.1. Esiopetuksen järjestämistä ohjaavat velvoitteet

Esiopetuksen järjestämistä ohjaavat velvoitteet perustuvat Suomen perustuslakiin, perusopetuslakiin ja -asetukseen ja sen nojalla annettuun valtioneuvoston asetukseen, oppilas- ja opiskelijahuoltolakiin²⁰ sekä esiopetuksen opetussuunnitelman perusteisiin. Päiväkodissa tai perhepäiväkodissa järjestettävän esiopetuksen osalta sovelletaan lisäksi varhaiskasvatustalakeja ja sen nojalla annettua valtioneuvoston asetusta²¹. Jos lapsi osallistuu esiopetuksen lisäksi esiopetusta täydentävään varhaiskasvatukseen, ohjaa varhaiskasvatuksen järjestämistä varhaiskasvatustalake²².

Esiopetusta suunniteltaessa, järjestettäessä ja siitä päätettäessä on otettava huomioon lapsen etu. Opetuksen järjestämisessä on otettava huomioon myös velvoitteet, jotka tulevat muusta lainsäädännöstä sekä kansainvälisistä sopimuksista, joihin Suomi on sitoutunut. Tällaisia ovat muun muassa yhdenvertaisuustalake²³, tasa-arvotalake²⁴, Euroopan ihmisoikeuksien sopimus²⁵ ja YK:n lapsen oikeuksien sopimus²⁶, YK:n yleissopimus vammaisten henkilöiden oikeuksista²⁷, YK:n julistus alkuperäiskansojen oikeuksista 2007²⁸ sekä YK:n kestävän kehityksen tavoitteet²⁹. Esiopetukseen sovelletaan myös hallintotalake³⁰ ja lakia viranomaisen toiminnan julkisuudesta³¹.

Suomen perustuslain³² mukaan ketään ei saa ilman hyväksyttävää perustetta asettaa eri asemaan sukupuolen, iän, alkuperän, kielen, uskonnon, vakaumuksen, mielipiteen, terveydentilan, vammaisuuden tai muun henkilöön liittyvän syyn perusteella.

20 Oppilas- ja opiskelijahuoltotalake (1287/2013)

21 Perusopetuslakia 1 § (1136/2003)

22 Varhaiskasvatustalake (540/2018) 12 § (1228/2020)

23 Yhdenvertaisuustalake

24 Lakia miesten ja naisten välisestä tasa-arvosta

25 Euroopan ihmisoikeuksien sopimus, Valtiosopimukset (63/1999)

26 YK:n yleissopimus lastenoikeuksista 1989

27 YK:n yleissopimus vammaisten henkilöiden oikeuksista 2007 (27/2016)

28 K:n julistus alkuperäiskansojen oikeuksista 2007

29 Kestävän kehityksen tavoitteet – Agenda 2030. YK:n yleiskokous 2015

30 Hallintotalake (434/2003)

31 Lakia viranomaisten toiminnan julkisuudesta (621/1999)

32 Suomen perustuslakia (731/1999) 6 §

Kunta on velvollinen järjestämään sen alueella asuville lapsille oppivelvollisuutta edeltävänä vuonna esiopetusta³³. Huoltajan on huolehdittava siitä, että lapsi osallistuu esiopetukseen tai muuhun esiopetuksen tavoitteet saavuttavaan toimintaan³⁴. Esiopetusta voidaan järjestää päiväkodeissa ja kouluissa. Esiopetukseen osallistuvalla lapsella on oikeus saada esiopetusta täydentävää varhaiskasvatusta³⁵. Opetuksen järjestäjän päätöksellä lapsi voi osallistua esiopetukseen perusopetuksen aloittamista edeltävänä vuonna³⁶, mikäli lapselle on psykologisten ja tarvittaessa lääketieteellisten selvitysten perusteella tehty päätös perusopetuksen aloituksesta vuotta säädettyä aiemmin. Perusopetuksen aloituksen myöhentämisestä sekä muusta esiopetuksen poikkeavasta järjestämisestä määrätään luvussa 5.5.

Esiopetuksen opetuskieli on joko suomi tai ruotsi. Opetuskielenä voi olla myös saame, romani tai viittomakieli. Lisäksi osa opetusta voidaan antaa muulla kuin edellä mainituilla perusopetuslain mukaisilla opetuskielillä, jos se ei vaaranna lasten mahdollisuuksia seurata opetusta³⁷. Tästä määrätään tarkemmin luvussa Esiopetuksen toteuttamisen periaatteet – Kieleen ja kulttuuriin liittyviä tarkentavia kysymyksiä.

Perusopetuslain³⁸ mukaan esiopetuksen tavoitteena on osaltaan tukea lasten kasvua ihmisyyteen ja eettisesti vastuukykyiseen yhteiskunnan jäsenyyteen sekä antaa heille elämässä tarpeellisia tietoja, taitoja ja edistää liikunnallista elämäntapaa. Laissa säädetään, että esiopetuksen tavoitteena on osana varhaiskasvatusta parantaa lasten oppimisedellytyksiä. Esiopetuksella on myös sivistystehtävä ja tasa-arvoisuuden edistämisen tehtävä ja opetuksen tulee turvata riittävä yhdenvertaisuus koko maassa. Opetuksen ja kasvatuksen tarkemmista tavoitteista säädetään valtioneuvoston asetuksessa³⁹.

Esiopetus kestää yleensä yhden lukuvuoden⁴⁰, ja sitä annetaan vähintään 700 tuntia⁴¹. Varhennetun oppivelvollisuuden⁴² päätöksen saaneiden lasten esiopetuksen toteuttamisen vaihtoehdot kuvataan luvussa 5.5.1. Esiopetusta järjestettäessä otetaan huomioon, että opetukseen osallistuvilla lapsilla on oikeus osallistua myös esiopetusta täydentävään varhaiskasvatukseen⁴³.

Esiopetusta ja sitä täydentävää varhaiskasvatusta järjestetään ja kehitetään inklusiivisten periaatteiden mukaisesti. Kun lapsi tarvitsee kehitykseensä, oppimiseensa ja hyvinvointiinsa tukea esiopetusta täydentävässä varhaiskasvatuksessa noudatetaan varhaiskasvatuksen osalta tällöin varhaiskasvatustalakeja⁴⁴ ja varhaiskasvatussuunnitelman perusteita⁴⁵.

Esiopetus toteutetaan esiopetuksen opetussuunnitelman perusteiden pohjalta laaditun paikallisen opetussuunnitelman mukaisesti. Koko esiopetuksen henkilöstö on vastuussa siitä, että esiopetusta toteutetaan suunnitelmallisesti. Esiopetuksessa otetaan huomioon lasten kielelliset, kulttuuriset ja katsomukselliset taustat. Lasten mielipiteitä kuunnellaan ja heidän identiteettiensä kehittymistä tuetaan.

Esiopetusta koskeva lainsäädäntö korostaa huoltajien osallisuutta⁴⁶. Huoltajilla on oikeus saada tietoa esiopetuksen tavoitteista ja toiminnasta jo ennen esiopetukseen ilmoittautumista sekä

33 Perusopetuslaki 4 § (1288/1999)

34 Perusopetuslaki 26 a § (1040/2014)

35 Varhaiskasvatustalake 12 §

36 Perusopetuslaki 27 §

37 Perusopetuslaki 10 §

38 Perusopetuslaki 2 §

39 Valtioneuvoston asetus (422/2012) 2–4 §

40 Perusopetuslaki 9 §

41 Perusopetusasetus 3 § (309/2021)

42 Oppivelvollisuuslaki (1214/2020) 2 §

43 Perusopetuslaki 6 § ja Varhaiskasvatustalake 12 §

44 Varhaiskasvatustalake 15 a § (1183/2021)

45 Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet (2022) luvut 2.1 ja 5

46 Perusopetuslaki 3 §

lapsensa esiopetuspäivästä esiopetuksen aikana. Huoltajien mielipiteitä ja tietoja kuullaan sekä heidän antamaansa palautetta hyödynnetään esiopetuksen kehittämisessä.

Esiopetus, opetuksessa käytettävät oppimateriaalit ja välineet sekä tarvittava opiskeluhoolto ovat maksuttomia⁴⁷. Lapsille on tarjottava jokaisena esiopetuspäivänä tarkoituksenmukaisesti järjestetty, täysipainoinen, maksuton ateria⁴⁸, ja ruokailutilanteen on oltava ohjattu.

Esiopetukseen osallistuvalla lapsella on oikeus turvalliseen oppimisympäristöön⁴⁹. Turvallisuus otetaan huomioon oppimisympäristöissä ja kaikessa esiopetuksen toiminnassa. Lasten kokeman turvallisuuden perustana ovat keskinäiseen kunnioitukseen ja huolenpitoon perustuva toimintakulttuuri ja esiopetukseen soveltuvat oppimisympäristöt. Lapsia ohjataan yksilöinä ja ryhmänä⁵⁰ ottamaan vastuuta omasta käyttäytymisestään ja siitä, että ryhmässä ei kiusata, syrjitä tai aiheuteta vaaraa muille. Turvallisuuteen liittyviä tehtäviä käsitellään tarkemmin luvuissa 3 ja 6. Opetuksen järjestämisessä otetaan lisäksi huomioon työsuojeluun liittyvät säännökset, henkilötietoja koskevat säännökset sekä lasten kanssa työskentelevien rikostaustan selvittämistä ohjaavat määräykset. Esiopetuksessa käytetään tarvittaessa perusopetuslain⁵¹ mukaisia kasvatustieteellisiä ja kurinpidollisia keinoja esiopetukseen soveltuvalla tavalla. Opetuksen järjestäjä huolehtii lain edellyttämän suunnitelman laatimisesta joko erillisenä tai osana paikallista opetussuunnitelmaa.

Kunta tai esiopetuksen järjestämiseen luvan saanut muu opetuksen järjestäjä voi hankkia esiopetuspalvelut⁵² julkiselta tai yksityiseltä palveluiden tuottajalta. Opetuksen järjestäjä vastaa siitä, että sen hankkimat palvelut järjestetään esiopetusta koskevien säädösten, järjestämisluvan sekä näiden opetussuunnitelman perusteiden mukaisesti.

2.2. Esiopetuksen tehtävä osana oppimisen polkua

On tärkeää, että varhaiskasvatus, siihen kuuluva esiopetus sekä perusopetus muodostavat lasten kehityksen, oppimisen ja hyvinvoinnin kannalta johdonmukaisesti etenevän kokonaisuuden. Laadukkaan kokonaisuuden lähtökohtana on, että opettajat sekä muu henkilöstö tuntevat oppimisen polun eri vaiheet, niiden keskeiset tavoitteet, ominaispiirteet ja käytännöt. Lasten kehityksen, oppimisen ja hyvinvoinnin tukemiseksi siirtymävaiheet suunnitellaan ja niitä arvioidaan yhteistyössä luvussa 3.3 kuvatulla tavalla. Opetus- ja muu henkilöstö tekevät huoltajien kanssa yhteistyötä lasten oppimisen polun kaikissa vaiheissa. Tavoitteena on, että kunkin lapsen oppimisen polku varhaiskasvatuksesta esiopetukseen ja edelleen perusopetukseen jatkuu joustavasti lapsen tarpeista lähtevänä. Tämän varmistamisessa henkilöstön yhteistyön ja osaamisen suunnitelmallisella johtamisella esiopetuksen toimipaikoissa ja opetuksen järjestäjän tasolla on tärkeä merkitys.

Valtioneuvoston asetuksen⁵³ mukaan esiopetuksen erityisenä tavoitteena on edistää yhteistyössä huoltajien kanssa lasten kehitys- ja oppimisedellytyksiä sekä vahvistaa lasten sosiaalisia taitoja ja tervettä itsetuntoa leikin ja myönteisten oppimiskokemusten avulla. Esiopetuksessa käytetään varhaiskasvatukseen soveltuvaa pedagogiikkaa ja kunnioitetaan lasten mielenkiinnon kohteita opetuksen järjestämisessä. Leikki eri muodoissaan on vahvasti läsnä esiopetuksen toiminnassa. Huoltajat ovat tärkeitä yhteistyökumppaneita toiminnan suunnittelussa, toteuttamisessa ja arvioinnissa. Oppimisen ja esiopetukseen osallistumisen tuen sekä opiskeluhoillon järjestämisessä tehdään tarvittaessa yhteistyötä monialaisesti.

Esiopetus on tavoitteellista toimintaa. Opetuksen tavoitteet määrittyvät opetussuunnitelman perusteiden ja niiden pohjalta laaditun paikallisen opetussuunnitelman mukaan. Lasten osaamistasolle ei opetussuunnitelmassa aseteta yhteisiä tavoitteita. Yksilöllisesti pohditut

47 Perusopetuslaki 31 § ja Oppilas- ja opiskelijahuoltolaki 9 § (1225/2020)

48 Perusopetuslaki 31 §

49 Perusopetuslaki 29 § (1267/2013)

50 Perusopetuslaki 35 §

51 Perusopetuslaki 35 a § (1267/2013) sekä 36 ja 36 a § (477/2003)

52 Perusopetuslaki 4 § (1288/1999) ja 7 §

53 Valtioneuvoston asetus (422/2012) 5 §

tavoitteet hyödyttävät lasten oppimista, joten opettaja keskustelee kunkin lapsen yksilöllisistä tarpeista, toiveista ja oppimisesta lapsen ja hänen huoltajansa kanssa. Esiopetuksen henkilöstö ottaa nämä tarpeet ja toiveet huomioon opetusta suunniteltaessa sekä oppimisympäristöjen kehittämisessä. Tavoitteellisuuden lisäämiseksi opettaja voi yhteistyössä lapsen ja huoltajan kanssa laatia kullekin lapselle oppimissuunnitelman.

Esiopetuksessa seurataan ja tuetaan kunkin lapsen fyysistä, psyykkistä ja sosiaalista kehitystä sekä hänen tietojensa ja taitojensa kehittymistä. Tavoitteena on samalla pyrkiä ennaltaehkäisemään mahdollisesti ilmeneviä vaikeuksia. Lapsen minäkäsitys vahvistuu arvostavan vuorovaikutuksen, monipuolisten oppimiskokemusten sekä kannustavan palautteen avulla. Esiopetuksen aikana lapset tutustuvat lähiympäristöön, sen ihmisiin ja luontoon sekä näiden moninaisuuteen. Leikillä ja mielikuvituksen käytöllä on tärkeä merkitys lasten myönteisen kehityksen sekä uusien tietojen ja taitojen opettelun kannalta. Fyysisellä aktiivisuudella on myönteisiä vaikutuksia lasten oppimiseen ja kokonaisvaltaiseen hyvinvointiin. Esiopetus tarjoaa lapsille tilaisuuksia vuorovaikutukseen, ilmaisun eri muotoihin, liikkumiseen ja uusiin kokemuksiin. Lasten mielenkiinnon kohteisiin tutustutaan yhdessä erilaisissa oppimisympäristöissä. Näin lapsille avautuu mahdollisuuksia ystäväyteen, oppimisen iloon ja uusiin kiinnostuksen kohteisiin.

Kun lapsi on aloittanut esiopetuksessa, lapsi osallistuu kaikkeen toimintaan⁵⁴ ellei kyseessä ole esiopetuksen poikkeava järjestäminen lapsen terveydentilasta johtuvasta syystä (kts. luku 5). Huoltaja, opettaja sekä esiopetuksen järjestämiseen osallistuva henkilöstö huolehtivat yhteistyössä lasten säännöllisestä osallistumisesta esiopetukseen.

2.3. Arvoperusta

Esiopetuksen opetussuunnitelman perusteiden arvoperustan yleisperiaatteina ovat lapsen edun ensisijaisuus, lapsen oikeus hyvinvointiin, huolenpitoon ja suojeluun, lapsen mielipiteen huomioon ottaminen sekä yhdenvertaisen ja tasa-arvoisen kohtelun vaatimus, inklusiiviset periaatteet ja lapsen syrjäntäkielto YK:n Lapsen oikeuksien sopimuksen⁵⁵, perusopetuslain⁵⁶ ja YK:n vammaisten henkilöiden oikeuksia koskevan yleissopimuksen⁵⁷ mukaisesti.

Esiopetus perustuu käsitykseen lapsuuden itseisarvoisesta merkityksestä. Jokainen lapsi on ainutlaatuinen ja arvokas juuri sellaisena kuin hän on. Jokaisella lapsella on oikeus tulla kuulluksi, nähdä, huomioon otetuksi ja ymmärretyksi yksilönä ja yhteisönsä jäsenenä. Lapsilla on oikeus oppia sekä rakentaa käsitystään itsestään ja maailmasta omien lähtökohtiensa mukaisesti.

Lapsilla on oikeus oppia leikkien ja iloita oppimastaan. Lasten aikaisemmat kokemukset ja taidot ovat osa heidän oppimisen polkuaan. Lasten moninaisuutta sekä erilaisia tapoja toimia ja oppia arvostetaan. Lasten käsityksiä ja mielipiteitä pidetään tärkeinä, ja he osallistuvat oppimisympäristöjen rakentamiseen sekä edellytystensä mukaan toiminnan suunnitteluun ja arviointiin. Lapsia rohkaistaan yhdessä tekemiseen ja yhteisöllisyyteen.

Jokaisella lapsella on oikeus hyvään opetukseen. Kannustava palaute ja oikeudenmukainen kohtelu kuuluvat hyvään esiopetukseen. Lapsilla on oikeus ilmaista itseään ja ajatuksiaan, käsitellä tunteita ja ristiriitoja sekä kokeilla ja opetella uusia asioita. Esiopetus tukee lasten kykyä ymmärtää arvoja, ohjaa lapsia terveyttä, hyvinvointia ja liikunnallisuutta edistäviin elämäntapoihin sekä tarjoaa lapsille mahdollisuuksia kehittää taitojaan, eettistä ajatteluaan ja kauneudentajujaan.

Esiopetuksen henkilöstön ja huoltajien yhteistyö auttaa turvaamaan lasten hyvinvointia. Esiopetuksen henkilöstön avoin ja kunnioittava suhtautuminen moninaisiin perheisiin sekä kotien moninaisiin katsomuksiin, uskontoihin, perinteisiin ja kasvatusnäkömyksiin on rakentavan vuorovaikutuksen ja opetuksen perusta⁵⁸.

54 Perusopetuslaki 35 §

55 YK:n yleissopimus lastenoikeuksista 1989

56 Perusopetuslaki 3 a § (163/2022) ja 29 §

57 YK:n yleissopimus vammaisten henkilöiden oikeuksista

58 Valtioneuvoston asetus (422/2012) 2 §

Esiopetuksessa noudatetaan kestävästä elämäntavan periaatteita ja otetaan huomioon sen eri ulottuvuudet: sosiaalinen, kulttuurinen, taloudellinen ja ekologinen. Esiopetus toimintaympäristönä tukee lasten tasa-arvoisuutta. Siihen sisältyvät muun muassa mielipiteiden ja sukupuolten tasa-arvo. Esiopetus edistää lasten mahdollisuuksia kehittää kykyjään ja tehdä valintoja ilman sukupuolesta johtuvia ennako-odotuksia ja rajoituksia. Tasa-arvopyrkimyksiä täydentää laaja-alainen yhdenvertaisuuden periaate⁵⁹. Opetus on lapsia puoluepoliittisesti, uskonnollisesti ja katsomuksellisesti sitouttamaton. Esiopetusta ei saa käyttää kaupallisen vaikuttamisen kanavana.

2.4. Oppimiskäsitys

Esiopetuksen opetussuunnitelman perusteet on laadittu perustuen oppimiskäsitykseen, jonka mukaan lapset omaksuvat uusia tietoja ja taitoja vuorovaikutuksessa toisten lasten, opettajien, eri yhteisöjen ja lähiympäristön kanssa. Oppiminen on kokonaisvaltainen tapahtuma, jossa toiminta, tunteet, aistihavainnot, keholliset kokemukset ja ajattelu yhdistyvät. Olennaista oppimisessa on lasten oma toiminta ja luottamus omiin mahdollisuuksiinsa oppijana. Lisäksi lasten tahdolla ja kehittyvällä taidolla toimia yhdessä on merkitystä oppimiselle. Lapset oppivat esiopetuksessa leikkien, liikkuen, tutkien, erilaisia työtehtäviä tehden, itseään ilmaisten sekä taiteisiin perustuvassa toiminnassa. Myönteiset tunnekokemukset, ilo ja uutta luova toiminta edistävät oppimista ja innostavat kehittämään omaa osaamista.

Oppimisen lähtökohtana ovat kunkin lapsen aiemmat kokemukset ja hänen osaamisensa. On tärkeää, että uusilla opittavilla tiedoilla ja taidoilla on yhteys lasten arkeen ja kokemusmaailmaan. Esiopetuksen ohjatussa toiminnassa ja leikissä lapset opettelevat toimimaan yhteistyössä muiden kanssa ja asettamaan tavoitteita omalle ja yhteiselle toiminnalle. Lapsia kuunnellaan, kuullaan ja heidän kanssaan keskustellaan sekä ohjataan heitä ottamaan huomioon toiset. Näin lapsille syntyy kokemus ryhmän ja yhteisön jäsenyydestä. Tavoitteena on, että uusien tietojen ja taitojen oppiminen herättää lapsissa halun oppia lisää.

2.5. Laaja-alainen osaaminen esiopetuksessa

Laaja-alaisella osaamisella tarkoitetaan tietojen, taitojen, arvojen, asenteiden ja tahdon muodostamaa kokonaisuutta. Osaaminen tarkoittaa myös kykyä käyttää tietoja ja taitoja tilanteen edellyttämällä tavalla. Laaja-alaisen osaamisen kehittyminen alkaa varhaislapsuudessa ja jatkuu läpi elämän. Se vahvistuu vähitellen oppimisen polun aikana eri tiedon- ja taidonaloihin liittyvässä opiskelussa sekä arjen toiminnassa ja vuorovaikutuksessa. Laaja-alaisen osaamisen tarve korostuu ympäröivän maailman muuttuessa. Ihmisenä kasvaminen, opiskelu ja työn teko sekä kansalaisena toimiminen edellyttävät nyt ja tulevaisuudessa laaja-alaista, tiedonalarajat ylittävää osaamista.

Laaja-alaisen osaamisen kehittämisen tehtävä otetaan huomioon kaikessa esiopetuksen toiminnassa: toimintakulttuuria ja oppimisympäristöjä kehitettäessä sekä kasvatus- ja opetustyössä. Tehtävä perustuu valtioneuvoston asetuksen⁶⁰ periaatteelle tarkastella opetusta kokonaisuutena. Sen toteutuminen edellyttää suunnitelmallista työskentelyä ja tavoitteiden toteutumisen arviointia sekä esi- ja perusopetuksen yhteistyötä.

Laaja-alaisen osaamisen kehittyminen edistää lasten kasvua yksilöinä ja yhteisönsä jäseninä. Laaja-alaisen osaamisen osa-alueet tukevat heidän valmiuttaan suuntautua elinikäisen oppimisen polulle ja luovat pohjaa kestävästä ja liikunnallisen elämäntavan omaksumiselle. Esiopetuksessa painopisteenä ovat kestävästä elämäntavan sosiaaliset ja kulttuuriset näkökulmat. Lasten laaja-alaisen osaamisen kehittymiseen vaikuttaa opeteltavia tietosisältöjä enemmän se, miten esiopetuksessa työskennellään, millaisiksi oppimisympäristöt rakennetaan sekä miten lasten oppimista ja hyvinvointia tuetaan.

59 Yhdenvertaisuuslaki 6 §

60 Valtioneuvoston asetus (422/2012) ja OKM muistio 28.6.2012

2.5.1. Ajattelu ja oppiminen (001)

Ajattelun ja oppimisen taidot kehittyvät vuorovaikutuksessa ja muodostavat perustan muun osaamisen kehittymiselle ja elinikäiselle oppimiselle. Tiedon määrä ja sen nopea uudistuminen edellyttävät taitoja uuden omaksumiseen sekä oman oppimisen ohjaamiseen. Tiedon jäsentäminen ja uuden luominen edellyttävät luovaa ja kriittistä ajattelua. Esiopetuksen tehtävä on rohkaista ja auttaa lapsia kehittämään ajattelun ja oppimisen taitojaan sekä vahvistaa lasten luottamusta omaan osaamiseensa.

Lasten muistin ja mielikuvituksen kehittymistä tuetaan esimerkiksi lorujen, musisoinnin ja draamatoiminnan avulla. Leikin, pelien ja erilaisten ongelmanratkaisu- ja tutkimustehtävien käyttö tarjoaa lapsille elämyksiä sekä oivaltamisen ja uuden löytämisen iloa. Monipuolinen liikkuminen ja havaintomotoriset harjoitukset tukevat lasten oppimista. Lapsia kannustetaan kokeilemaan ja opettelemaan myös heille vaativia asioita ja heitä ohjataan kysymään ja kyseenalaistamaan. Heitä rohkaistaan iloitsemaan onnistumisista ja kannustamaan toisia sekä samalla olemaan lannistumatta epäonnistumisista. Toimintaa dokumentoidaan, siitä keskustellaan, ja sen onnistumista pohditaan yhdessä lasten kanssa. Samalla autetaan lapsia havaitsemaan edistymistään ja oppimistaan.

2.5.2. Kulttuurinen osaaminen, vuorovaikutus ja ilmaisu (002)

Vuorovaikutustaidoilla sekä kyvyllä ilmaista itseään ja ymmärtää muita on tärkeä merkitys yksilön toimintakyvylle ja hyvinvoinnille kulttuurisesti monimuotoisessa maailmassa. Taito kuunnella, tunnistaa ja ymmärtää eri näkemyksiä kuuluu hyvään vuorovaikutukseen ja kulttuuriseen osaamiseen. Myönteisten ihmissuhteiden luominen ja ongelmatilanteiden rakentava ratkaiseminen edellyttävät yhteistyötaitoja. Esiopetuksen tehtävä on tarjota lapsille mahdollisuuksia harjoitella vuorovaikutus- ja ilmaisutaitoja turvallisesti vertaisryhmän ja lähiyhteisön aikuisten kanssa. Lasten kielitietoisuuden kehittymistä tuetaan ja heitä rohkaistaan ilmaisemaan itseään eri keinoin.

Lapsia rohkaistaan tutustumaan toisiin ihmisiin ja toimimaan heidän kanssaan. Juhlat, leikit ja yhteistyöhön perustuva toiminta luovat mahdollisuuksia harjoitella käyttäytymistä eri tilanteissa ja erilaisten ihmisten kanssa. Lapsia kohdellaan arvostavasti ja heitä ohjataan ystävällisyyteen ja hyviin tapoihin. Lasten kanssa tutustutaan lähiympäristöön ja sen kulttuuriseen monimuotoisuuteen. Lapsia ohjataan arvostamaan oman ja toisten perheiden perinteitä ja tapoja.

2.5.3. Itsestä huolehtiminen ja arjen taidot (003)

Itsestä huolehtiminen, terveyteen ja turvallisuuteen sekä arjen teknologian hallintaan liittyvät taidot ovat tärkeitä kaikille. Kyse on yksilön hyvinvoinnista sekä kestäväan ja liikunnalliseen elämäntapaan sitoutumisesta. Esiopetuksen tehtävä on vahvistaa lasten hyvinvointiin liittyviä taitoja sekä ohjata heitä tekemään kestäväan ja liikunnallisen elämäntavan mukaisia valintoja. Esiopetuksessa tuetaan lasten myönteistä suhtautumista tulevaisuuteen.

Esiopetuksessa lapsia ohjataan edellytyksensä mukaan huolehtimaan itsestään, toisista, omista tavaroista ja yhteisestä ympäristöstä. Opetuksessa ja yhteistyössä huoltajien kanssa käsitellään lasten arkielämän rytmiä sekä ruokailun, liikkumisen ja levon merkitystä. Erityisesti kiinnitetään huomiota monipuoliseen ja riittävään liikkumiseen lasten hyvinvoinnin ja oppimisen edellytyksenä. Lasten kanssa pohditaan heidän hyvää oloaan edistäviä ja haittaavia tekijöitä ja heille tarjotaan kokemuksia liikkumisen ilosta. Lapsia ohjataan toimimaan turvallisesti lähiliikenteessä. Heitä ohjataan pyytämään ja hakemaan apua tarvittaessa. Lasten kanssa kokeillaan teknologisia ratkaisuja ja harjoitellaan laitteiden ja välineiden turvallista käyttöä.

2.5.4. Monilukutaito (004)

Monilukutaidolla tarkoitetaan erilaisten viestien tulkinnan ja tuottamisen taitoja. Se liittyy kiinteästi ajattelun ja viestinnän taitoihin ja kykyyn hankkia, muokata, tuottaa, esittää, arvioida ja arvottaa tietoa erilaisissa ympäristöissä ja tilanteissa. Tietoa voidaan tuottaa ja esittää sanallisten, kuvallisten, numeeristen tai muiden symbolijärjestelmien tai näiden yhdistelmien avulla. Monilukutaito sisältää erilaisia lukutaitoja, kuten peruslukutaidon, numeerisen lukutaidon, kuvalukutaidon ja medialukutaidon. Monilukutaitoon liittyy laaja tekstikäsitys, jonka mukaan tekstit voivat olla muun muassa kirjoitettuja, puhuttuja, audiovisuaalisia tai digitaalisia. Monilukutaidon eri osa-alueet ovat yksilön, ihmisten keskinäisen vuorovaikutuksen, yhteiskunnan, kansalaisuuden ja työelämän näkökulmasta keskeisiä perustaitoja. Monilukutaidon kehittyminen luo perustaa muulle oppimiselle ja opiskelulle. Monilukutaidon kehittyminen alkaa jo varhaislapsuudessa ja jatkuu koko elämän ajan. Esiopetuksen tehtävä on tukea lasten monilukutaidon kehittymistä yhteistyössä huoltajien kanssa.

Lapsia kannustetaan tutkimaan, käyttämään ja tuottamaan erilaisia viestejä. Niiden avulla opetellaan ilmaisua ja vuorovaikutusta ja niiden herättämiin ajatuksiin ja tunteisiin eläydytään yhdessä. Lasten kuvalukutaidon, kirjoittamisen, lukemisen ja numeerisen lukutaidon sekä medialukutaidon kehittymistä tuetaan. Monilukutaitoisiksi kehittyäkseen lapset tarvitsevat aikuisen mallia sekä rikasta tekstiympäristöä, lasten tuottamaa kulttuuria sekä lapsille soveltuvia kulttuuripalveluja, kuten elokuvia, leikkiloruja ja musiikkia. Lasten osallisuus vahvistuu monilukutaidon kehittymisen myötä. Samalla lasten maailma avautuu, jäsentyy ja saa uusia merkityksiä.

2.5.5. Tieto- ja viestintäteknologinen osaaminen (005)

Tieto- ja viestintäteknologinen osaaminen on tärkeä kansalaistaito. Sitä tarvitaan lasten ja perheiden arjessa, ihmisten välisessä vuorovaikutuksessa ja yhteiskunnallisessa osallistumisessa. Se on osa monilukutaitoa sekä media- ja opiskelutaitoja, joita tarvitaan opiskelussa ja työelämässä. Esiopetuksen tehtävä on kotien rinnalla edistää lasten tieto- ja viestintäteknologista osaamista.

Opetuksessa tutustutaan erilaisiin tieto- ja viestintäteknologisiin välineisiin, palveluihin ja peleihin. Tieto- ja viestintäteknologian avulla tuetaan lasten vuorovaikutustaitoja, oppimisen taitoja sekä vähitellen kehittyvää kirjoitus- ja lukutaitoa. Mahdollisuudet kokeilla ja tuottaa itse edistävät lasten luovan ajattelun ja yhteistoiminnan taitoja. Lapsia ohjataan omaksumaan turvallisia ja ergonomisia käyttötaitoja.

2.5.6. Osallistuminen ja vaikuttaminen (006)

Osallistuminen ja vaikuttaminen

Aktiivinen ja vastuullinen osallistuminen ja vaikuttaminen luovat perustaa demokraattiselle ja kestäväälle tulevaisuudelle. Tämä edellyttää yksilöltä taitoa ja halua osallistua yhteisön toimintaan sekä luottamusta omiin vaikutusmahdollisuuksiinsa. Lasten oikeuksiin⁶¹ kuuluvat kuulluksi tuleminen ja osallisuus omaan elämäänsä vaikuttavissa asioissa. Esiopetuksessa kunnioitetaan näitä demokratian toteutumisen keskeisiä periaatteita. Esiopetuksen tehtävä on tukea lasten vähitellen kehittyviä osallistumisen ja vaikuttamisen taitoja.

Esiopetuksen toimintaa suunnitellaan, toteutetaan ja arvioidaan yhdessä lasten, esiopetuksen henkilöstön ja huoltajien kanssa. Kun lapset ovat mukana vaikuttamassa, he oppivat samalla hahmottamaan yhteisten sääntöjen, sopimusten ja luottamuksen merkitystä. Lasten arvostava kohtaaminen, heidän ajatustensa kuunteleminen ja yhdessä toisten lasten ja aikuisten kanssa toimiminen vahvistavat lasten osallistumisen ja vaikuttamisen taitoja. Lapsia kannustetaan

61 YK:n yleissopimus lastenoikeuksista 1989

auttamaan toisia ja pyytämään tarvittaessa apua. Lasten on tärkeä saada kokea ja tietää, että he lapsina ovat oikeutettuja aikuisten apuun ja suojeluun.

2.6. Paikallisesti päätettävät asiat

Paikallista opetussuunnitelmaa laadittaessa on tärkeää keskustella, mitä tässä luvussa määrätyt esiopetuksen tehtävät ja yleiset tavoitteet merkitsevät ja miten esiopetukselle asetettujen tavoitteiden toteutumisesta voidaan huolehtia.

Paikallisessa opetussuunnitelmassa kuvataan

- esiopetuksen järjestäminen ja sitä ohjaavat velvoitteet paikallisesta näkökulmasta
- esiopetuksen tehtävä osana oppimisen polkua paikallisesta näkökulmasta
- esiopetuksen arvoperusta ja sitä mahdollisesti täydentävät paikalliset näkökulmat
- oppimiskäsitys ja sitä mahdollisesti täydentävät paikalliset näkökulmat
- laaja-alaisen osaamisen tavoitteet ja niihin mahdollisesti liittyvät paikalliset painotukset sekä ne toimenpiteet, joiden avulla tavoitteiden toteutumista arvioidaan ja kehitetään.

Arvoperusta ja oppimiskäsitys sekä laaja-alaisen osaamisen tavoitteet otetaan huomioon ja niitä syvennetään esiopetuksen toimintakulttuuria, opetuksen toteuttamista, oppimisen ja esiopetukseen osallistumisen tukea ja opiskeluhoitoa käsittelevissä osissa opetussuunnitelmaa.

Kokemäki

Kokemäen paikalliset esiopetussuunnitelmaratkaisut

Esiopetuksen järjestäminen

Kokemäen kaupungin sivistysosasto järjestää perusopetuslain mukaista maksutonta esiopetusta kaikille oppivelvollisuutta edeltävänä vuonna oleville 6-vuotiaille. Esiopetuksessa noudatetaan koulujen työ- ja loma-aikoja. Esiopetukseen ilmoitaudutaan sähköisen järjestelmän kautta ja päätös paikasta lähetetään huoltajille ensisijaisesti sähköisesti. Koulujen syys-, jouluj- ja talvilomalla esiopetusta ei järjestetä. Esiopetusta annetaan vähintään 700 tuntia vuodessa. Esiopetusta täydentävä varhaiskasvatus järjestetään luontevana jatkumona lapsen esiopetuspäivälle. Esiopetus järjestetään inklusion periaatteiden mukaisesti kaikille esiopetukseen oikeutetuille ja velvoitetuille lapsille. Esiopetuksen oppimisympäristö tukee jokaisen lapsen oppimista yksilölliset tarpeet huomioiden.

Sivistyslautakunta vahvistaa esiopetusta järjestävät toimipaikat vuosittain. Kokemäellä esiopetuskielenä on suomi.

Esiopetus osana oppimisen polkua

Esiopetus on osa lapsen kehityksen, oppimisen ja hyvinvoinnin polkua, joka alkaa varhaiskasvatuksesta ja jatkuu perusopetukseen, ja muodostaa johdonmukaisesti etenevän kokonaisuuden. Tavoitteena on, että polku varhaiskasvatuksesta esiopetukseen ja esiopetuksesta perusopetukseen on lapselle mahdollisimman yhtenäinen ja eheä. Henkilöstö tekee yhteistyötä huoltajien ja tarvittaessa monialaisen työryhmän kanssa lapsen oppimisen polun kaikissa vaiheissa.

Siirtopalaverit kodin, varhaiskasvatuksen ja esiopetuksen välillä sekä tutustumiskäynnit esiopetusryhmässä tukevat esiopetuksen aloittamista. Avoin yhteistyö huoltajien kanssa luo

hyvän alun oppimisen polulle. Huoltajat otetaan mukaan esiopetuksen toiminnan suunnitteluun ja heitä myös tiedotetaan toiminnasta.

Esiopetuksen arvoperusta

Kokemäen esiopetuksen arvoperusta noudattaa esiopetuksen opetussuunnitelman perusteiden arvoperustaa sellaisenaan. Esiopetuksen suunnittelua, toteuttamista ja arviointia ohjaavat valtakunnallinen arvoperusta sekä kaupungin strategiset arvot: vastuullisuus, osaaminen ja yhteisöllisyys.

Lapsen etu, yhdenvertaisuus, osallisuus, leikki, kulttuurinen moninaisuus ja hyvinvointi muodostavat toiminnan perustan. Ne näkyvät arjessa sensitiivisenä vuorovaikutuksena, turvallisena ilmapiirinä ja lasten osallisuuden vahvistumisena.

Arvopohja ohjaa pedagogisia ratkaisuja vastuullisuuden, osaamisen ja yhteisöllisyyden kautta sekä toteutuu oppimiskäsityksen ja laaja-alaisen osaamisen tavoitteiden mukaisesti.

Vastuullisuus näkyy henkilöstön sitoutumisena työhönsä, yhteisiin toimintaperiaatteisiin ja tavoitteisiin. Se tarkoittaa vastuuta lasten turvallisuudesta, ryhmän toimivuudesta ja pedagogiikan laadusta sekä jokaisen lapsen yksilöllistä kohtaamista. Toiminnassa huomioidaan myös ekologinen vastuullisuus.

Osaaminen ilmenee tavoitteellisena, lapsilähtöisenä ja suunnitelmallisena pedagogiikkana. Toimintaa havainnoidaan ja kehitetään lasten tarpeiden pohjalta. Leikkiä tuetaan aktiivisesti, oppimisympäristöjä muokataan joustavasti ja yhteistyö huoltajien kanssa sekä henkilöstön kouluttautuminen vahvistavat pedagogiikan laatua.

Yhteisöllisyys rakentuu vuorovaikutuksesta, luottamuksesta ja tasavertaisesta kohtamisesta. Lapsia ohjataan toimimaan yhdessä ja huomioimaan toiset. Aikuinen tukee vuorovaikutusta ja huolehtii, että jokainen lapsi kuuluu ryhmään. Yhteenkuuluvuutta vahvistetaan myönteisellä "meidän ryhmä" -ilmapiirillä.

Esiopetuksen oppimiskäsitys

Esiopetuksen alkaessa sovitaan esiopetusryhmän ja lasten yksilölliset tavoitteet lasten ja huoltajien ajatuksia ja näkemyksiä huomioiden. Opetuksessa huomioidaan lasten aikaisemmat kokemukset, heidän osaamisensa ja mielenkiinnon kohteensa, jotka toimivat oppimisen tukena. Lapsia autetaan tunnistamaan ja hyödyntämään omia vahvuuksiaan oppimisessa. Kokemällä esiopetukselle asetettujen ryhmä- ja lapsikohtaisten tavoitteiden toteutumista suunnitellaan säännöllisesti yhdessä ryhmän henkilöstön kanssa.

Esiopetuksen henkilöstön vastuulla on turvallisesta, lämpimästä ja innostavasta ilmapiiristä huolehtiminen. He ohjaavat ja kannustavat lapsia oppimisen haasteissa. Henkilöstö mahdollistaa monipuolisen leikkiympäristön ja ottaa lasten ehdotukset huomioon toiminnan ja ympäristön suunnittelussa. He tunnistavat, miten leikki tukee muun muassa lasten oman toiminnan ohjausta.

Jokaista hetkeä arvostetaan oppimismahdollisuutena ja jokaista lasta tuetaan oppimaan omassa rytmissään. Pyritään vähentämään istuvaa työtapaa sekä lisäämään liikuntaa, toiminnallisuutta ja oppimista leikin avulla. Esiopetuksessa hyödynnetään lähiluontoa ja kehitetään ulkoilua lapsia aktivoivaksi.

Laaja-alainen osaaminen esiopetuksessa

Kokemäen esiopetuksessa on laadittu tavoitteet jokaiselle laaja-alaisen osaamisen alueelle, joita arvioidaan esiopetusvuoden aikana osana itsearviointia. Tavoitteena on opettaa lasta löytämään hänelle luontainen tapa työskennellä. Itsestä huolehtimisen ja arjen taitojen harjoittelulla lapsi oppii kiinnittämään huomiota omaan hyvinvointiinsa ja hyödyntämään taitoja myös tulevaisuudessa. Huoltajien tuntemus oman lapsensa työskentely- ja oppimistavoista korostuu esiopetuksen toiminnan suunnittelussa. Esioppilaan itsearvioinnin rinnalla kulkee opettajan arviointi ja mahdollisuuksien mukaan keskustelu yhdessä opettajan ja esioppilaan kanssa jo saavutetuista tavoitteista. Itsearvioinnin kautta saadaan myös dokumentoitua laaja-alaista osaamista. Dokumentoinnin ja reflektoinnin pohjalta kehitetään esiopetuksen toimintaa ja opetusta.

Ajattelun ja oppimisen tavoitteet

Ajattelun ja oppimisen tavoitteena on luoda avoin ja turvallinen ilmapiiri, joka vahvistaa lapsen luottamusta ja rohkaisee aktiiviseen osallistumiseen. Lasta tuetaan vuorovaikutustaidoissa sekä kannustetaan ilmaisemaan omia ajatuksiaan ja mielipiteitään. Häntä ohjataan toimimaan aktiivisena ryhmän jäsenenä.

Esiopetuksessa korostetaan kielen ja tarinoiden merkitystä, sillä sana- ja käsitevaraston kehittyminen tukee ajattelun sekä oppimaan oppimisen taitojen vahvistumista. Tarinoille, lukemiselle, keskusteluille ja yhteiselle pohdinnalle annetaan aikaa, ja lasten kanssa tarkastellaan asioita erityisesti miksi- ja miten-kysymysten kautta.

Kannustavassa ja hyväksyvässä ilmapiirissä lapsi uskaltaa tuoda esiin ajatuksiaan. Innostunut ja sensitiivinen henkilöstö tukee ja vahvistaa myös lapsen omaa innostusta oppimista kohtaan.

Kulttuurinen osaaminen, vuorovaikutus ja ilmaisu

Esiopetuksen tavoitteena on, että lapsi oppii hyväksymään erilaisia perinteitä ja tapoja sekä toimimaan kunnioittavasti muiden kanssa. Lasta ohjataan ratkaisemaan ristiriitatilanteita myönteisin keinoin ja rohkaistaan ilmaisemaan itseään eri tavoin. Samalla vahvistetaan hyviä käytöstapoja ja sosiaalisesti rakentavaa vuorovaikutusta.

Esiopetuksessa tutustutaan lapsen omiin juuriin sekä paikalliseen historiaan ja kulttuuriin. Ajankohtaisia tapahtumia käsitellään lapsen kielellä ja hänen kokemusmaailmaansa liittäen. Kulttuurikasvatuksessa hyödynnetään kunnan kulttuurikasvatussuunnitelmaa.

Lapsia kannustetaan jakamaan oman kulttuurinsa perinteitä ja tapoja. Erilaisten kulttuurien, myös eri uskontoihin pohjautuvien, tunteminen, ymmärtäminen ja arvostaminen nähdään osana yleissivistystä. Esiopetuksessa perehdytään suomalaiseen kulttuuriperintöön ja traditioihin sekä tutustutaan muihin kulttuureihin.

Kaikessa vuorovaikutuksessa korostetaan hyvän käytöksen ja toisten kunnioittamisen merkitystä.

Itsestä huolehtimisen ja arjen taitojen tavoitteet

Lasta ohjataan tekemään omaa hyvinvointiaan edistäviä valintoja, kuten huolehtimaan hygieniasta, noudattamaan hyviä tapoja ja omaksumaan terveellisiä ruokailutottumuksia. Tunnekasvatus on luonteva osa arkea, ja lasta tuetaan tunnistamaan ja säätelemään omia tunteitaan.

Esiopetuksessa opetetaan turvallista liikkumista liikenteessä sekä arjen teknologian järkevää ja tarkoituksenmukaista käyttöä. Lasta ohjataan tekemään valintoja kestävän kehityksen periaatteiden mukaisesti.

Arjessa vahvistetaan lapsen ikäkaudelle sopivia käden- ja arjen taitoja, jotka tukevat omatoimisuutta, itsestä huolehtimista ja arjessa pärjäämistä. Levon, liikkumisen ja ravinnon merkitystä korostetaan terveyden ja kokonaisvaltaisen hyvinvoinnin perustana. Lasta kannustetaan monipuoliseen liikkumiseen, ja hänen kiinnostustaan ruokaan ja terveyteen tuetaan aistikokemusten, tutkimisen ja osallisuuden kautta. Ohjattu ruokailu on keskeinen osa lapsen hyvinvoinnin tukemista.

Monilukutaito

Esiopetuksessa pyritään herättämään lapsen kiinnostus kovalukutaidon, kirjoittamisen, lukemisen, numeerisen lukutaidon sekä medialukutaidon eri ulottuvuuksiin. Lasta kannustetaan tutkimaan, hyödyntämään ja tuottamaan erilaisia viestejä.

Lapsen kasvua monilukutaitoiseksi tuetaan tarjoamalla monipuolisia kokemuksia erilaisten viestien ja tekstien parissa. Tavoitteena on innostaa lasta tutkimaan, tulkitsemaan ja tuottamaan merkityksellisiä viestejä eri muodoissa, kuten puheena, eleinä, kirjoitettuna, kuvina, ääninä ja digitaalisina tuotoksina. Monilukutaitoa edistetään yhteistyössä kirjaston, perheiden ja muiden yhteisöjen kanssa.

Medialukutaito nähdään olennaisena osana monilukutaitoa. Lapsia ohjataan tarkastelemaan ja ymmärtämään mediassa esiintyvien viestien sisältöjä, tunnelmia ja tarkoituksia yhdessä aikuisen kanssa. Kuvien, videoiden ja tarinoiden herättämistä ajatuksista keskusteleminen tukee lasten kriittisen ajattelun ja tunnetaitojen kehittymistä.

Esiopetuksessa harjoitellaan myös median käyttöön liittyviä turvallisuus- ja eettisiä taitoja lapselle sopivalla tavalla. Oppimisympäristöjä rikastetaan erilaisilla teksteillä ja mediasisällöllä, kuten digitaalisilla kirjoilla, äänitteillä, oppimisleikillä, valokuvilla ja animaatioilla.

Tieto- ja viestintäteknologinen osaaminen

Tieto- ja viestintäteknologinen osaaminen on keskeinen osa lasten kasvua digitaalisessa yhteiskunnassa. Kokemällä lasten digitaalisia taitoja vahvistetaan valtakunnallisten digitaalisen osaamisen kuvausten pohjalta. Tavoitteena on turvata kaikille lapsille yhdenvertaiset mahdollisuudet kehittää digitaalista osaamista, medialukutaitoja ja ohjelmoinnin alkeita.

Digitaaliset välineet ja ympäristöt tukevat oppimista sekä mahdollistavat vuorovaikutteisia ja osallistavia pedagogisia käytäntöjä. Ne tarjoavat uusia mahdollisuuksia yhteisölliseen toimintaan ja lasten yksilöllisten tarpeiden huomioimiseen. Digitaalisia ratkaisuja hyödynnetään tarvittaessa oppimisen eriyttämisen sekä lapsen oppimisen, motivaation ja osallisuuden tukena.

Esiopetuksessa tutustutaan monipuolisesti erilaisiin digitaalisiin välineisiin, palveluihin ja sovelluksiin, kuten tabletteihin, oppimisleikkeen sekä valokuvaamiseen. Digitaalisuutta hyödynnetään pedagogisesti tarkoituksenmukaisella tavalla osana päivittäistä toimintaa.

Lapsille tarjotaan mahdollisuuksia harjoitella TVT-taitoja ohjatusti ja kokeilla erilaisia digitaalisia välineitä. Heitä ohjataan käyttämään teknologiaa turvallisesti ja hakemaan tietoa luotettavista lähteistä.

Osallistuminen ja vaikuttaminen

Lapsi osallistuu esiopetuksen toiminnan suunnitteluun, toteutukseen ja arviointiin. Hänen osallistumisen ja vaikuttamisen taitojaan tuetaan osana päivittäistä toimintaa, ja lasta rohkaistaan tuomaan esiin ajatuksiaan, toiveitaan ja mielipiteitään.

Kokemäen varhaiskasvatuksessa toimintakulttuuria kehitetään suunnitelmallisesti siten, että lasten osallisuus ja vaikuttamismahdollisuudet vahvistuvat. Varhaiskasvatus määrittelee vuosittain painopisteeksi vähintään yhden toimintakulttuuria ohjaavan kehittämiskohteen. Laaja-alaisen osaamisen kuntakohtaiset painotukset kirjataan vuosittain toiminta- ja lukuvuosisuunnitelmaan, ja ne sovitaan varhaiskasvatuksen ohjausryhmässä.

3. Esiopetuksen toimintakulttuuri

Toimintakulttuuri on historiallisesti ja kulttuurisesti muotoutuva tapa toimia, joka kehittyy esiopetusyhteisön vuorovaikutuksessa. Opetuksen järjestäjän ja esiopetusta johtavien henkilöiden tehtävänä on luoda edellytykset toimintakulttuurin kehittämiseksi ja arvioinnille esiopetuksen eri toimipaikoissa. Toimintakulttuurin kehittämisen lähtökohtana on inklusiivinen esiopetus, jossa kukin lapsi voi toimia, kehittyä ja oppia omana ainutlaatuisena yksilönään sekä yhteisön jäsenenä. Hyvä toimintakulttuuri edistää oppimista ja hyvinvointia esiopetusyhteisössä.

Esiopetuksen toimintakulttuuri on kokonaisuus, joka rakentuu muun muassa

- arvoista, periaatteista ja oppimiskäsityksestä
- työtä ohjaavien normien ja tavoitteiden tulkinna
- oppimisympäristöistä, työtavoista ja pedagogisista käytännöistä, mukaan lukien oppimisen edellytyksiä tukevat opetusjärjestelyt
- yhteistyöstä ja sen eri muodoista
- vuorovaikutuksesta ja ilmapiiristä
- henkilöstön osaamisesta, ammatillisuudesta ja kehittämisotteesta
- johtamisrakenteista ja -käytännöistä
- toiminnan organisoinnista, suunnittelusta, toteuttamisesta ja arvioinnista.

Toimintakulttuurin kehittämisen lähtökohtana on kaikille yhteinen esiopetus. Esiopetuksen toimintakulttuuria kehitetään ja järjestetään inklusiivisen periaatteiden mukaisesti, ja se liittyy kokonaisvaltaisesti pedagogisen toiminnan toteuttamiseen. Inklusiivinen toimintakulttuuri edistää lasten osallisuutta ja oppimista ja vastaa kaikkien lasten erilaisiin tarpeisiin. Jokaisella lapsella on oikeus kuulua ryhmään, osallistua yhteiseen toimintaan sekä kasvaa omaan potentiaaliinsa vahvuuksien ja myönteisten oppimiskokemusten avulla yhdessä vertaistensa kanssa. Jokaiselle lapselle suunnitellaan sopivia oppimisen haasteita sekä turvataan tarvittava oppimisen ja esiopetukseen osallistumisen tuki ja oppimisen edellytyksiä tukevat opetusjärjestelyt. Opetusjärjestelyissä huomioidaan saavutettavuus ja esteettömyys. On tärkeää, että lapset saavat kokemuksia siitä, että heistä ollaan kiinnostuneita, heitä arvostetaan ja heidän mielipiteillään ja toiminnallaan on merkitystä.

Johtaminen vaikuttaa keskeisesti esiopetuksen toimintakulttuuriin, sen kehittämiseen ja laatuun. Esiopetuksen johtamisen lähtökohtana on jokaisen lapsen hyvinvoinnin ja oppimisen edistäminen. Toimintakulttuurin kehittäminen edellyttää pedagogiikan johtamista, joka on esiopetuksen kokonaisuuden tavoitteellista ja suunnitelmallista johtamista, arviointia ja kehittämistä. Se sisältää kaikki ne toimenpiteet, joilla luodaan edellytykset henkilöstön hyvälle työolosuhteille, ammatillisen osaamisen ja koulutuksen hyödyntämiselle ja kehittämiselle sekä pedagogiselle toiminnalle.

3.1. Toimintakulttuurin kehittämistä ohjaavat periaatteet

Toimintakulttuurilla on keskeinen merkitys oppimisen edellytyksiä tukevien opetusjärjestelyjen, lasten osallisuuden, yhdenvertaisuuden ja esiopetuksen kokonaisuuden toteuttamisessa. Toimintakulttuuri vaikuttaa aina lapsen kohtaaman esiopetuksen laatuun. Toimintakulttuuriin sisältyvät esiopetuksen kaikki toiminnot, kuten oppimisen ja esiopetukseen osallistumisen tuen järjestäminen, pedagogiikan arviointi ja oppimisympäristön turvallisuus.

Yhteisön toimintakulttuuri muuttuu jatkuvasti ja sitä arvioidaan ja kehitetään siten, että se tukee esiopetuksen tavoitteiden toteutumista. Yhteisiin tavoitteisiin sitoutuminen edistää arvoperustan ja oppimiskäsityksen toteutumista. Toimintakulttuurin vaikutusten pohdinta ja sen ei-toivottujen piirteiden tunnistaminen ja korjaaminen ovat tärkeä osa toimintakulttuurin kehittämistä. Jatkuvan kehittämisen perusedellytys on, että henkilöstö ymmärtää oman toimintansa taustalla vaikuttavien arvojen, tietojen ja uskomusten merkityksen sekä osaa arvioida niitä. Kehittämisessä on tärkeää toisia arvostava, koko yhteisöä osallistava ja luottamusta rakentava dialogi. Esiopetusta suunniteltaessa, järjestettäessä ja kehitettäessä on ensisijaisesti huomioitava lapsen etu. Lapsen

etua on harkittava yksittäisen lapsen, lapsiryhmän ja yleensä lasten kannalta tapaus- ja tilannekohtaisesti.

Johtaja edistää osallistavaa toimintakulttuuria luomalla rakenteita ammatilliseen keskusteluun. Lisäksi johtaja rohkaisee työyhteisöä säännöllisesti kehittämään ja innovoimaan yhteistä toimintakulttuuria. Johtaja tukee yhteisön kehittymistä oppivaksi yhteisöksi, jossa osaamista kehitetään ja jaetaan. Päämääränä on, että yhteinen toiminta-ajatus ja toiminnan tavoitteet näkyvät käytännössä. Johtaja vastaa siitä, että yhteisiä työkäytäntöjä tehdään näkyväksi ja että niitä havainnoidaan ja arvioidaan säännöllisesti.

Kehittämistyössä on tärkeää hyödyntää sekä lasten että huoltajien kokemuksia ja mielipiteitä. Yhteistyö varhaiskasvatuksen, perusopetuksen sekä tuen ja opiskeluhuollon ammattilaisten kanssa on välttämätöntä lasten sujuvan oppimisen polun ja hyvinvoinnin turvaamiseksi.

Esiopetuksen toimintakulttuuria kehitetään seuraavien periaatteiden mukaisesti:

Oppiva yhteisö toimintakulttuurin ytimenä

Esiopetuksessa toimitaan yhteisönä, jossa lapset ja henkilöstö oppivat yhdessä ja toisiltaan. Oppivassa yhteisössä on tilaa erilaisille mielipiteille ja tunteille. Lapsia ja henkilöstöä kannustetaan rohkeasti jakamaan ajatuksiaan ja kokeilemaan uudenlaisia ja erilaisia toimintatapoja. Jatkuvasti toimintaansa arvioiva ja kehittävä yhteisö haastaa itseään sekä tunnistaa ja hyödyntää vahvuuksiaan. Oppivassa yhteisössä arvostetaan kunnioittavaa ja huomaavaista käytöstä. Yhteisö rohkaisee kokeiluun, yrittämiseen ja sinnikkyYTEEN sekä sallii myös erehtymisen. Yhdessä tekeminen ja osallisuuden kokemukset vahvistavat yhteisöä.

Henkilöstöä kannustetaan itsearviointiin, tiedon ja osaamisen jakamiseen ja samalla ammatilliseen kehittämiseen. Yhdessä sovittujen tavoitteiden ja tehtävien pohdinta, oman työn säännöllinen arviointi sekä huoltajilta ja muilta yhteistyökumppaneilta saatu palaute edistävät yhteisön oppimista. Oppimista edistää myös kehittämistyöstä, arvioinneista ja tutkimuksesta saadun tiedon hyödyntäminen.

Oppimiseen, leikkiin ja vuorovaikutukseen kannustava yhteisö

Esiopetuksen toimintakulttuuri edistää kaikkien esiopetusyhteisössä toimivien oppimista. Esiopetusyhteisö kannustaa kokeilemaan, yrittämään ja erehtymään sekä havaitsemaan asioiden positiivisia puolia. Onnistumisista ja oivalluksista iloitaan yhdessä. Esiopetus toteutetaan siten, että lasten leikille, aloitteille ja kokeiluille on sijaa. Lapsia rohkaistaan ilmaisemaan itseään, harjoittelemaan ja opettelemaan erilaisia taitoja, tietoja ja työtapoja omaan tahtiinsa. Yhteisö rohkaisee lapsia hyvään vuorovaikutukseen sekä toimimaan ryhmän jäsenenä.

Leikkiin kannustavassa toimintakulttuurissa tunnustetaan leikin merkitys lapsen hyvinvoinnille ja oppimiselle. Henkilöstö tunnistaa leikkiä rajoittavia tekijöitä ja kehittää leikkiä edistäviä toimintatapoja ja oppimisympäristöjä. Lapsilla ja henkilöstöllä on mahdollisuus kokea yhdessä oppimisen ja leikin iloa. Yhteisössä kannustetaan kaikkia kekseliäisyyteen, mielikuvituksen käyttöön, omaan ilmaisuun ja luovuuteen. Leikki saa näkyä ja kuulua. Lasten leikkialoiteille, kokeiluille ja elämyksille annetaan tilaa, aikaa ja leikkirauhaa. Leikkiville lapsille ja aikuisille mahdollistetaan keskittyminen leikkiin.

Osallisuus, yhdenvertaisuus ja tasa-arvo

Inklusiivisessa toimintakulttuurissa edistetään osallisuutta, yhdenvertaisuutta ja tasa-arvoa kaikessa toiminnassa. Lasten, henkilöstön ja huoltajien aloitteita, näkemyksiä ja mielipiteitä arvostetaan. Tämä edellyttää osallisuutta edistävien toimintatapojen sekä rakenteiden tietoista kehittämistä. Lasten ja huoltajien osallistuminen toiminnan suunnitteluun, toteuttamiseen ja arviointiin edistää osallisuutta. Jokainen henkilöstön jäsen on tärkeä osa esiopetusyhteisöä.

Toimintakulttuuri tukee yhteistyötä, yhteistä vastuunottoa ja osallisuutta. Lasten ymmärrys yhteisöstä, oikeuksista, vastuusta ja valintojen seurauksista kehittyy osallisuuden kautta. Henkilöstön tehtävä on varmistaa, että kaikki lapset saavat ilmaista näkemyksiään ja tarpeitaan ja että lasten ideoita ja aloitteita otetaan huomioon toiminnassa. Myös lasten nonverbaaliseen viestintään tulee kiinnittää huomiota. Lapset saavat kokemuksia esiopetusryhmää koskevasta päätöksenteosta ja erilaisista tehtävistä. Lasten tekemiä päätöksiä ja toimintaa arvioidaan

yhdessä ja samalla lapsia ohjataan vähitellen kantamaan yhdessä vastuuta. Näin lapsille syntyy kokemuksia osallisuudesta ja toimijuudesta.

Yhteisön jäsenet tulevat kohdatuiksi ja kohdelluiksi yhdenvertaisina riippumatta henkilöön liittyvistä tekijöistä. Yhdenvertaisuus ei merkitse samanlaisuutta. Toimintakulttuurin kehittämisen kannalta on tärkeää, että yhdenvertaisuutta ja tasa-arvoa koskevista asenteista keskustellaan työyhteisössä. Lisäksi tulee pohtia, miten esimerkiksi kieleen, etnisyyteen, katsomukseen, uskontoon, vammaisuuteen, sukupuoleen ja sen moninaisuuteen liittyvät asenteet näkyvät puheissa, eleissä, teoissa ja toimintatavoissa. Vuorovaikutuksen ja kielenkäytön mallit sekä tavat toimia stereotyyppisten oletusten mukaisesti välittyvät lapsille. Esiopetus on sukupuolisensitiivistä. Henkilöstö tiedostaa omia ennako-odotuksiaan ja rohkaisee lapsia tekemään valintoja ilman sukupuoleen tai muihin henkilöön liittyviin seikkoihin sidottuja stereotyyppisiä rooleja ja ennako-odotuksia. Henkilöstö tunnistaa lasten keskinäisten kohtaamisten eriarvoistavia piirteitä sekä puuttuu niihin hienotunteisesti ja johdonmukaisesti. Myönteisellä ja kannustavalla vuorovaikutuksella tuetaan lapsen oman identiteetin ja itsetunnon kehitystä.

Kulttuurinen moninaisuus ja kielitietoisuus

Esiopetus on osa kulttuurisesti muuntuvaa ja monimuotoista yhteiskuntaa. Kulttuurinen moninaisuus nähdään voimavarana. Yhteisössä tunnustetaan, että oikeus omaan kieleen, kulttuuriin, uskontoon ja katsomukseen on perusoikeus. Esiopetuksessa arvostetaan ja hyödynnetään moninaista kulttuuriperintöä ja kansalliskieliä sekä yhteisön ja ympäristön kulttuurista, kielellistä ja katsomuksellista moninaisuutta. Tämä edellyttää henkilöstöltä tietoa kulttuureista ja katsomuksista sekä taitoa nähdä ja ymmärtää asioita monesta näkökulmasta ja asettua toisen asemaan. Erilaisista ajattelu- ja toimintatavoista keskustellaan rakentavasti ja luodaan myös uusia tapoja toimia yhdessä. Samalla edistetään kulttuurisesti kestävää kehitystä. Tähän liittyvää esiopetuksen laaja-alaista osaamista kuvataan tarkemmin luvussa kaksi (Esiopetuksen tehtävä ja yleiset tavoitteet).

Kielitietoisessa esiopetuksessa tiedostetaan, että kielet ovat läsnä jatkuvasti ja kaikkialla. Henkilöstö ymmärtää kielen keskeisen merkityksen lasten kehityksessä ja oppimisessa, vuorovaikutuksessa ja yhteistyössä sekä identiteettien rakentumisessa ja yhteiskuntaan kuulumisessa. Monikielisuuden näkyväksi tekeminen tukee lasten kehitystä kulttuurisesti moninaisessa maailmassa. Henkilöstön tulee tiedostaa, että he ovat lapsille kielellisiä malleja, ja kiinnittää huomiota omaan kielenkäyttöön. Henkilöstö rohkaisee lapsia käyttämään kieltä monipuolisesti. Lasten kielelliset lähtökohdat huomioidaan, ja heille annetaan aikaa ja mahdollisuuksia vaihteleviin kielenkäytön tilanteisiin.

Hyvinvointi, turvallisuus ja kestävä elämäntapa

Esiopetuksessa arvostetaan terveellisiä, turvallisia ja liikunnallisia elämäntapoja. Monipuolisen liikkumisen tavoitteena⁶² on edistää oppimisen edellytyksiä ja esiopetukseen osallistumista sekä liikkumisen merkitystä kokonaisvaltaisena elämäntaitona esiopetuksessa ja sen ulkopuolella. Fyysinen aktiivisuus vaikuttaa lasten vireystilaan sekä tarkkaavaisuuteen ja toiminnanohjaukseen ja sillä voidaan edistää oppimista ja motorista kehitystä. Liikunnallisen elämäntavan vahvistamisessa on keskeistä luoda tasa-arvoiset ja yhdenvertaiset liikkumisen mahdollisuudet osana toimintakulttuuria huomioiden erilaiset liikkumisen rajoitteet⁶³. Inklusiivinen, toisia kunnioittava ja avoimuutta tukeva toimintakulttuuri edistää turvallista oppimisympäristöä ja sitä kautta liikunnallista elämäntapaa. Liikunnallinen elämäntapa tukee kokonaisvaltaista hyvinvointia, mukaan lukien mielen hyvinvointia. Esiopetuksessa liikutaan monipuolisesti sisällä ja ulkona käyttäen liikuntavälineitä ja leluja monipuolisesti sekä vältetään pitkäkestoista istumista. Lapsia ja perheitä ohjataan mahdollisuuksien mukaan suosimaan liikkumista kuten kävelyä tai pyöräilyä esimerkiksi oman auton käyttämisen sijaan esiopetuksen matkoilla. Lasten hyvinvointia edistetään antamalla mahdollisuus päivän aikana rauhoittumiseen ja lepoon sekä tarjoamalla monipuolista, terveellistä ja riittävää ravintoa. Toimintakulttuurin kehittämisessä huomioidaan

62 Perusopetuslaki 2 §

63 Perusopetuslaki 31 §

yhteisön mahdollisuus toimia kiireettömässä ja keskittymistä edistävässä ympäristössä. Selkeä ja suunnitelmallinen, mutta joustava päivän rakenne edistää hyvinvointia.

Esiopetuksessa pidetään huolta koko yhteisön fyysisestä, psyykkisestä ja sosiaalisesta turvallisuudesta. Lasta tulee suojata väkivallalta, kiusaamiselta, syrjinnältä ja muulta häirinnältä. Lapsella on oikeus saada lohdutusta sitä tarvitessaan. Esiopetuksessa kiusaamista, rasismia, väkivaltaa tai häirintää ei hyväksytä missään muodossa eikä keneltäkään. Kiusaaminen tunnistetaan, siihen puututaan ja sitä ehkäistään tietoisesti ja suunnitelmallisesti osana toimintakulttuurin kehittämistä. Olennaista kiusaamisen ennaltaehkäisyssä on tukea lasten vertaissuhteita ja yhteisön hyvinvointia. Henkilöstöllä on keskeinen rooli lasten sosiaalisten ja emotionaalisten taitojen harjoittelun ja kehittymisen tukemisessa. Lasten kanssa opetellaan tunnistamaan ja ratkaisemaan ristiriitoja rakentavasti. Henkilöstön läsnäolo ja antama ohjaus vuorovaikutustilanteissa on tärkeää. Häirintä-, kiusaamis- tai väkivaltatilanteista keskustellaan lasten huoltajien kanssa ja etsitään yhdessä ratkaisuja. Turvallisuuden edistämiseen kuuluu myös tapaturmien suunnitelmallinen ehkäisy ja seuranta, turvallisuuskasvatus sekä tiloista ja välineistä huolehtiminen. Esiopetus edellyttää toimivaa ja sitoutunutta turvallisuuden johtamista sekä turvallisuusasiat hallitsevaa henkilöstöä.

Kaikessa toiminnassa huomioidaan ekologisesti, sosiaalisesti, kulttuurisesti ja taloudellisesti kestävä elämäntavan välttämättömyys. Arjen valinnoilla ja toimilla ilmenetään vastuullista suhtautumista luontoon ja ympäristöön. Esiopetuksessa edistetään välineiden ja tilojen yhteiskäyttöä, kohtuullisuutta, säästäväisyyttä, korjaamista ja uusiokäyttöä. Samalla lapset saavat positiivisia kokemuksia kestävästä elämäntavasta. Lasten hyvinvointia edistää, että heidän turvallisuuden tunnettaan ja uskoaan tulevaisuuteen vaalitaan osana kestävä elämäntapaan liittyvää kasvatusta.

3.2. Oppimisympäristöt esiopetuksessa

Oppimisympäristöillä tarkoitetaan esiopetuksessa tiloja, paikkoja, välineitä, yhteisöjä ja käytäntöjä, jotka tukevat lasten kehitystä, oppimista ja vuorovaikutusta. Oppimisympäristöt muodostavat pedagogisesti monitahoisia ja joustavia kokonaisuuksia. Ne tarjoavat mahdollisuuksia leikkiin, luoviin ratkaisuihin ja asioiden monipuoliseen tarkasteluun lapsia motivoivia ja toiminnallisia työtapoja käyttäen.

Kehittämistä ohjaavat näissä perusteissa määritellyt arvoperusta, oppimiskäsitys sekä toimintakulttuurin kehittämiseksi asetetut tavoitteet. Lisäksi otetaan huomioon lasten osaaminen, heidän kiinnostuksen kohteensa ja yksilölliset tarpeensa sekä esiopetuksen toteuttamisen periaatteet. Oppimisympäristöjen⁶⁴ tulee olla turvallisia ja terveellisiä. Ne tarjoavat myös mahdollisuuksia leikkiä ja työskennellä rauhassa ja kiireettömässä ilmapiirissä. Oppimisympäristöissä kiinnitetään huomiota ergonomiaan, ekologisuuteen, esteettisyyteen, esteettömyyteen ja sekä tilojen valaistukseen, sisäilman laatuun, siisteyteen ja viihtyisyyteen.

Oppimisympäristöjä kehitetään niin, että ne edistävät vuorovaikutusta ja yhteisöllistä tiedon rakentumista. Yhteisesti sovitut säännöt ja toimintatavat luovat ilmapiiriltään turvallisen ja muita kunnioittavan oppimisympäristön. Monipuoliset oppimisympäristöt tukevat lasten aktiivisuutta, liikkumista, terveen itsetunnon ja sosiaalisten taitojen kehittymistä sekä oppimaan oppimisen taitoja, yhdenvertaisuutta ja tasa-arvoa. Lapset osallistuvat oppimisympäristöjen rakentamiseen. Heidän ideansa ja tuotoksensa näkyvät oppimisympäristöissä. Tämä tukee lasten osallisuutta ja antaa heille onnistumisen kokemuksia sekä vahvistaa vuorovaikutusta vertaisryhmän kanssa inklusiivisten periaatteiden mukaisesti.

Oppimisympäristöinä käytetään ulko- ja sisätiloja, lähiluontoa ja rakennettua ympäristöä. Esiopetuksessa käytetään ja sovelletaan myös tieto- ja viestintäteknologiaa tarkoituksenmukaisella tavalla. Lisäksi hyödynnetään eri yhteistyökumppaneiden, kuten kirjasto-, kulttuuri- ja liikuntatoimen tarjoamia mahdollisuuksia. Lasten omia leikkikaluja, tieto- ja viestintäteknologisia laitteita ja muita välineitä voidaan käyttää huoltajien kanssa sovitulla tavalla.

Tavoitteena on, että oppimisympäristöt muodostavat lapsille kokonaisvaltaisen oppimaiseman ja kannustavat aktiiviseen, yhteisölliseen ja itsenäiseen oppimiseen.

3.3. Yhteistyö esiopetuksen aikana ja siirtymävaiheissa

Yhteistyön tavoitteina on, että esiopetus, muu varhaiskasvatus ja perusopetus muodostavat johdonmukaisen, lapsen kasvua ja oppimista tukevan jatkumon. Yhteistyöllä varmistetaan esiopetuksen laatua sekä vahvistetaan lasten ja huoltajien osallisuutta. Yhteistyön tulee olla suunnitelmallista. Yhteistyötä kehitetään ja arvioidaan yhdessä opetuksen järjestäjän johdolla.

Yhteistyö esiopetuksessa

Oppimisen polun eri vaiheiden tavoitteiden ja käytäntöjen tunteminen on laadukkaan opetuksen perusta. Esiopetuksen, muun varhaiskasvatuksen ja perusopetuksen henkilöstön yhteistyöllä opetussuunnitelmien laatimisessa, paikallisessa suunnittelussa ja kehittämisessä edistetään varhaiskasvatuksen, esiopetuksen ja perusopetuksen laatua. On tärkeää, että varhaiskasvatuksen, esiopetuksen ja alkuopetuksen henkilöstöllä on myös mahdollisuus tutustua toistensa toimintaan ja oppimisympäristöihin käytännössä. Lasten oppimisen ja esiopetukseen osallistumisen tukemiseksi tulee opetuksen ja tuen käytäntöjen olla yhdenmukaisia

Esiopetuksen henkilöstö tekee yhteistyötä hyvinvointialueen sosiaali- ja terveystieteiden henkilöstön kanssa lasten hyvinvoinnin, kasvun ja oppimisen tukemiseksi. Lasten oppimisen ja esiopetukseen osallistumisen tuen sekä esiopetuksen opiskeluhoiton käytäntöjä arvioidaan ja kehitetään monialaisessa yhteistyössä. Esiopetuksen henkilöstön yhteistyöllä lähiympäristön toimijoiden kanssa edistetään oppimisympäristöjen monipuolisuutta. Näin lasten oppimisympäristöt avautuvat ympäröivään yhteisöön ja maailmaan.

Henkilöstön keskinäinen yhteistyö esiopetuksessa on välttämätöntä opetuksen laadun ja esiopetusyhteisön hyvinvoinnin kannalta. Yhteistyö esiopetusyhteisön aikuisten kesken toimii samalla esimerkkinä lapsille. Lasten yhteistyötaitojen vahvistaminen on yksi keskeisistä esiopetuksen tavoitteista. Esiopetuksessa käytetään erilaisia yhteistyömuotoja ja pienryhmätoimintaa. Lapsia kannustetaan ja ohjataan toimimaan ryhmän jäsenenä ja kehittämään omia yhteistyötaitojaan. Lapsia kuullaan⁶⁵ toiminnan suunnittelun, toteuttamisen ja arvioinnin yhteydessä heille sopivalla tavalla.

Huoltajien kanssa tehtävä yhteistyö

Vastuu huoltajien kanssa tehtävän yhteistyön kehittämisestä on opetuksen järjestäjällä. Yhteistyön lähtökohdaksi on luottamuksen rakentaminen sekä osapuolten tasa-arvoinen vuorovaikutus ja keskinäinen kunnioitus. Yhteistyö edellyttää esiopetuksen henkilöstön aloitteellisuutta sekä henkilökohtaista vuorovaikutusta huoltajien kanssa. Yhteistyössä otetaan huomioon perheiden moninaisuus, yksilölliset tarpeet ja huoltajuuteen liittyvät kysymykset. Yhteistyössä hyödynnetään eri viestintävälineitä ja käytetään tarpeen mukaan tulkkia tai kieliaavustajaa. Huoltajien kanssa tehtävä yhteistyö tarjoaa myös mahdollisuuksia huoltajien väliselle keskustelulle.

Huoltajien kokemukset lastensa aiemmasta kasvuympäristöistä, kehityksestä, oppimisesta ja mielenkiinnon kohteista otetaan esiopetuksessa huomioon. Opettaja keskustelee kunkin lapsen huoltajan kanssa perheen ja esiopetuksen arvoista, kasvatuskäytännöistä ja tavoitteista. Lasten ja huoltajien näkemyksiä otetaan huomioon opetuksen toteuttamisessa ja mahdollisen lapsikohtaisen oppimissuunnitelman laatimisessa. Huoltajille tarjotaan mahdollisuuksia tutustua ja osallistua lapsensa esiopetuspäivään. Keskustelulle huoltajien kanssa varataan riittävästi aikaa. Huoltajien kieli- ja kulttuuritietoutta sekä muuta asiantuntemusta voidaan hyödyntää esiopetuksen toteuttamisessa.

65 Perusopetuslaki 47 a §

Huoltajien kanssa keskustellaan lasten kehityksen ja oppimisen etenemisestä. Erityisen tärkeää yhteistyö huoltajien kanssa on lasten oppimisen ja esiopetukseen osallistumisen tukea suunniteltaessa ja toteutettaessa. Huoltajien tulee saada tietoa kuljetuksista ja opiskeluhuollosta esiopetuksen aikana sekä lapsille esiopetuksen lisäksi tarjolla olevista muista varhaiskasvatuspalveluista. Huoltajien ja lasten palaute otetaan huomioon opetusta, tuen muotoja ja toimintakulttuuria kehitettäessä.

Yhteistyö siirtymävaiheissa

Siirtyminen kotoa tai aiemmasta varhaiskasvatuksesta esiopetukseen ja esiopetuksesta kouluun ovat lapsille tärkeitä elämänvaiheita. Onnistunut siirtyminen edistää lasten turvallisuuden tunnetta ja hyvinvointia sekä heidän kehitys- ja oppimisedellytyksiään. Siirtymävaiheiden käytäntöjen tulee olla suunnitelmallisia. On tärkeää, että paikallisissa varhaiskasvatusta ja perusopetusta koskevissa suunnitelmissa on yhtenäinen linja siirtymävaiheisiin liittyvistä käytännöistä. Käytäntöjä arvioidaan ja kehitetään henkilöstön yhteistyössä. Huoltajilta saatu palaute otetaan kehittämisessä huomioon.

Opetuksen järjestäjä luo yhteistyön ja tiedon siirron käytänteet, joiden avulla lasten siirtyminen kotoa tai aiemmasta varhaiskasvatuksesta esiopetukseen ja sieltä perusopetukseen tapahtuu mahdollisimman joustavasti lasten kehitystä, oppimista ja hyvinvointia tukevalla tavalla. Tavoitteena on, että opetuksen, oppimisen ja esiopetukseen osallistumisen tuen sekä opiskeluhuollon järjestämisen kannalta keskeinen tieto siirtyy lapsen siirtyessä toimipaikasta toiseen tai koulutusasteelta toiselle. Tiedon siirrossa noudatetaan voimassa olevia säännöksiä⁶⁶. Esiopetuksen tai perusopetuksen siirtymävaiheissa ja erityisesti poikkeavasta aloittamisajankohdasta päätettäessä hyödynnetään aikaisempien ja tulevien opettajien asiantuntemusta lapsen kehityksen ja oppimisen etenemisestä ja tukemisesta.

Lapsen ja huoltajan kanssa keskustellaan esiopetukseen ja kouluun siirryttäessä alkavan opetuksen tavoitteista, tehtävästä sekä toimintatavoista. Tavoitteena on, että lapset ja huoltajat tutustuvat esi- ja alkuopetuksen oppimisympäristöihin, toimintaan ja henkilöstöön jo ennen opetuksen alkua. Perusopetukseen siirtyville lapsille ja heidän huoltajilleen annetaan tietoa perusopetuksen aamu- ja iltapäivätoiminnasta.

3.4. Paikallisesti päätettävät asiat

Paikallisessa opetussuunnitelmassa kuvataan

- toimintakulttuurin kehittämisen paikalliset rakenteet ja vastuut
- toimintakulttuurin kehittämisen tavoitteet ja arvioinnin käytännöt
- esiopetuksessa käytettävät oppimisympäristöt sekä niiden arviointiin liittyvät käytännöt
- yhteistyön rakenteet, tavoitteet ja käytännöt esiopetuksen toteuttamisessa, huoltajien kanssa sekä siirtymävaiheissa
- yhteistyön arvioinnin käytännöt.

Opetuksen järjestäjä huolehtii, että kukin esiopetuksen yksikkö tai toimipaikka voi täsmentää toimintakulttuuriinsa ja oppimisympäristöjen kehittämiseen liittyviä tavoitteita sekä yhteistyöhön liittyviä käytäntöjä lukuvuosisuunnitelmassa.

Kokemäki

Kokemäen paikalliset esiopetussuunnitelmaratkaisut

Esiopetuksen toimintakulttuurin kehittämisen rakenteet ja vastuut

Päiväkodin johtajalla on päävastuu toimintakulttuurin kehittamisestä ja sen strategisesta suunnittelusta. Opettajien ja muun henkilöstön vastuulla on toteuttaa kehittämistoimenpiteitä arjessa ja osallistua aktiivisesti kehittämisprosessiin. Esiopetuksessa luodaan erilaisia toimintatapoja, jotka mahdollistavat lasten kuulluksi tulemisen ja vaikuttamisen asioihin. Lapset otetaan mukaan toimintakulttuurin kehittämiseen eri tavoin.

Esiopetuksen toimintakulttuurin kehittämisen tavoitteet ja arvioinnin käytännöt

Kokemäen esiopetuksen toimintakulttuurin kehittämisen keskeisenä tavoitteena on lasten osallisuus. Jokainen lapsi voi osallistua omilla taidoillaan. Jokaiselle lapselle pyritään tarjoamaan onnistumisen kokemuksia oppimisessa. Yhteisöllisyyden kehittymiseen panostetaan koko toimintakauden ajan. Henkilöstö rohkaisee lasta ilmaisemaan näkemyksiään ja kertomaan mielipiteitään, jotka pyritään ottamaan huomioon toiminnassa.

Liikunnallinen elämäntapa ja fyysisen aktiivisuuden seuranta

Liikunnallinen elämäntapa on osa esiopetuksen arvoperustaa. Henkilöstö huolehtii siitä, että jokaisella lapsella on päivittäin mahdollisuuksia riittävään fyysiseen aktiivisuuteen, joka koostuu kevyestä liikkumisesta, ulkoilusta ja vauhdikkaasta leikistä. Liike integroidaan osaksi kaikkea oppimista; esimerkiksi kielellisiä ja matemaattisia taitoja harjoitellaan toiminnallisina ja liikunnallisina menetelmin.

Lasten fyysistä aktiivisuutta seurataan suunnitelmallisesti osana pedagogista dokumentointia. Havainnoinnissa hyödynnetään tarkoituksenmukaisia työvälineitä, kuten liikuntahavainnointilomakkeita, aktiivisuuskyselyitä ja havainnointivihkoja. Havainnointia kerätään arjen toiminnoista ja lasten osallistumisesta leikkiin ja liikkumiseen eri tilanteissa.

Havaintojen pohjalta käydään säännöllisesti keskusteluja tiimipalaverissa. Keskusteluissa arvioidaan, toteutuuko jokaisen lapsen kohdalla riittävä päivittäinen liikkuminen ja fyysinen aktiivisuus. Mikäli havaitaan, että lapsen fyysinen aktiivisuus on vähäistä tai että hän viettää suuren osan päivästä paikallaan, tiimi sopii konkreettisista toimenpiteistä liikkumisen kynnyksen madaltamiseksi ja lapsen innostamiseksi mukaan toimintaan.

Henkilöstön oma asenne ja toiminta toimivat lapselle mallina. Aikuisten aktiivinen osallistuminen, rohkaisu ja myönteinen suhtautuminen liikuntaan tukevat lasten halua liikkua. Päivittäisen liikunnan ja fyysisen aktiivisuuden lisääminen, istumisen ja jonottamisen vähentäminen sekä monipuolisten työtapojen käyttö edistävät lasten hyvinvointia ja oppimista.

Samalla huolehditaan siitä, että lapsella on mahdollisuus lepoon ja rauhoittumiseen leikkien ja muun toiminnan ohessa. Päivän rytmissä huomioidaan liikkumisen ja levon tasapaino lapsen yksilölliset tarpeet huomioiden.

Toimintakulttuurin arviointi ja yhteistyö

Toimintakulttuuria arvioidaan ja kehitetään säännöllisesti yhteistyössä huoltajien kanssa keskustellen, esiopetuksen asiakaskyselyjen tuloksia hyödyntäen sekä työyhteisössä henkilöstön kesken. Lapsia havainnoidaan, kuunnellaan ja haastatellaan toimintakulttuurin arvioimiseksi ja sen kehittämisen tueksi.

Kokemäellä kehitetään esi- ja alkuopetuksen yksiköiden sekä opettajien välistä yhteistyötä.

Esiopetuksen toimipaikat täsmentävät toimintakulttuuriinsa ja oppimisympäristöjen kehittämiseen liittyviä tavoitteita ja arviointia sekä yhteistyöhön liittyviä käytäntöjä. Täsmennykset kirjataan toiminta- ja lukuvuosisuunnitelmaan.

Esiopetuksessa käytettävät oppimisympäristöt sekä niiden arviointiin liittyvät käytännöt

Oppimisympäristön kehittämiseksi henkilöstö havainnoi ja arvioi lapsiryhmän toimintaa jatkuvasti sekä antaa lapsille mahdollisuuden osallistua oppimisympäristön kehittämiseen ja rakentamiseen.

Esiopetusryhmien sijainti tarjoaa erilaisia mahdollisuuksia oppimisympäristöjen monipuoliseen rakentamiseen.

Esiopetusta järjestetään erilaisissa puitteissa eri toimipaikoissa, mikä tuo oppimisympäristöihin sekä mahdollisuuksia että rajoituksia ja muovaa niiden kehittämistä yksikkökohtaisin painotuksin. Oppimisympäristöjen suunnitteluun, toteuttamiseen ja arviointiin osallistuvat myös lapset sekä heidän huoltajansa. Ympäristöjä, tiloja, kalusteita ja välineitä hyödynnetään luovasti ja monipuolisesti.

Oppimisympäristöjä kehitetään siten, että ne houkuttelevat motorisiin haasteisiin ja aktiivisuuteen. Sisätiloissa hyödynnetään muunneltavia kalusteita ja välineitä (esim. tasapainoilualustat, kiipeilymahdollisuudet), jotka mahdollistavat liikkumisen myös pienryhmätoiminnan ja vapaan leikin aikana. Tilojen järjestelyissä huomioidaan turvallisuus sekä riittävä tila liikkumiselle, ja kalustusta muokataan joustavasti lasten tarpeiden mukaan. Liikkumaan innostavat välineet pidetään lasten saatavilla koko päivän ajan, mikä tukee omaehtoista liikkumista ja aktiivista arkea.

Piha-alueet ja lähiympäristö, kuten metsät ja kunnan liikuntapaikat, toimivat keskeisinä oppimisympäristöinä. Luonto on lähellä esiopetuksen toimipaikkoja, mikä mahdollistaa sen säännöllisen ja monipuolisen hyödyntämisen osana toimintaa. Niitä hyödynnetään säännöllisesti osana esiopetuksen viikoittaista toimintaa, ja ne tarjoavat monipuoliset mahdollisuudet liikkumiseen, leikille, tutkimiselle sekä suurille motorisille liikkeille. Toimintaa suunnitellaan tavoitteellisesti huomioiden lasten kiinnostuksen kohteet, vuodenaikojen vaihtelu sekä paikalliset mahdollisuudet. Lapset osallistuvat ympäristöjen käyttöä koskevaan suunnitteluun ja arviointiin, mikä lisää osallisuutta ja oppimisen merkityksellisyyttä.

Toiminnassa hyödynnetään aktiivisesti Kokemäen kulttuuri-, liikunta- ja kirjastopalveluita. Toimipaikkojen omien tilojen lisäksi oppiminen mahdollistuu metsässä, puistoissa ja muissa lähiympäristöissä. Myös digitaaliset oppimisympäristöt herättävät lapsissa uteliaisuutta ja tukevat oppimista.

Varhaiskasvatuksen opettajan vastuulla on huolehtia siitä, että oppimisympäristö kehittyy ja vastaa lasten tarpeita. Tämä edellyttää yhteistyötä koko henkilöstön kanssa. Havainnoinnin ja sensitiivisen työotteen avulla varmistetaan, että lapsilla on mahdollisuus pitkäkestoiseen leikkiin. Varhaiskasvatuksen opettaja vastaa myös siitä, että liikunnallinen elämäntapa toteutuu tavoitteellisesti.

Henkilöstö havainnoi lasten fyysistä aktiivisuutta ja tukee liikkumista tarjoamalla erilaisia ja innostavia tapoja osallistua. Aikuinen toimii liikkumisen mallina ja vahvistaa liikkumisen iloa sekä onnistumisen kokemuksia.

Liikunnallinen elämäntapa huomioidaan oppimisympäristöjen kehittämisessä siten, että tilat, välineet ja arjen käytännöt kannustavat omaehtoiseen liikkumiseen. Liike on luonteva osa kaikkea toimintaa ja näkyy pedagogisissa valinnoissa sekä arjen vuorovaikutuksessa. Leikille varataan riittävästi aikaa, tilaa ja välineitä pitkäkestoisen ja syvenevän leikin mahdollistamiseksi.

Yhteistyön rakenteet, tavoitteet ja käytännöt esiopetuksen toteuttamisessa, huoltajien kanssa sekä siirtymävaiheissa

Vastuu kodin kanssa tehtävän yhteistyön kehittämisestä on esiopetusta antavilla toimipaikoilla. Yhteistyö edellyttää esiopetuksen henkilöstön aktiivisuutta ja aloitteellisuutta sekä keskustelua ja tiedottamista huoltajan, opettajan ja lapsen oikeuksista sekä velvollisuuksista. Yhteistyön lähtökohdaksi on eri osapuolien keskinäinen kunnioitus. Kodin kanssa tehtävässä yhteistyössä otetaan huomioon perheiden erilaisuus, yksilölliset tarpeet sekä perheen kieli- ja kulttuuritausta.

Siirtymävaiheet ja tiedonkulku

Yhteistyön tavoitteena on hyvä tiedonkulku sekä lapsen oppimisen polun jatkuvuus ja johdonmukaisuus varhaiskasvatuksesta tai kotoa esiopetukseen ja esiopetuksesta alkuopetukseen. Tärkeimpiä tiedonkulun välineitä ovat siirtopalaverit nivelvaiheissa. Siirtopalaverit käydään yhdessä huoltajien ja varhaiskasvatuksen edustajien kesken. Lasten tiedot siirtyvät esiopetukseen Wilma-järjestelmässä käytettävällä tietojensiirtolomakkeella.

Tarvittaessa huoltajien suostumuksella siirtopalaverissa voi olla mukana terveydenhoitaja tai muita asiantuntijoita.

Esiopetuksen toimipaikat järjestävät huoltajille mahdollisuuden tutustua esiopetuspaikkaan, tiloihin ja henkilöstöön keväällä ennen esiopetusvuoden alkua. Myös tuleville esikoululaisille järjestetään oma tutustumispäivä esikouluun. Syksyllä esiopetuksen alkuvaiheessa järjestetään huoltajailta, jonka tarkoituksena on lisätä huoltajien osallisuutta lapsen esiopetuksessa.

Huoltajien kanssa tehtävän yhteistyön tavoitteena on osallistaa huoltajat esiopetuksen toiminnan suunnitteluun ja kehittämiseen esiopetusvuoden alkaessa. Huoltajien kanssa käydään keskusteluja, joiden avulla kartoitetaan heidän ja lapsen näkemyksiä esiopetusvuoden toiminnan painopisteistä.

Yhteistyön arvioinnin käytännöt

Yhteistyö huoltajien kanssa on päivittäistä, ja sen avulla toimintaa arvioidaan sekä kehitetään jatkuvasti. Lisäksi huoltajille suunnataan sähköinen asiakaskysely, joka toinen vuosi.

Lapset arvioivat omaa osaamistaan ja taitojaan säännöllisesti esiopetusvuoden aikana itsearviointilomakkeella. Esiopetuksen opettaja ja muu henkilöstö havainnoivat sekä arvioivat lapsen taitoja koko esiopetusvuoden ajan.

Kokemäellä varhaiskasvatussuunnitelma ja lapsen esiopetuksen oppimissuunnitelma on yhdistetty yhdeksi selkeäksi asiakirjaksi, oppimis- ja varhaiskasvatussuunnitelmaksi. Suunnitelmaan kirjataan sekä esiopetuksen tavoitteet että täydentävää varhaiskasvatusta koskevat varhaiskasvatussuunnitelman perusteiden mukaiset asiat. Opettaja kirjaa havainnot ja tavoitteet tähän lapsikohtaiseen suunnitelmaan, ja asioista keskustellaan huoltajien kanssa vähintään kerran vuodessa tai tarpeen mukaan. Arviointien ja keskustelujen tarkoituksena on tukea lapsen kehitystä sekä kehittää esiopetuksen laatua.

Siirtymä esiopetuksesta perusopetukseen

Esiopetuksen ja perusopetuksen välinen siirtopalaveri järjestetään keväällä yhteistyössä huoltajien ja tulevan koulun edustajien kanssa, keskittyen opetuksen kannalta välttämättömiin tietoihin.

Tiedonsiirrossa noudatetaan lainsäädännön salassapitomääräyksiä. Esiopetuksen ja tulevan koulun välisessä tiedonsiirrossa toimitaan avoimesti yhteistyössä perheen kanssa, ja salassa pidettävien tietojen siirtämiseen pyydetään huoltajan suostumus. Mikäli lapsen oppimisen tai turvallisuuden järjestäminen koulussa vaatii sellaisen välttämättömän tiedon siirtämistä, johon ei ole saatu suostumusta, tiedonsiirrossa noudatetaan viranomaisten lakisääteistä oikeutta tiedonsaantiin.

Esiopetusvuoden keväällä lapsi tutustuu tulevaan luokkaansa ja opettajaansa osana esi- ja alkuopetuksen yhteistä nivelvaihtoimintaa.

4. Esiopetuksen toteuttamisen periaatteet

Esiopetuksen toteuttamisessa otetaan huomioon esiopetuksen yleiset tavoitteet sekä toimintakulttuurille asetetut tavoitteet.

4.1. Monipuoliset työtavat

Ohjattu ja lasten omaehtoinen leikki sekä havainnolliset, lasten aktiivisuutta ja luovuutta edistävät työtavat ovat olennainen osa esiopetuksen toimintaa. Työtapojen valintaa ja käyttöä ohjaavat esiopetukselle asetetut tehtävät ja tavoitteet sekä lasten tarpeet, edellytykset ja kiinnostuksen kohteet. Monipuolisilla työtavoilla tuetaan lasten kehitystä ja oppimista, heidän laaja-alaisen osaamisensa kehittymistä sekä vahvistetaan heidän sosiaalisia taitojaan.

Esiopetuksessa työtavat ovat sekä oppimisen väline että opettelun kohde - vähitellen kehittyvä taito, jota lapset tarvitsevat oppimisen polulla. Tämän vuoksi on tärkeää, että opettaja ohjaa lapsia kokeilemaan ja käyttämään erilaisia työtapoja ryhmissä, työpareina ja itsenäisesti. Lapset osallistuvat toiminnan suunnitteluun, työtapojen valintaan ja tekevät erilaisia työtehtäviä. Tämä on arjen osallisuutta, jonka tavoitteena on tukea lasten aloitteellisuuden kehittymistä ja omaa vastuunottoa. Oppimista edistää se, että lapset ovat mukana miettimässä työskentelyn tavoitteita ja he tietävät, mitä heiltä odotetaan. Tehtyjen valintojen ja työskentelyn onnistumista arvioidaan yhdessä.

Leikkiessään lapset oppivat ja hahmottavat maailmaa. Tämän vuoksi leikki eri muodoissaan on keskeistä esiopetuksessa. Kokemukselliset ja toiminnalliset työtavat tarjoavat elämyksiä ja vahvistavat lasten oppimismotivaatiota. Tavoitteena on, että lapset käyttävät kaikkia aistejaan, liikkuvat, kehittävät muistiaan ja mielikuvitustaan sekä nauttivat oivaltamisesta. Oppimisen ja yhteisöllisten toimintatapojen kehittymisen tukemiseksi esiopetuksessa käytetään esimerkiksi erilaisia pelejä. Yhdessä työskenneltäessä lapsia rohkaistaan kyselemään, ihmettelemään, tutkimaan, päättelämään ja ratkaisemaan ongelmia sekä toimimaan tavoitteellisesti yhteisen päämäärän suuntaisesti. Lapsille järjestetään myös mahdollisuuksia kokeilla ja toimia itsenäisesti.

Monipuolisten työtapojen käyttö edellyttää, että oppimisympäristöissä on riittävästi erilaisia leikkiin, liikkumiseen ja muiden esiopetuksen sisältöjen opettamiseen soveltuvia materiaaleja, havainto- ja työvälineitä sekä mahdollisuuksia käyttää tieto- ja viestintäteknologiaa. Toimivat oppimisympäristöt tarjoavat tilaisuuksia eriyttää lasten työskentelyä. Onnistumisen kokemuksilla ja kannustavalla palautteella tuetaan lasten myönteisen itsetunnon kehittymistä. Tavoitteena on, että lasten halu kokeilla ja opetella vahvistuu ja heille syntyy luottamus siihen, että he pystyvät oppimaan uutta.

Työtapoja kehitetään yhteisesti henkilöstön itsearvioinnin sekä lapsilta ja huoltajilta saadun palautteen perusteella.

4.2. Arviointi opetuksen ja oppimisen tukena

Arviointi⁶⁷ on kiinteä osa esiopetusta. Arvioinnilla on esiopetuksessa kaksi tehtävää: sen avulla suunnitellaan ja kehitetään opetusta sekä tuetaan kunkin lapsen kehitystä, oppimista ja hyvinvointia. Arviointi on havainnoinnin, dokumentoinnin, arviointipäätelmien ja palautteen muodostama kokonaisuus, johon osallistuvat opettajien lisäksi muu esiopetuksen henkilöstö sekä lapset ja huoltajat.

Esiopetuksen tehtävänä⁶⁸ on edistää yhteistyössä huoltajien kanssa lasten kehitys- ja oppimisedellytyksiä. Tavoitteellisen ja lasten kehitystä tukevan opetuksen edellytyksenä on, että opettaja saa tietoa lasten aiemmista kasvuympäristöistä, kehitymisestä ja oppimisesta sekä mielenkiinnon kohteista. Keskeisiä tiedonlähteitä ovat lapsen huoltaja, aiemman varhaiskasvatuksen henkilöstö sekä lapsi itse. Esiopetuksen opettaja hyödyntää tietoja lapsesta esiopetusryhmän toiminnan suunnittelussa. Suunnittelun apuna voidaan käyttää lapsikohtaista esiopetuksen oppimissuunnitelmaa.

Opettaja seuraa kunkin lapsen kehittymistä ja oppimista esiopetuksen aikana⁶⁹. Seurannan kohteena ovat lasten työskentely, käyttäytyminen ja heidän oppimisensa edistyminen eri tiedon- ja taidonaloilla. Seuranta perustuu jatkuvaan havainnointiin sekä monipuoliseen dokumentointiin. Lasten tekemät työt ja omat kokemukset ovat osa dokumentointia ja arviointia. Myös huoltajan havainnot lapsensa oppimisesta ja hyvinvoinnista ovat tärkeitä. Kootun seurantatiedon ja siitä johdettujen arviointipäätelmien pohjalta opettaja suuntaa opetusta ja oppimisympäristöjä. Mahdollinen oppimisen ja esiopetukseen osallistumisen tuki sisällytetään osaksi arviointia.

Opettaja ja lasta ohjaava muu henkilöstö antavat lapsille päivittäin rohkaisevaa ja kannustavaa palautetta lasten vahvuuksista ja oppimisesta. Koottua dokumentaatiota käytetään niin, että kukin lapsi voi havaita edistymistään. Tämä rakentaa lasten myönteistä käsitystä itsestään oppijana. On tärkeää, että huoltajat saavat usein palautetta⁷⁰ lapsensa työskentelystä, käyttäytymisestä ja oppimisen edistymisestä, jotta he voivat osaltaan tukea lastaan.

Esiopetuksessa kehitetään lasten edellytyksiä itsearviointiin⁷¹. Lapsia rohkaistaan kuvaamaan, mistä he esiopetuksessa pitävät, missä he ovat omasta mielestään onnistuneet ja mitä he haluaisivat opetella jatkossa. Opettaja ohjaa lapsia myös pohtimaan yhteisten tehtävien onnistumista. Lasten oppimisen polun aikana vähitellen kehittyvä itsearviointitaito on osa oppimisen taitoja.

On tärkeää, että tarpeelliset tiedot kunkin lapsen esiopetuksen aikaisesta työskentelystä sekä kehityksen ja oppimisen etenemisestä ovat opettajan käytettävissä lapsen siirtyessä ensimmäiselle luokalle. Tämä varmistetaan esiopetuksen ja koulun henkilöstön sekä huoltajien ja lasten yhteistyöllä. Opetuksen järjestäjällä on oikeus saada ja luovuttaa salassapitosäännösten estämättä lapsen opetuksen kannalta välttämättömät tiedot. Tiedonsiirrosta tuen toteuttamista koskien määrätään luvussa 5. Opetuksen järjestäjä vastaa toimivien siirtymävaiheen käytäntöjen luomisesta. Tietojen siirrossa noudatetaan voimassa olevia säännöksiä⁷².

Opetushenkilöstön tavoitteellinen itsearviointi on esiopetuksen laadun ylläpitämisen ja kehittämisen ehto. Opettajat käyttävät lasten kehityksen ja oppimisen seurannasta saamaansa arviointitietoa ja dokumentaatiota pedagogisessa suunnittelussa ja opetuksen uudelleen suuntaamisessa. Lapsilta ja huoltajilta saatu palaute otetaan huomion toiminnan kehittämisessä.

Lapsille voidaan antaa lukuvuoden päätteeksi esiopetuksen osallistumistodistus⁷³. Todistus annetaan huoltajan sitä pyytäessä. Todistukseen merkitään todistuksen, opetuksen järjestäjän, koulun/päiväkodin ja lapsen nimi, lapsen henkilötunnus sekä todistuksen antamispäivä. Lisäksi todistukseen merkitään, että todistus on Opetushallituksen 22.12.2014 hyväksymien esiopetuksen opetussuunnitelman perusteiden mukainen. Todistus voi sisältää yleiskuvauksen toteutuneesta esiopetuksesta. Todistukseen ei merkitä lapsen persoonaan, oppimisen etenemiseen tai lapsen toimintaan liittyviä kuvauksia.

68 Valtioneuvoston asetus (422/2012) 5 §

69 Perusopetuslaki 22 §

70 Perusopetusasetus 10 §

71 Perusopetuslaki 22 §

72 Perusopetuslaki 40 § ja 41 §

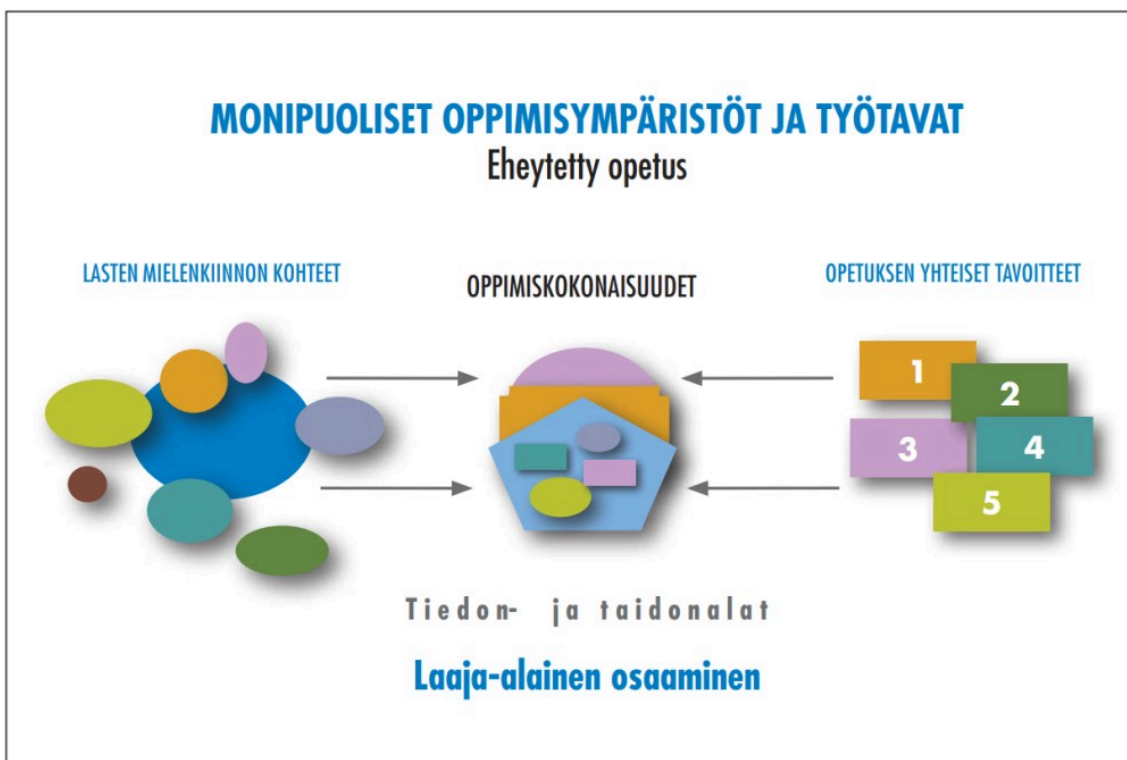
73 Perusopetuslaki 22 §

4.3. Opetuksen yhteiset tavoitteet ja oppimiskokonaisuudet

Esiopetus on luonteeltaan eheyttynyttä opetusta, joka muodostuu eri laajuisista ja eri tavoin toteutetuista oppimiskokonaisuuksista. Oppimiskokonaisuuksien toteuttamisen lähtökohtina ovat lasten kiinnostuksen kohteet sekä tässä luvussa kuvatut opetukselle asetettavat yhteiset tavoitteet. Yhteiset tavoitteet perustuvat eri tiedon- ja taidonaloista nouseviin, esiopetuksen kannalta oleellisiin opetuksen tavoitteisiin sekä laaja-alaiselle osaamiselle asetettuihin tavoitteisiin. Yhteiset tavoitteet ovat opettajan työtä ohjaavia tavoitteita.

Oppimiskokonaisuuksina toteutetun opetuksen tavoitteena on tukea lasten kokonaisvaltaista kehitystä ja hyvinvointia sekä tarjota monipuolinen perusta heidän osaamisensa edistymiselle. Leikki ja muut lapsille ominaiset tavat oppia ja työskennellä ovat opetuksen ja toiminnan lähtökohtana. Oppimiskokonaisuuksien kesto ja toteutustapa vaihtelevat valitun aihepiirin, tilanteen ja lasten oppimisen etenemisen mukaan. Lapset osallistuvat oppimiskokonaisuuksien suunnitteluun ja toteutumisen arviointiin opettajan ohjauksessa. On tärkeää, että jokaisella lapsella on mahdollisuus oppia ja työskennellä omaan tahtiinsa sekä kehittää taitojaan vuorovaikutuksessa toisten lasten, opettajan ja muun henkilöstön kanssa monipuolisissa oppimisympäristöissä. Oppimiskokonaisuuksien tehtävä on tarjota lapsille uusia ja innostavia oppimiskokemuksia sekä mahdollisuuksia työskennellä kullekin lapselle sopivia oppimisen haasteita sisältävien tehtävien parissa. Opetus ja oppimisen edellytyksiä tukevat opetusjärjestelyt suunnitellaan ja toteutetaan ryhmän tarpeiden mukaisesti. Lapsille annetaan tukea ennakoivasti ja suunnitelmallisesti.

Tässä luvussa kuvatut opetukselle asetetut yhteiset tavoitteet on ryhmitelty viideksi kokonaisuudeksi. Kunkin kokonaisuuteen on koottu tavoitteita, joilla on toisiinsa liittyviä opetuksellisia ja kasvatuksellisia tehtäviä. Eri kokonaisuuksien tavoitteita ja sisältöjä yhdistellään pedagogisesti tarkoituksenmukaisella tavalla esiopetuksen oppimiskokonaisuuksia muodostettaessa.

Monipuoliset oppimisympäristöt ja työtavat esiopetuksessa

4.3.1. Ilmaisun monet muodot (001)

Lasten oppimisedellytykset, sosiaaliset taidot ja myönteinen minäkuva vahvistuvat, kun he saavat valmiuksia ympäröivän maailman jäsentämiseen. Nämä valmiudet kehittyvät, kun lapset tutkivat, tulkitsevat ja ilmaisevat itseään ja maailmaa erilaisia ilmaisun taitoja harjoittelemalla. Harjoittelu tukee myös lasten keskittymiskyvyn ja itsesäätelytaitojen kehittymistä. Esiopetuksen tehtävä on kehittää lasten ilmaisua **musiikillisen, kuvataiteellisen, käsitöiden sekä suullisen ja kehollisen ilmaisun** perustaitoja harjoittelemalla. Kulttuurin ja ilmaisun eri muotoihin tutustuminen vahvistaa lasten osallistumisen ja vaikuttamisen taitoja sekä monilukutaidon kehittymistä. Eri ilmaisumuotojen käyttö esiopetuksen arjessa ja juhlissa tarjoaa mahdollisuuksia tuoda esille kulttuurista monimuotoisuutta ja iloita siitä.

Kokonaisuuteen liittyvät opetuksen yleiset tavoitteet

Esiopetuksessa lapsia rohkaistaan ja ohjataan käyttämään ilmaisun eri muotoja. Opetus suunnitellaan niin, että lapset saavat elämyksiä taiteesta sekä kokemuksia luovasta prosessista ja siihen kuuluvasta suunnittelun, toteutuksen ja arvioinnin kokonaisuudesta. Toiminnan lähtökohtana ovat lasten aistimukset, havainnot ja kokemukset. Lapsia kannustetaan kertomaan ideoistaan, työskentelystään ja niihin liittyvistä erilaisista kokemuksista. Toiminnan tuotoksia tarkastellaan yhdessä, ja yhteinen tekeminen näkyy oppimisympäristöissä. Lasten ilmaisussa ja työskentelyn dokumentoinnissa käytetään monipuolisesti erilaisia materiaaleja ja välineitä. Opetuksessa hyödynnetään monipuolisesti eri oppimisympäristöjä ja lähiseudun kulttuuritarjontaa.

Yksityiskohtaisemmat tavoitteet

Esiopetuksen **musiikillinen toiminta** on monipuolista ja moniaistista, ja sen tavoitteena on vahvistaa lasten kiinnostusta ja suhdetta musiikkiin. Lapsille tarjotaan kokemuksia heidän omista musiikillisista taidoistaan laulun, tanssin, liikkeen, soiton ja oman musiikin luomisen avulla. Heidän kanssaan opetellaan lauluja ja tutustutaan eri musiikkityyleihin ja soittimiin. Musiikilla leikitään, kokeillaan ja improvisoidaan. Lasten kanssa havainnoidaan äänen tasoa, kestoa, voimaa ja sointivärejä musiikillisessa toiminnassa. Opetus tarjoaa lapsille kokemuksia musiikin tekemisestä yhdessä.

Esiopetuksessa harjoitellaan **käsitöiden tekemistä** ja erilaisten työvälineiden käyttöä. Lapsia innostetaan käsitöiden tekemiseen. Lasten kanssa kokeillaan sekä kovien että pehmeiden materiaalien käyttöä ja opetellaan niiden käsittelyssä tarvittavia tekniikoita ja perustaitoja. Lapsia rohkaistaan suunnittelemaan ja toteuttamaan erilaisia käsitöitä mielikuvituksensa ja omien taitojensa puitteissa yhdessä toisten kanssa. Lapset suunnittelevat ja valmistavat opettajan ohjauksessa myös pitempikestoisen käsityön. Työskentelyssä voidaan hyödyntää paikallisia tai lapsiryhmän taustoihin liittyviä käsityöperinteitä.

Esiopetuksessa tuetaan lasten **kuvallisen ajattelun ja kuvailmaisun** kehittymistä tekemällä, tulkitsemalla ja arvioimalla erilaisia kuvia. Opeteltava asia suunnitellaan lasten kokemusmaailmasta ja kiinnostuksen kohteista lähtien. Lapsia rohkaistaan kokeilemaan erilaisia kuvan tekemisen tapoja, välineitä ja materiaaleja. Kuvan tekemisen taitoja harjoitellaan moniaistisesti esimerkiksi maalaamalla, rakentamalla ja mediaesityksiä tekemällä. Lasten kanssa havainnoidaan heidän itse tuottamiensa kuvien lisäksi taideteoksia, median kuvia, esineiden muotoilua sekä rakennetun ja luonnon ympäristön kohteita. Lapsia ohjataan tulkitsemaan ja kertomaan ajatuksiaan kuvallisista viesteistä. Kuvia tarkasteltaessa kiinnitetään huomiota esimerkiksi väreihin, muotoihin, materiaaleihin, tekijään, esitysyhteyteen ja kuvien herättämiin tunteisiin.

Lapsia rohkaistaan **suulliseen ja keholliseen ilmaisuun** monipuolisten harjoitusten ja leikin avulla. Tavoitteena on, että lapset saavat kokemuksia siitä, miten kielellä ja keholla voidaan leikkiä ja viestiä monimuotoisesti. Lasten mielikuvituksesta nousevia tai heidän kokemiaan ja havaitsemiaan asioita työstetään yhdessä ilmaisun keinoin. Opetuksessa hyödynnetään loruja, runoja sekä lasten kirjallisuutta. Lapset saavat kokemuksia sekä spontaanista ilmaisusta että yhteisesti suunnitellusta prosessista. Ilmaisumuotoina voidaan käyttää esimerkiksi draamatoimintaa, sanataidetta ja tanssia.

4.3.2. Kielten rikas maailma (002)

Kieli on lapsille sekä oppimisen kohde että väline. Esiopetuksessa kielestä tulee yhä vahvemmin lasten ajattelun, ilmaisun ja vuorovaikutuksen väline, jonka avulla he jäsentävät arkeaan ja rakentavat maailmankuvaansa. Esiopetuksen tehtävä on tukea lasten **kielellisten taitojen** kehitystä kokonaisvaltaisesta kielen merkityksen hahmottamisesta kohti yksityiskohtaisempaa kielen rakenteiden ja muodon havaitsemista. Keskeistä on vahvistaa lasten kiinnostusta ja uteliaisuutta puhuttua kieltä sekä lukemista ja kirjoittamista kohtaan. Kielellinen mallintaminen ja runsas myönteinen palaute ovat tärkeitä oppimiselle. Erilaisten viestien tulkitseminen ja tuottaminen suullisesti ja viestintävälineitä käyttäen ovat osa vähitellen kehittyvää monilukutaitoa sekä tieto- ja viestintäteknologista laaja-alaista osaamista. Esiopetuksessa lasten kielellisen ja kulttuurisen taustan monimuotoisuus tunnistetaan, sitä kunnioitetaan ja sen jatkuvuutta tuetaan. Eri kielten havainnointi tukee lasten kielitietoisuutta sekä kulttuuriseen osaamiseen ja vuorovaikutukseen liittyvän laaja-alaisen osaamisen kehittymistä.

Kokonaisuuteen liittyvät opetuksen yleiset tavoitteet

Esiopetuksen tavoitteena on edistää lasten kielellistä kehitystä ja vuorovaikutustaitoja sekä vahvistaa heidän kiinnostustaan kieliin ja kulttuureihin. Lasten kielellisen tietoisuuden kehittymistä edistetään kielellä leikkien, loruillen sekä tutustuen monipuolisesti puhuttuun ja kirjoitettuun kieleen. Lasten kehittyvää lukua kirjoitustaitoa tuetaan leikkien ja toiminnallisten harjoitusten avulla. Opetus ja oppimisympäristöt suunnitellaan niin, että niissä on lapsille runsaasti mahdollisuuksia havainnoida, tutkia ja kokeilla puhuttua ja kirjoitettua kieltä sekä laajentaa sanavarastoaan. Esiopetuksessa opettaja tukee jokaisen lapsen opetuskielen taitojen kehittymistä. Opetuskielen lisäksi esiopetuksessa havainnoidaan muita kieliä. On tärkeää, että lapset, joiden äidinkieli on muu kuin esiopetuksen kieli, saavat vahvan tuen opetuskielen taidon kehittymiselle ja samalla kokemuksen, että heidän kotona puhumansa kieli on tärkeä ja arvokas. Opetuksessa huomioidaan, että lapset voivat samaan aikaan omaksua useita eri kieliä.

Yksityiskohtaisemmat tavoitteet

Lasten **suomen/ ruotsin/ saamen/ viittomakielen taidon** kehittymistä tuetaan monipuolisesti esiopetuksen aikana.

Opetus tarjoaa lapsille mahdollisuuksia harjoitella kuuntelemista ja puhumista erilaisissa tilanteissa. Heitä ohjataan kertomaan ja keskustelemaan sekä eläytymään, ymmärtämään ja muistamaan kuulemaansa. Sanojen merkityksiä pohditaan yhdessä ja sanoilla leikitellään. Yhteisissä keskusteluissa lapset kehittävät taitojaan kysyä, päätellä ja arvioida kuulemaansa. Lapsia innostetaan tarinoiden tekemiseen ja taitoa harjoitellaan esimerkiksi saduttamalla tai digitarinoita tekemällä.

Lapsille luetaan erilaisia tekstejä ja niistä keskustellaan yhdessä. Tämä auttaa lapsia ymmärtämään lukemisen merkitystä. Opettajan mallintamisen ja erilaisten harjoitusten avulla lapset saavat kokemuksia siitä, miten puheen voi muuttaa kirjoitetuksi kieleksi ja kirjoitetun kielen puheeksi. Kirjoitettua ja puhuttua kieltä tutkitaan yhdessä. Lapsia ohjataan havaitsemaan, että puheen voi jakaa pienempiin osiin, kuten sanoihin, tavuihin ja äänteisiin.

Lasten lukutaidon kehittymistä tuetaan järjestämällä heille mahdollisuuksia leikilliseen kirjoittamiseen ja omien tekstien tuottamiseen tieto- ja viestintäteknologiaa käyttäen. Lapsia innostetaan yhdessä ja omatoimisesti tunnistamaan ja tuottamaan eri tavoin kirjaimia, sanoja ja tekstejä taitojensa ja mielenkiintonsa mukaisesti heille mielekkäissä asiayhteyksissä.

Opetuksessa käytetään monipuolisesti lastenkirjallisuutta. Lapsia rohkaistaan tutkimaan ja lukemaan oman taitonsa mukaisesti erilaisia tekstejä sekä kertomaan ja ilmaisemaan eri tavoin kuulemastaan tai lukemastaan.

Erilaisten leikkien ja harjoitusten avulla tuetaan lasten hienomotoristen taitojen kehittymistä sekä heidän kykyään hahmottaa tilaa ja suuntia. Lapsia ohjataan tarkoituksenmukaiseen kynäotteeseen ja näppäimistöjen käyttöön.

Esiopetuksessa tuetaan lasten kielellisiä valmiuksia havainnoimalla **eri kieliä** yhdessä lasten kanssa. Erityisesti tarkastellaan lapsiryhmässä ja lähiympäristössä puhuttuja kieliä. Näin tuetaan

lasten kielitietoisuuden ja oman kielellisen ja kulttuurisen identiteetin kehittymistä. Samalla lapsia autetaan havaitsemaan ympäröivän maailman kielellinen ja kulttuurinen rikkaus ja kiinnostavuus. Opetuksessa voidaan käyttää esimerkiksi erikielisiä lauluja, leikkejä ja viittomia.

4.3.3. Minä ja meidän yhteisömme (003)

Lasten elinpiiri laajenee heidän kasvaessaan. Kodin perinteiden, toimintamallien, arvojen ja katsomusten lisäksi lapset kohtaavat toisenlaisia tapoja ajatella ja toimia. Esiopetuksen tehtävä on vahvistaa lasten valmiuksia ymmärtää yhteiskunnan monimuotoisuutta ja toimia siinä. **Aihetta lähestytään historiallisesta ja yhteiskunnallisesta sekä etiikan ja katsomusten näkökulmista.** Lähiyhteisön menneisyyttä sekä ajankohtaisia asioita pohtimalla suunnataan lasten mielenkiintoa yhteiskunnallisiin asioihin. Arjen eettisten valintojen pohdinta sekä omien tunteiden kehittäminen ja rakentavan käyttäytymisen harjoittelu vahvistavat lasten vuorovaikutustaitoja. Tutustuminen lähiyhteisön tapoihin sekä uskontoihin ja muihin katsomuksiin yhdessä kokonaisuuden muiden tavoitteiden kanssa tukee lasten kulttuurisen osaamisen ja vuorovaikutustaitojen kehittymistä sekä ajattelun ja oppimiseen liittyvää laaja-alaista osaamista. Opetuksessa toimitaan yhteistyössä huoltajien kanssa kunkin perheen taustaa, katsomuksia ja arvoja kuullen.

Kokonaisuuteen liittyvät opetuksen yleiset tavoitteet

Tavoitteena on edistää lasten mielenkiintoa yhteiskunnan, erityisesti lähiyhteisön toimintaan ja vahvistaa heidän osallisuuttaan toimintaympäristössään. Lapsia ohjataan havainnoimaan nykyisyyttä ja heille luodaan mahdollisuuksia eläytyä menneisyyden tapahtumiin ja tilanteisiin. Opetuksessa tuetaan lasten eettisen kohtaamisen ja ajattelun taitoja sekä tunteiden kehittymistä. Lapset tutustuvat opettajan johdolla niin omaan kuin muihinkin lapsiryhmässä tai lähiyhteisössä edustettuina oleviin katsomuksiin ja uskontoihin sekä niihin liittyviin tapoihin ja perinteisiin. Lapsia rohkaistaan kysymään ja heidän pohdinnoilleen ja ihmettelylelle annetaan tilaa. Kokonaisuuden työtapoina korostuvat keskustelut sekä erilaiset eläytymisen mahdollistavat menetelmät.

Yksityiskohtaisemmat tavoitteet

Lasten kanssa tutustutaan johonkin lähiympäristön henkilöön tai kohteeseen **historiallisesta näkökulmasta.** Aihetta lähestytään havainnollisesti ja moniaistisesti eri ilmaisutapoja hyödyntäen. Lisäksi opetuksessa voidaan käsitellä lapsia kiinnostavia muita historiallisia tapahtumia, henkilöitä, kulttuureja ja kulttuuriperintöä. Tiedon lähteenä voidaan käyttää lähiyhteisön jäseniä, esineistöä ja ympäristöä sekä hyödyntää lasten huoltajien asiantuntemusta omasta kulttuuriperinnöstään. Opetuksessa voidaan hyödyntää myös juhlaperinteitä, kertomuksia, perinneleikkejä ja vanhoja lauluja.

Lasten kiinnostusta **yhteiskunnallisiin** asioihin herätetään keskustelemalla heitä kiinnostavista lähiyhteisön ja yhteiskunnan ajankohtaisista asioista. Lasten kanssa tutustutaan mediaan ja kokeillaan median tuottamista leikinomaisesti. Mediatarjonnan sisältöä ja todenmukaisuutta pohditaan yhdessä lasten kanssa. Opetuksessa tutustutaan lasten oikeuksiin hyödyntäen YK:n yleissopimusta lapsen oikeuksista. Lasten kanssa laaditaan ja kehitetään esiopetusryhmän sääntöjä. Samalla autetaan lapsia ymmärtämään, että yhteisön säännöt ovat ihmisten luomia sopimuksia. Lähiympäristöä hyödynnetään niin että lapsilla on mahdollisuus aitoon osallistumiseen ja vaikuttamiskokemukseen.

Esiopetukseen sisältyy koko ryhmälle yhteistä **eettistä kasvatusta.** Kasvatus liitetään lasten arkeen ja käytännön tilanteisiin, joihin liittyy tunteita ja eettisiä valintoja. Lapsia ohjataan tunnistamaan tunteitaan, toimimaan ystävällisesti ja vastuullisesti sekä ratkaisemaan rakentavasti lasten keskinäisiä ristiriitatilanteita. Lasten kanssa pohditaan ystävyyttä ja toisten kunnioittamista, ilon ja pelon aiheita, tyttöä ja poikana olemiseen liittyviä oletuksia sekä oikean ja väärän erottamista. Yhteisten keskustelujen lisäksi luontevia tapoja eettiseen kasvatukseen antavat esimerkiksi roolileikit sekä sadut ja median kertomukset. Opetuksessa voidaan hyödyntää sosiaalisia taitoja ja tunteiden kehittäviä opetusohjelmia ja materiaaleja.

Esiopetuksen **katsomuskasvatuksessa** yhteisen tutustumisen kohteena ovat lapsiryhmässä läsnä olevat uskonnot ja katsomukset. Uskonnottomuutta tarkastellaan esiopetuksessa muiden katsomusten rinnalla. Katsomuskasvatus liitetään arjen asioihin, juhliin ja ajankohtaisiin tapahtumiin, joilla on uskonnollista tai katsomuksellista merkitystä. Tavoitteena on auttaa lapsia ymmärtämään ja kunnioittamaan sekä omia että toisten lasten ja perheiden erilaisia katsomuksellisia perinteitä sekä niihin liittyviä tapoja ja käsityksiä. Lapsia rohkaistaan erilaisten elämänskysymysten pohdintaan yhdessä toisten kanssa toimien. Samalla heidän valmiutensa ymmärtää uskontoihin ja katsomuksiin liittyviä sanoja ja käsitteitä vahvistuvat. Opetuksessa hyödynnetään esimerkiksi vierailuja ja lähiympäristön tapahtumia.

4.3.4. Tutkin ja toimin ympäristössäni (004)

Lasten toimintaympäristö - lähiluonto ja rakennettu ympäristö sekä muut esiopetuksen oppimisympäristöt - tarjoavat runsaasti aineksia lasten oppimiselle. Erityisen tärkeää opetuksen liittäminen lasten kokemusmaailmaan ja heidän toimintaympäristöönsä on **matemaattisten taitojen** opettelussa sekä **teknologia- ja ympäristökasvatusten** toteuttamisessa. Toimintaympäristöön liittyvät havainnot, kokemukset ja tiedot, niiden jäsentäminen ja kuvaaminen auttavat lapsia kehittymään ajattelijoina ja oppijoina. Kehittyvä taito nimetä asioita sekä ymmärtää ja käyttää erilaisia käsitteitä edistää lasten monilukutaitoa. Esiopetuksen tehtävänä on tukea lasten matemaattisen ajattelun kehittymistä ja kiinnostusta matematiikkaan. Tehtävänä on myös vahvistaa lasten luonnontuntemusta ja luontosuhdetta sekä tutustua arjen teknologiaan. Esiopetuksessa tutustutaan tutkivaan oppimiseen havainnoimalla ja tutkimalla ympäristöä sekä kokeilemalla ja pääättelemällä.

Kokonaisuuteen liittyvät opetuksen yleiset tavoitteet

Esiopetuksessa vahvistetaan pohjaa lasten matemaattisen ajattelun kehittymiselle ja matematiikan oppimiselle. Lapsia ohjataan kiinnittämään huomiota arjessa ja ympäristössä ilmenevään matematiikkaan. Opetus luo mahdollisuuksia luvun, muutoksen ja ajan käsitteiden sekä tason ja avaruuden hahmottamisen ja mittaamistaitojen kehittymiselle. Opetuksen tavoitteena on tarjota oivaltamisen ja oppimisen iloa matemaattisen ajattelun eri vaiheissa oleville lapsille.

Opetuksessa havainnoidaan luontoa. Lasten ympäristöherkkyyden ja luontosuhteen kehittymistä tuetaan tarjoamalla lapsille kokemuksia luonnossa liikkumisesta sekä sen tutkimisesta. Lapsia ohjataan myös havainnoimaan ympäristön teknologiaa sekä kokeilemaan ja keksimään omia ratkaisuja.

Opetuksessa tutustutaan tutkivaan työtapaan. Lapsia rohkaistaan tekemään kysymyksiä ja etsimään niihin yhdessä selityksiä. Lapset opettelevat vertailemaan, luokittelemaan sekä järjestämään havaintojen tai mittausten pohjalta saatuja tietoja. Heitä rohkaistaan tekemään päätelmiä ja keksimään ratkaisuja arjen ongelmiin sekä kokeilemaan ratkaisuja. Opetuksessa harjoitellaan dokumentointia eri välinein sekä esittämään tuloksia eri tavoin.

Yksityiskohtaisemmat tavoitteet

Lapsia kannustetaan kehittämään **matemaattisia taitojaan** toiminnallisesti, leikkien ja eri aisteja käyttäen erilaisissa oppimisympäristöissä. Opetuksessa tutustutaan matematiikkaan ja sen osaluaisiin havainnollisesti ja yhdessä toimien.

Lapsia innostetaan pohtimaan ja kuvailemaan matemaattisia havaintojaan erilaisissa arjen tilanteissa opettajan mallintamisen ja kielellistämisen avulla. Havaintoja harjoitellaan esittämään itse ja kuvien sekä erilaisten välineiden avulla. Toiminta suunnitellaan niin että siinä on paljon mahdollisuuksia luokitella, vertailla, asettaa järjestykseen asioita ja esineitä sekä löytää ja tuottaa säännönmukaisuuksia. Opetukseen kuuluu muistia kehittäviä leikkejä ja tehtäviä. Lapsia kannustetaan myös toimintaympäristöön liittyvien ongelmanratkaisutehtävien päättelyyn ja ratkaisujen etsimiseen.

Lukukäsitteen kehittymistä tuetaan monipuolisesti leikkien ja työskennellen. Lapsia innostetaan havainnoimaan lukumääriä ympäristöstä sekä liittämään ne lukusanaan ja numeromerkkeihin

taitojensa mukaan. Lukumääriä vertaillaan ja tutkitaan lukumäärän muutosta käytännön esimerkkejä keksien. Erityisesti opetuksessa kiinnitetään huomiota lasten lukujonotaitojen ja nimeämisen kehittämiseen.

Erilaisilla harjoituksilla tuetaan lasten tason ja tilan hahmottamista. Lapsia kannustetaan tutkimaan ja kokeilemaan 2- ja 3-ulotteisuutta sekä opettelemaan sijainti- ja suhdekäsitteitä, kuten edessä, ylhäällä ja joka toinen, esimerkiksi liikuntaleikkien avulla. Lasten geometrisen ajattelun vahvistamiseksi heille järjestetään mahdollisuuksia rakenteluun, askarteluun ja muovailuun. Opettajan ohjauksessa lapset tutustuvat ympäristössä oleviin muotoihin ja harjoittelevat nimeämään niitä.

Esiopetuksessa kokeillaan mittaamista keholla ja eri välineillä. Opetuksessa harjoitellaan ajankäsitteitä, kuten joskus, eilen ja aamulla. Aikajärjestystä pohditaan yhdessä esimerkiksi vuorokaudenaikoja havainnoimalla.

Opetuksessa hyödynnetään muun muassa leikkejä, pelejä ja tarinoita sekä tieto- ja viestintäteknologiaa.

Esiopetuksen **ympäristökasvatus** tarjoaa lapsille luontokokemuksia sekä mahdollisuuden tutkia ja tutustua kasveihin, eläimiin ja luonnon ilmiöihin. Ympäristöä havainnoidaan eri aistein sekä havaintovälineiden avulla. Opetukseen voi kuulua myös pieniä kokeita. Havainnoista keskustellaan ja havaintotietoa harjoitellaan luokittelemaan. Samalla opetellaan luontoon liittyvien käsitteiden käyttöä ja päätelmien tekemistä sekä pohditaan syy-seuraus suhteita. Lasten luonnontuntemusta hyödynnetään opetuksessa. Lasten kanssa harjoitellaan tiedon hankintaa hakemalla yhdessä tietoa joistakin lapsia kiinnostavista asioista. Opetuksessa luodaan pohjaa kestäväälle elämäntavalle tutustumalla luonnonsuojeluun. Lapsia ohjataan huolehtimaan ympäristöstään ja sen viihtyisyydestä.

Lasten kanssa havainnoidaan ja pohditaan arjessa esiintyviä **teknologisia ratkaisuja** ja niiden ominaisuuksia ja toimivuutta. Opetuksessa tuodaan esille, että teknologia on ihmisen luovan toiminnan aikaansaamaa. Lapset tutustuvat teknologiaan keksimällä, askartelemalla ja rakentamalla itse erilaisia rakenteita ja ratkaisuja eri materiaaleja hyödyntäen. Lapsia kannustetaan kuvailemaan tekemiään ratkaisuja. Opetuksessa voidaan hyödyntää oppimisympäristöjen välineiden lisäksi esimerkiksi lasten omia leikkikaluja ja mieltä niiden toimintaperiaatteita.

4.3.5. Kasvan, liikun ja kehityksen (005)

Itsestä huolehtiminen ja siihen liittyvät arjen taidot ovat osa esiopetuksen tavoitteena olevaa laaja-alaista osaamista. Kehittyäkseen tällä osaamisen alueella lapset tarvitsevat kokemuksia, tietoja ja pohdintaa, joiden pohjalta heidän arvostuksensa ja taitonsa voivat vähitellen kehittyä. Esiopetuksessa tehtävää lähestytään **liikkumisen, ruuan, kuluttajuuden, terveyden sekä turvallisuuden** näkökulmista. Esiopetuksen tehtävänä on luoda pohjaa terveyttä ja hyvinvointia arvostavalle ja liikunnalliselle elämäntavalle sekä kehittää lasten terveysosaamista ja turvataitoja. Lisäksi tehtävänä on edistää kestävään elämäntapaan kuuluvia ruoka-, kulutus- ja puhtaustottumuksia.

Kokonaisuuteen liittyvät opetuksen yleiset tavoitteet

Lapset saavat monipuolisia kokemuksia liikunnasta ja alkavat ymmärtää liikkumisen yhteyttä hyvinvointiin ja terveyteen. Opetus tarjoaa mahdollisuuksia lasten motoristen ja sosiaalisten taitojen kehittymiselle. Erityisesti kiinnitetään huomiota lasten yleisten oppimisedellytysten kannalta tärkeiden havaintomotoristen taitojen kehittymiseen. Lasten kanssa tutustutaan terveelliseen ruokaan ja pohditaan sen merkitystä. Lapsia ohjataan kohtuulliseen kulutukseen. Opetuksessa pohditaan terveyteen liittyviä tekijöitä sekä tuetaan lasten valmiuksia pitää huolta terveydestään. Lapset saavat tietoja turvallisesta liikkumisesta lähiympäristössä sekä esiopetuksen oppimisympäristöissä.

Yksityiskohtaisemmat tavoitteet

Esiopetuksen tavoitteena on innostaa lapsia **liikkumaan** monipuolisesti ja kokemaan liikkumisen iloa. Liikkumisen ja leikkien avulla lasten yhdessä toimimisen taidot kehittyvät. Samalla heidän kehonhallintansa vahvistuu sekä heidän taitonsa hahmottaa omaan kehoaan ja sen eri osia suhteessa ympäröivään tilaan, käytettävään aikaan ja voimaan kehittyä. Ohjatun liikkumisen lisäksi huolehditaan siitä, että lapsilla on mahdollisuuksia päivittäiseen omaehtoiseen liikkumiseen sekä sisällä että ulkona. Yhteistyössä huoltajien kanssa lapsia rohkaistaan liikkumaan myös vapaa-ajalla erilaisissa tiloissa ja ulkona erilaisissa olosuhteissa.

Esiopetuksessa harjoitellaan monipuolisesti ja säännöllisesti arkeen liittyviä motorisia perustaitoja eri ympäristöissä. Näitä ovat tasapaino-, liikkumis- ja välineenkäsittelytaidot. Tasapainoa harjoitellaan pysähtymisiä ja harhauttamisia sisältävien leikkien avulla tai taitoradalla leikitellen. Liikkumistaitoja edistetään kierimistä, kiipeämistä, juoksua ja hyppelyjä sisältävillä harjoituksilla. Välineenkäsittelytaitoja harjoitellaan työntämällä ja vetämällä sekä käyttämällä monipuolisesti eri välineitä ja palloja. Lisäksi lapsia innostetaan harjaannuttamaan hienomotorisia taitojaan sorminäppäryyttä ja tarkkuutta kehittävien pelien ja leikkien avulla. Tavoitteena on, että toiminta antaa kaikille lapsille mahdollisuuksia osallistumiseen ja onnistumiseen sekä tukee lasten hyvinvointia ja toimintakykyä.

Esiopetuksessa ruokailutilanteita käytetään päivittäisen terveyttä edistävän syömisen ja **ruokaan liittyvän osaamisen** oppimisympäristönä. Ruokailutilanteista luodaan lasten kanssa mahdollisimman viihtyisiä ja lapsia ohjataan hyviin tapoihin. Suomalaisen ruoka- ja tapakulttuurin lisäksi opetuksessa tutustutaan johonkin muuhun ruoka- ja tapakulttuuriin kotien asiantuntemusta hyödyntäen.

Lasten kanssa tarkastellaan lapsiin kohdistuvaa mainontaa sekä pohditaan **kohtuullisen kuluttamisen** merkityksestä. Esimerkiksi lasten leikeissä ja piirroksissa ilmenevät tulkinnat kulutuksesta ja mainonnasta voivat toimia esiopetuksen kuluttajakasvatuksen pohjana.

Lapsia ohjataan ymmärtämään liikunnan, levon ja hyvien ihmissuhteiden merkitystä **hyvinvoinnille ja terveydelle**. Lasten kanssa pohditaan terveyttä ja sairauksia ja niiden syitä sekä ihmisen mahdollisuuksia vaikuttaa omaan fyysiseen terveyteensä ja mielen hyvinvointiin. Hyvistä ihmissuhteista ja niiden merkityksestä mielen hyvinvoinnille keskustellaan. Kaveruutta ja toisten huomioon ottamista sekä tunteiden tunnistamista ja hallintaa harjoitellaan arjen tilanteissa. Lasten kanssa havainnoidaan nukkumisen ja liikkumisen määrää sekä mietitään niiden yhteyttä päivittäiseen virkeyteen ja hyvään oloon. Opetuksessa haetaan tietoa hygieniasta ja harjoitellaan siihen liittyviä perustaitoja osana esiopetuksen arkea.

Lapset saavat esiopetuksessa tietoa oikeudestaan **turvalliseen** elämään, arvostavaan kohteluun ja koskemattomuuteen. Lasten kanssa havainnoidaan ja pohditaan arjen toimintaympäristöihin ja esiopetuksen oppimisympäristöihin liittyviä yleisimpiä fyysisiä ja psyykkisiä vaaratilanteita. Tavoitteena on tukea lasten turvallisuuden tunnetta, antaa heille valmiuksia pyytää ja hankkia apua sekä toimia turvallisesti tavallisimmassa arjen tilanteissa. Lapsia rohkaistaan hakemaan aikuisen apua esiopetuksen ongelmatilanteissa ja kiusaamista kohdatessaan sekä kertomaan huolistaan. Opetuksessa harjoitellaan lähiliikenteessä liikkumisen sääntöjä sekä turvallista toimintaa tieto- ja viestintäteknologisissa ympäristöissä ikäkaudelle sopivalla tavalla.

4.4. Kieleen ja kulttuuriin liittyviä tarkentavia kysymyksiä

Kaikkien lasten esiopetuksessa noudatetaan samoja esiopetuksen opetussuunnitelman perusteiden mukaisia esiopetuksen yleisiä kasvatus- ja oppimistavoitteita. Lasten vaihtelevat kielelliset ja kulttuuriset taustat ja valmiudet otetaan esiopetuksessa huomioon. Esiopetuksen tavoitteena on tukea jokaisen lapsen kieli- ja kulttuuri-identiteettien kasvua sekä opettaa lapsia kunnioittamaan eri kieliä ja kulttuureja. Erityisenä tavoitteena on tukea kaksi- ja monikielisten lasten eri kielten taitoa.

Perusopetuslain mukaan esiopetuksessa käytettävä kieli on suomi tai ruotsi. Opetuskielenä voi olla myös saame, romani tai viittomakieli. Opetuskielenä voidaan käyttää myös muita kieliä, kun se ei vaaranna opetussuunnitelman perusteissa asetettujen tavoitteiden saavuttamista. Erillisessä

ryhmässä esiopetus voidaan antaa pääosin tai kokonaan muulla kielellä⁷⁴. Huoltajille tarkoitettu tiedotus ja keskeiset asiakirjat tulee olla saatavana perusopetuslain mukaisella esiopetuksen opetuskielellä.

Erilaiset kieli- ja kulttuuritaustat esiopetuksessa

Saamelaislasten esiopetuksen erityisenä tavoitteena on vahvistaa lasten saamelaista identiteettiä ja tietoisuutta omasta kulttuuristaan sekä antaa lapsille mahdollisuus opetella saamelaisia perinnetietoja ja -taitoja. Opetuksessa voidaan hyödyntää lähiympäristöä sekä yhteistyötä huoltajien ja saamelaisyhteisön kanssa. Esiopetusta voidaan järjestää saamenkielisenä tai kaksikielisenä kielikylypöpetuksena.

Silloin kun esiopetus järjestetään jollakin kolmesta saamen kielestä, sen erityisenä tavoitteena on vahvistaa kielen ymmärtämistä ja kielen käyttötaitoja. Tavoitteena on lisätä lasten valmiuksia toimia saamenkielisessä ympäristössä, oppia saamen kieltä ja saamen kielellä.

Romanilasten esiopetuksen erityisenä tavoitteena on vahvistaa lasten identiteettikehitystä ja tietoisuutta omasta historiastaan ja kulttuuristaan. Lisäksi tuetaan kaksikielisyttä yhteistyössä lasten perheiden kanssa. Lapsille annetaan romanikielen opetusta mahdollisuuksien mukaan. Romanikielen opetuksessa tutustutetaan lapsia romanikieleen ja -kulttuuriin, laajennetaan sana- ja ilmaisuvarantoa sekä rohkaistaan käyttämään kieltä erilaisissa kielenkäyttötilanteissa.

Viittomakieltä käyttävien lasten esiopetus toteutetaan ensisijaisesti viittomakielisessä ryhmässä tai sekaryhmässä, joka koostuu viittomakielisistä ja puhuttua kieltä käyttävistä lapsista. Viittomakielisen esiopetuksen tavoitteena on tukea ja vahvistaa lasten kieli- ja kulttuuri-identiteettiä antamalla heille mahdollisuus omaksua viittomakieltä. Tavoitteena on myös vahvistaa lasten suomalaista tai suomenruotsalaista viittomakielistä ilmaisua ja viittomavarantoa sekä rohkaista käyttämään viittomakieltä ja lisätä lasten valmiuksia toimia erilaisissa kieliympäristöissä.

Esiopetuksessa tuetaan monipuolisesti vieraskielisten ja monikielisten lasten kielitaidon sekä identiteetin ja itsetunnon kehittymistä. Suomen/ruotsin kielen taidon kehittymistä edistetään tavoitteellisenä ja kielitietoisena opetuksena kielellisten taitojen ja valmiuksien osa-alueilla lasten tarpeista ja edellytyksistä lähtien. Oma äidinkieli sekä suomen/ruotsin oppiminen toisena kielenä rakentavat pohjaa lasten toiminnalliselle kaksi- ja monikielisyydelle. Lasten oman äidinkielen/äidinkielten opetusta tarjotaan mahdollisuuksien mukaan. Mikäli kunta järjestää valmistavaa⁷⁵ opetusta, voivat maahanmuuttajataustaiset lapset osallistua siihen. Jos lapsi pystyy seuraamaan esiopetusta, voi hän siirtyä esiopetukseen jo ennen valmistavan opetuksen päättymistä.

Kaksikielinen esiopetus

Kaksikielisen esiopetuksen tavoitteena on hyödyntää lasten varhaisen kielenoppimisen herkkyyksikautta tarjoamalla tavanomaista esiopetusta monipuolisempaa kielikasvatusta. Opetuksessa luodaan motivoivia kielenoppimistilanteita, joilla rakennetaan pohjaa elinikäiselle kielten opiskelulle. Tavoitteena on, että toiminta monikielisessä ympäristössä kehittää lasten kielitietoisuutta. Lasten kaksi- tai monikielistä kieli-identiteettiä tuetaan ja heille tarjotaan tilaisuuksia käyttää ja omaksua kieliä toiminnallisesti ja leikinomaisesti. Myös monenlaiset kulttuurit, joita tuodaan tietoisesti esiin ja keskusteltavaksi, kohtaavat luontevasti tällä tavoin järjestetyssä opetuksessa.

Suppeamman kaksikielisen esiopetuksen tavoitteena on herättää lasten mielenkiinto ja myönteinen asenne kieltä kohtaan. Laajamittaisessa kaksikielisessä esiopetuksessa pyritään luomaan lapsille valmiuksia toimia kaksikielisessä ympäristössä ja oppia opetuskielen lisäksi myös muulla kielellä.

Kaksikielistä opetusta voidaan toteuttaa usealla tavalla. Yhteistä toteutustavoille on se, että kielet eivät ole pelkästään opetuksen ja oppimisen kohteena, vaan niitä käytetään oppimiskokonaisuuksien opetuksessa ja esiopetuksen arjen toiminnassa.

⁷⁴ Perusopetuslaki 10 §

⁷⁵ Perusopetuslaki 5 § (1707/2009) ja Perusopetusasetus 3 § (309/2021)

Laajamittainen kaksikielinen esiopetus

Kotimaisten kielten varhainen täydellinen kielikylpy esiopetuksessa

Ruotsinkielistä kielikylpyä voidaan järjestää suomenkielisessä esiopetuksessa ja suomenkielistä kielikylpyä ruotsinkielisessä esiopetuksessa. Lisäksi sekä suomen- että ruotsinkielisessä esiopetuksessa voidaan järjestää saamenkielistä kielikylpyä. Kotimaisten kielten varhainen täydellinen kielikylpy on ohjelma, joka alkaa esiopetuksesta ja kestää perusopetuksen loppuun. Esiopetuksen ja koulun opetuskieli sekä toinen kotimainen kieli tai saamen kieli muodostavat kokonaisuuden. Esiopetus toteutetaan pääosin kielikylpykielellä. Lasten äidinkielen tai äidinkielten taitojen kehittymistä tuetaan yhteistyössä kotien ja huoltajien kanssa. Kielikylpyopettaja käyttää johdonmukaisesti ainoastaan kielikylpykieltä. Lapsia kannustetaan kielikylpykielen monipuoliseen käyttöön, mutta heillä tulee olla mahdollisuus tulla ymmärretyksi myös äidinkielellään. Lapsia kannustetaan opetuskielisen kulttuurin lisäksi myös toisen kotimaisen kielen mukaiseen tai saamelaiseen kulttuuriin tutustumiseen. Kotimaisten kielten kielikyllyn tavoitteena on antaa lapsille valmiudet jatkaa opiskelua sekä opetuskielellä että toisella kotimaisella kielellä tai saamen kielellä. Esiopetuksen ja tulevan kielikylpykoulun välisessä yhteistyössä varmistetaan, että koulussa on käytettävissä riittävästi tietoa kouluun siirtyvien lasten kielenkehityksen vaiheesta.

Muu laajamittainen kaksikielinen esiopetus

Muussa laajamittaisessa kaksikielisessä esiopetuksessa osa toiminnasta (vähintään 25 %) toteutetaan jollakin muulla kielellä kuin perusopetuslaissa säädetyllä opetuskielellä. Jotkut lapsista voivat puhua kyseistä kieltä äidinkielenään. Toiminta suunnitellaan siten, että eri kieliryhmät saavat oppimiselleen tarvittavaa tukea. Ryhmissä voi olla myös lapsia, joille kumpikaan opetuksessa käytettävä kieli ei ole äidinkieli. Pääsääntöisesti nämä lapset ohjataan valmistavaan opetukseen, jos sellaista on saatavilla.

Kaksikielisessä esiopetuksessa toiminta suunnitellaan niin, että kahdella kielellä toteutetusta esiopetuksesta muodostuu kokonaisuus, jossa molemmat kielet ovat läsnä ja kehittyvät vähitellen opettajan mallintamisen ja lasten aktiivisen toiminnan kautta. Mikäli mahdollista, kukin opettaja käyttää vain jompaakumpaa kieltä aktiivisesti. Lapsia kannustetaan monipuoliseen kielenkäyttöön. Myös opetuskieliin liittyviä kulttuureita tuodaan lasten ulottuville. Tavoitteena on valmius jatkaa opiskelua molemmilla kielillä. Tavoite asettaa vaatimuksia oppimisympäristöille ja edellyttää yhteistyötä esiopetuksen ja perusopetuksen järjestäjän välillä lasten siirtyessä perusopetukseen.

Suppeampi kaksikielinen esiopetus

Kielirikasteinen esiopetus

Kielirikasteisella esiopetuksella tarkoitetaan esiopetusta, jossa alle 25 % toiminnasta järjestetään säännöllisesti ja suunnitellusti jollakin muulla kuin perusopetuslaissa säädetyllä opetuskielellä. Kielirikasteinen esiopetus antaa luontevia mahdollisuuksia tuoda monikielisyttä ja kulttuurien kohtaamisia esiin esiopetuksen arjessa ja toimintakulttuurissa. Tavoitteena on, että lapset olisivat sekä kielen oppijoita että käyttäjiä. Tavoitteena voi olla siirtyminen kielirikasteiseen tai muuhun kaksikieliseen perusopetukseen.

4.5. Paikallisesti päätettävät asiat

Monipuoliset työtavat

Paikallisessa opetussuunnitelmassa kuvataan,

- millaisia työtapojen valintaa ja käyttöä ohjaavia periaatteita paikallisesti käytetään*
- miten henkilöstön itsearviointia sekä huoltajilta ja lapsilta saatua palautetta käytetään työtapojen kehittämisessä.*

Arviointi opetuksen ja oppimisen tukena

Paikallisessa opetussuunnitelmassa tarkennetaan perusteissa kuvattuja esiopetuksen arvioinnin periaatteita ja käytäntöjä. Lisäksi paikallisessa opetussuunnitelmassa päätetään ja kuvataan,

- miten arviointia koskevan tiedon siirron käytännöt toteutetaan lapsen siirtyessä perusopetukseen tai lapsen vaihtaessa esiopetuspaikkaa
- miten henkilöstön itsearviointiin perustuvia tietoja sekä lapsilta ja huoltajilta saatua palautetta käytetään esiopetuksen laadun ylläpitämisessä ja kehittämisessä
- millaista osallistumistodistusta käytetään.

Opetuksen yhteiset tavoitteet ja oppimiskokonaisuudet

Paikalliseen opetussuunnitelmaan liitetään esiopetuksen yhteiset tavoitteet, jotta esiopetuksen yhtenäisyys voi toteutua. Lisäksi opetussuunnitelmassa kuvataan, miten lasten mielenkiinnon kohteet otetaan huomioon oppimiskokonaisuuksien toteuttamisessa. Paikallisessa opetussuunnitelmassa voidaan tarkentaa yhteisten tavoitteiden kuvauksia.

Kieleen ja kulttuuriin liittyviä tarkentavia kysymyksiä

Paikallisessa opetussuunnitelmassa otetaan huomioon, että lasten kieli- ja kulttuuritaustat vaihtelevat. Opetussuunnitelmassa kuvataan eri kieli- ja kulttuuriryhmien opetusta sekä kaksikielistä opetusta niiltä osin kuin paikallinen esiopetuksen järjestäminen edellyttää.

Opetuksen järjestäjä antaa ohjeet, miten mahdollisiin yksikkö- tai toimipaikkakohtaisiin esiopetuksen opetussuunnitelmiin kirjataan tarvittavat täsmennykset, jotta kansallisesti ja paikallisesti asetetut tavoitteet voivat toteutua.

Kokemäki

Kokemäen paikalliset esiopetussuunnitelmaratkaisut

Monipuoliset työtavat

Esiopetuksessa ryhmäytymiselle annetaan syksyllä riittävästi aikaa, ja valitaan työtapoja, jotka vahvistavat yhteenkuuluvuuden tunnetta. Toiminta muotoutuu henkilöstön ja lasten yhteisessä vuorovaikutuksessa. Monipuoliset työtavat ovat keskeinen osa esiopetustoimintaa. Työtapojen valintaa ohjaavat esiopetuksen tavoitteet sekä lasten tarpeet, edellytykset ja kiinnostuksen kohteet yksilö- ja ryhmätasolla. Lisäksi valintoja arvioidaan sen mukaan, miten ne tukevat tavoitteiden saavuttamista ja lasten taitojen kehittymistä.

Liikunta ja luonto työtapoina Kokemäen esiopetuksessa

Liikunnallinen elämäntapa on kiinteä osa Kokemäen esiopetuksen työtapoja. Liikettä ja toiminnallisuutta lisätään tietoisesti kaikkiin esiopetuspäivän tilanteisiin ja oppimiskokonaisuuksiin, ja pitkäkestoista istumista vältetään. Esiopetusryhmissä liikutaan paljon luonnossa ja lähiympäristössä hyödyntäen Kokemäen omia ulkoilu- ja urheilualueita sekä metsäympäristöjä. Luonto toimii oppimisympäristönä, joka kehittää motorisia taitoja, kestävyyttä ja luontosuhdetta myönteisellä tavalla.

Esiopetuksessa kuunnellaan lasten ja huoltajien toiveita ja ajatuksia työtavoista, ja ne otetaan huomioon mahdollisuuksien mukaan.

Suunnitelmallinen pienryhmäpedagogiikka

Kokemäen esiopetuksessa hyödynnetään pienryhmäpedagogiikkaa. Se on suunnitelmallinen tapa järjestää lapsiryhmän toimintaa, jonka taustalla ovat selkeät pedagogiset tavoitteet. Pienryhmät muodostetaan lasten tarpeiden pohjalta, ja niiden suunnittelua edeltävät

systemaattinen havainnointi ja dokumentointi. Myös lasten omat toiveet ja kokemukset huomioidaan, jolloin lapsi tulee kuulluksi ja kohdatuksi. Pienryhmätoiminta mahdollistaa jokaiselle lapselle riittävästi tilaa, aikaa ja turvallisen ympäristön motoristen perustaitojen harjoitteluun sekä aktiiviseen osallistumiseen.

Leikki ja pelillisuus oppimisen välineenä

Esiopetuksessa leikki on keskeinen työtapana, ja pedagoginen leikki nivoutuu eri oppimiskokonaisuuksiin. Oppimisympäristöjä suunniteltaessa huomioidaan leikillisuus ja pelillisuus. Pedagogisessa leikissä ja peleissä hyödynnetään toiminnallisia menetelmiä, sääntö- ja pihaleikkejä sekä liikunnallisia oppimispelisiä, jotka yhdistävät kielelliset, matemaattiset ja vuorovaikutustaidot fyysiseen aktiivisuuteen.

Arviointi opetuksen ja oppimisen tukena

Esiopetuksen henkilöstö arvioi toimintaansa esiopetuksen laadun kehittämiseksi lasten oppimisen tarpeiden edellyttämällä tavalla jatkuvaan havainnointiin ja monipuoliseen dokumentointiin perustuen. Lisäksi tiimikokouksissa reflektoidaan ryhmän toimintaa suunnitelmallisesti varhaiskasvatuksen opettajan johdolla. Keskustelussa esiin nousseita asioita ja tietoja käytetään esiopetuksen laadun ylläpitämisessä ja kehittämisessä.

Kokemäellä on otettu käyttöön Karvin valmisteleva sähköinen Valssi-laadunarviointijärjestelmä varhaiskasvatuksessa sekä esiopetuksen täydentävässä varhaiskasvatuksessa. Valssi on kansallinen laadunarviointijärjestelmä, jonka tarkoituksena on tukea järjestäjiä ja palveluntuottajia heidän laadunhallinnassaan. Valssi on monipuolinen digitaalinen palvelu, jolla voidaan toteuttaa arviointitiedonkeruita, saada toimijakohtaisia arviointiraportteja, tuottaa toimipaikkakohtaisia yhteenvetoja sekä julkaista toimijan lakisääteisiä arviointituloksia. Vastauksista saatua tietoa hyödynnetään toiminnan kehittämisessä.

Arviointikyselyiden lisäksi Kokemäellä arvioidaan toimintaa ryhmän toiminta- ja lukuvuosisuunnitelmassa sekä lasten oppimis- ja varhaiskasvatussuunnitelmissa.

Lapsen oppimis- ja varhaiskasvatussuunnitelma

Opettajien johdolla laadittava oppimis- ja varhaiskasvatussuunnitelma toimii jokaisen lapsen henkilökohtaisena havainnoinnin ja arvioinnin välineenä. Koska asiakirja sisältää täydentävän varhaiskasvatuksen osalta varhaiskasvatustilain perustuvan sitovan velvoitteen, se laaditaan jokaiselle lapselle syksyllä toimintakauden alussa Wilma-järjestelmään ja sen toteutumista arvioidaan säännöllisesti.

Suunnitelmaa laadittaessa kuullaan huoltajia, ja he osallistuvat lasta koskevaan keskusteluun pääsääntöisesti kerran vuodessa tai lapsen tarpeen mukaan. Mikäli lapsi tarvitsee sellaista oppimisen ja esiopetukseen osallistumisen tukea, josta tehdään virallinen hallintopäätös, lapselle laaditaan tuen tarpeen arviointiin perustuva erillinen lapsikohtaisen tuen toteuttamista koskeva suunnitelma.

Varhaiskasvatuksen opettaja huolehtii, että lapsen oppimis- ja varhaiskasvatussuunnitelma, lapsikohtaisen tuen toteuttamista koskeva suunnitelma sekä muut tarvittavat dokumentit ovat tulevan luokanopettajan käytettävissä Wilma-järjestelmän kautta. Lapsen vaihtaessa esiopetuspaikkaa kesken esiopetusvuoden asiakirjat toimitetaan uuteen esiopetustoimipaikkaan huoltajan suostumuksella. Suunnitelmat ja dokumentit arkistoidaan virallisen ohjeistuksen mukaisesti toimintakauden päätyttyä tai lapsen muuttaessa paikkakunnalta.

Lapsen itsearviointi ja osallisuus

Lapsi osallistuu omien tavoitteidensa pohdintaan, ja opettaja ohjaa häntä aktiiviseen itsearviointiin. Lapsen itsearviointi on osa oppimaan oppimista. Lasta rohkaistaan kertomaan, mistä hän pitää, missä hän on onnistunut ja mitä hän haluaisi oppia. Itsearvioinnin pohjaksi on laadittu esikoululaisen itsearviointilomake, jonka avulla lapsi arvioi omaa osaamistaan kuukausittain.

Opettaja havainnoi ja dokumentoi lasten taitojen kehittymistä ja oppimista. Näitä tietoja hyödyntäen hän suunnittelee esiopetusryhmän toimintaa yhdessä muun henkilöstön kanssa. Oppimisen ja esiopetukseen osallistumisen tuki sisällytetään osaksi arviointia.

Lapset ovat mukana toiminnan, oppimisympäristön ja tavoitteiden suunnittelussa ja arvioinnissa, jolloin lapselle tulee kokemus vaikuttamisesta itseään koskevista asioista. Lasta kannustetaan harjoittelemaan palautteen antamista toiselle lapselle ja sen pyytämistä toisilta. Huoltajia kannustetaan antamaan välitöntä palautetta lapsen esiopetusta koskevista asioista, ja saatua palautetta hyödynnetään esiopetuksen arjessa.

Kokemäellä kaikki esioppilaat saavat yhtenäisen esikoululaisen osallistumistodistuksen opetuksen päätteeksi.

Opetuksen yhteiset tavoitteet ja oppimiskokonaisuudet

Oppimiskokonaisuuksien toteuttamisessa opettaja ottaa huomioon lasten mielipiteet ja kiinnostuksen kohteet. Tutkittavia ilmiöitä nostetaan lasten puheista, leikeistä ja toiminnasta. Oppiminen tapahtuu vuorovaikutuksessa, jossa henkilöstöllä on aktiivinen rooli antamalla aikaa, esittämällä avoimia kysymyksiä sekä ihmettelemällä ja sanoittamalla. Henkilöstö auttaa lasta tulemaan tietoiseksi omista oppimisstrategioistaan ja toimintatavoistaan. Tärkeää on myös auttaa lasta löytämään uusia oppimisen tapoja.

Pedagogiset sisällöt ja menetelmät

Kokemäen esiopetuksessa opetuksen yhteisiä tavoitteita ja oppimiskokonaisuuksia ohjaavat seuraavat pedagogiset painopisteet ja menetelmät:

- Arjen taitojen hallintaa, vuorovaikutustaitoja ja sosiaalisia taitoja harjoitellaan säännöllisesti ja suunnitelmallisesti osana esiopetuspäivän rutiineja ja yhteistä toimintaa.
- Toiminnassa painotetaan liikkumista, ja pitkäkestoista paikallaan oloa vältetään tietoisesti. Liike ja toiminnallisuus integroidaan luontevaksi osaksi kaikkia oppimiskokonaisuuksia.
- Päivittäisen fyysisen aktiivisuuden vastapainona jokaiselle lapselle mahdollistetaan päivittäin riittävästi aikaa lepoon, rauhoittumiseen ja omaan tahtiin toimimiseen.
- Turvallinen esiopetusarkea rakentuu hyvien tapojen sekä selkeiden yhteisten pelisääntöjen avulla. Ryhmän säännöistä keskustellaan ja sovitaan yhdessä lasten kanssa. Sääntöjä pidetään määrällisesti vähän, jotta lasten on helppo muistaa ne ja sitoutua niiden noudattamiseen arjessa.

Ilmaisun monet muodot

Musiikillinen toiminta

Kokemäen esiopetuksessa tarjottavan musiikillisen toiminnan tavoitteena on tutustuttaa lapset monipuoliseen ja moniaistiseen musiikkiin maailmaan sekä vahvistaa heidän luovaa ilmaisuaan ja yhteisöllisyyden kokemustaan.

Musiikillista ilmaisua toteutetaan ja harjoitellaan esiopetuksen arjessa seuraavin menetelmin:

- Lapsia ohjataan havainnoimaan säännöllisesti äänen tasoa, kestoja, voimaa ja sointivärejä (kuten hidas–nopea, duuri–molli, korkea–matala). Toiminnassa pysähdytään kuuntelemaan tietoisesti myös luonnon ääniä ja hiljaisuutta.
- Esiopetuksessa opetellaan uusia lauluja, ylläpidetään yhteislaulukulttuuria ja harjaannutetaan lasten äänenkäyttöä sekä laulutekniikkaa monipuolisesti ja leikkillisesti.
- Tuetaan lasten rytmin tunnistamista ja hahmottamista. Soittamiseen tutustutaan erilaisten rytmi- ja kehosoitimien avulla osana ryhmän yhteistä toimintaa.
- Musiikkiliikuntaa ja tanssia hyödynnetään säännöllisesti, mikä mahdollistaa musiikin kokemisen koko keholla.
- Lapsille annetaan tilaa musiikilla leikkimiseen, luovaan kokeilemiseen ja improvisointiin. Musiikin peruskäsitteisiin tutustutaan toiminnallisten leikkien kautta.
- Ryhmissä panostetaan positiivisten kokemusten saamiseen yhteisestä musiikin tekemisestä. Toimintaan sisällytetään aktiivinen osallistuminen konsertteihin ja erilaisiin musiikkiesityksiin.

Käsityökasvatus

Esiopetuksessa tavoitteena on innostaa lapset käsitöiden tekemiseen, kehittää heidän hienomotorisia taitojaan sekä vahvistaa luottamusta omaan onnistumisiin.

- Lapsia ohjataan tutustumaan erilaisiin materiaaleihin ja niiden ominaisuuksiin. Käsitöitä tehdään monipuolisia perustekniikoita kokeillen ja hyödyntäen.
- Toiminnassa harjoitellaan pitkäjänteisyyttä vaativan, pidempikestoisen käsityön suunnittelua, toteuttamista ja loppuun saattamista. Yhdessä tekemistä ja yhteistyötaitoja vahvistetaan esimerkiksi yhteisten ryhmätöiden kautta.

Kuvallinen ajattelu ja kuvailmaisuus

Esiopetuksessa tuetaan lasten kuvallista ajattelua ja kuvailmaisuutta. Lapset harjoittelevat pitkäjänteistä työskentelyä, joka etenee suunnitteluvaiheesta työn valmistumiseen. Lasta kannustetaan iloitsemaan ja arvostamaan oman ja toisten työn tuloksia sekä toimimaan kestävän kehityksen periaatteiden mukaisesti.

- Ryhmissä harjoitellaan piirtämisen ja maalaamisen eri tekniikoita sekä monipuolista askartelua. Hienomotoristen taitojen tukena opetellaan leikkaamista, repimistä ja pistelyä. Lapsille tarjotaan mahdollisuuksia muotoilun, rakentelun ja painantamien kokeilemiseen sekä soveltamiseen.
- Toiminnassa opetellaan erilaisten kuvien katselemista ja niiden tarkkaa havainnoimista. Kuvia tulkitaan, niistä kerrotaan ja niiden herättämiä tunteita sanoitetaan yhdessä. Lapsia ohjataan tutustumaan myös erilaisiin mediaesityksiin.
- Luontoa ja lähiympäristöä hyödynnetään taiteen aiheena, inspiraationa ja materiaalina. Kuvataidekasvatukseen sisällytetään vierailuja lähiympäristön kohteisiin, kuten taidenäyttelyihin ja museoihin.

Kehollinen ja suullinen ilmaisu

Esiopetuksessa suullisen ja kehollisen ilmaisun tavoitteena on antaa lapsille kokemuksia siitä, miten kielellä ja keholla voidaan leikkiä ja viestiä. Lapsia rohkaistaan eläytymään, ilmaisemaan mielikuvitustaan monipuolisesti sekä tunnistamaan, ilmaisemaan ja vastaanottamaan erilaisia tunteita. Uusien asioiden kokemuksellinen oppiminen ja ryhmässä toimiminen ovat keskeisessä roolissa.

- Mahdollistetaan ja hyödynnetään ohjattua sekä vapaata roolileikkiä. Harjoitellaan spontaania ilmaisua, improvisaatiota, pantomiimia ja erilaisia mielikuvaharjoituksia.
- Käytetään loruja, runoja ja lastenkirjallisuutta monipuolisesti ilmaisun ja eläytymisen tukena.
- Hyödynnetään arjessa säännöllisesti aisti-, rentoutumis-, tunnetila-, keskittymis- ja kontaktileikkejä.
- Tutustutaan teatteriin, nukketeatteriin sekä pöytä- ja varjoteatteriin ja tehdään niitä yhdessä. Suunnitellaan ja toteutetaan lasten omia esityksiä ja opetellaan ottamaan ne vastaan arvostavasti.

Kielten rikas maailma

Esiopetuksessa perustehtäviin kuuluu lasten kielellisten taitojen, vuorovaikutustaitojen sekä opetuskielen taitojen vahva tukeminen.

- Harjoitellaan kuuntelua, puhumista, kysymistä ja keskittymistä arjen tilanteissa. Laajennetaan sana- ja käsitevarastoa (kuten ylä- ja alakäsitteet, ajan- ja paikankäsitteet, värit) ja pohditaan yhdessä sanojen merkityksiä. Ohjataan lasta oma-aloitteiseen kerrontaan.
- Leikitään kielellä riimitellen, loruillen ja rytmittellen. Hyödynnetään sana- ja lukuleikkejä sekä kehitetään mielikuvitusta saduttamisen ja digitarinoiden avulla. Harjaannutetaan kuulomuistia ja loogista päättelykykyä.
- Tutustutaan kielen rakenteisiin (äänteet, tavut, sanat, lauseet) sekä kirjaimiin huomioiden oikeat kirjainmallit, oikea luku- ja kirjoitussuunta sekä tarkoituksenmukainen kynäote. Tutustutaan monipuoliseen lastenkirjallisuuteen ja eri tekstilajeihin.

- Hyödynnetään sähköistä opetusmateriaalia tavoitteellisesti. Tutustutaan leikilliseen kirjoittamiseen ja omien tekstien tuottamiseen viestintä- ja tietotekniikkaa apuna käyttäen.
- Havainnoidaan eri kieliä lapsiryhmässä ja lähiympäristössä sekä tutustutaan erikielisiin lauluihin ja leikkeihin. Käytetään tukiviittomia ja kuvia johdonmukaisesti päivittäisessä toiminnanohjauksessa. Suomi toisena kielenä (S2) -opetus toteutetaan suunnitelmallisesti.

Minä ja meidän yhteisömmme

Esiopetuksessa vahvistetaan lasten mielenkiintoa paikallishistoriaan, kulttuuriperintöön ja lähiyhteisöön Kokemäellä.

- Tutustutaan Kokemäen lähiympäristön kohteisiin, kulttuuriin, historiallisiin tapahtumiin ja paikalliseen kulttuuriperintöön. Tutustutaan juhlaperinteisiin, kertomuksiin, perinneleikkeihin ja vanhoihin lauluihin. Tehdään monipuolista yhteistyötä kunnan kulttuuritoimen kanssa.
- Hyödynnetään oppimisessa lähiyhteisön jäseniä, esineistöä, ympäristöä ja lasten huoltajia arvokkaana tietolähteenä ja yhteistyökumppanina.
- Lasten kanssa keskustellaan yhteiskunnallisista asioista, lisätään heidän tietoisuuttaan yhteisistä asioista sekä tarjotaan osallistumis- ja vaikuttamismahdollisuuksia lähiympäristössä. Sisältöihin kuuluu mediaan tutustuminen ja median leikinomainen tuottaminen yhdessä lasten kanssa sekä yhteisten sääntöjen sopiminen ja niihin sitoutuminen esiopetusryhmässä.

Eettinen kasvatus

Eettinen kasvatus sisältyy kaikkeen toimintaan, käytännön tilanteisiin ja lasten arkeen. Keskeisiä tavoitteita ovat osallistuminen, vastuullisuus sekä sosiaalisten ja tunnetaitojen säännöllinen harjoittelu. Lapsia ohjataan tunnistamaan omia tunnetilojaan, ja heidän uskoaan omiin mahdollisuuksiinsa vahvistetaan.

- Harjoitellaan toisten kunnioittamista, ystävällisyyttä ja hyviä tapoja arjessa. Edistetään suvaitsevaisuutta, tasa-arvoa ja yhdenvertaisuuden periaatteiden toteuttamista ryhmän toiminnassa sekä taataan kaikille yhteinen työskentelyrauha.
- Opetellaan ristiriitojen rakentavaa selvittämistä, anteeksi pyytämistä ja antamista sekä ohjataan rehellisyyteen. Pohditaan yhdessä oikean ja väärän käsitteitä sekä erilaisia tunteita, kuten iloa ja pelkoa. Hyödynnetään satuja, tarinoita ja yhteisiä arvostavia keskusteluja eettisten pohdintojen herättäjänä.
- Käytetään vuorovaikutuksellisia leikkejä ja yhteistoiminnallisia pelejä sekä sosiaalisia taitoja ja tunnetaitoja kehittäviä materiaaleja ja opetusohjelmia (esim. tunnekortteja) suunnitellusti.

Katsomuskasvatus

Esiopetuksen katsomuskasvatuksessa lapsia tuetaan ymmärtämään ja kunnioittamaan omia ja toisten katsomuksellisia perinteitä ja niihin liittyviä tapoja.

- Ohjataan erilaisten katsomuksellisten perinteiden sekä niihin liittyvien tapojen ymmärtämiseen ja kunnioittamiseen. Hyödynnetään vierailuja ja lähiympäristön tapahtumia osana katsomuksiin tutustumista.

Tutkin ja toimin ympäristössäni

Matemaattinen ajattelu

Esiopetuksessa vahvistetaan lasten matemaattisten taitojen kehittymistä. Erilaisia oppimisympäristöjä hyödynnetään matemaattisten asioiden havainnoinnissa.

- Hyödynnetään liikuntaleikkejä, leikkejä, pelejä ja tarinoita matemaattisessa oppimisessa. Muokataan oppimisympäristö matemaattisesti virikkeelliseksi ja kiinnostavaksi.
- Harjoitellaan luokittelua (esim. väri, koko, muoto), vertailua (esim. suurempi–pienempi, enemmän–vähemmän, samanlainen–erilainen) sekä sarjoittamista ja järjestämistä eri ominaisuuksien mukaan. Vahvistetaan avaruudellista hahmottamista sekä suunta-, sijainti-

ja tilakäsitteitä. Kehitetään geometrista ajattelua sekä harjoitellaan mittaamista oman kehon ja mittavälineiden avulla.

- Opetellaan aikaan liittyviä käsitteitä ja työkaluja, kuten vuosi, vuodenaajat, kuukaudet, viikonpäivät, vuorokausi, kalenteri ja kellonajat. Otetaan haltuun lukukäsitteet 0–10 (lukujonot, lukumäärän laskeminen, numeroiden tunnistaminen, numero-määrä-vastaavuus) huomioiden oikeat numeromallit sekä oikea luku- ja kirjoitussuunta. Tuetaan matemaattista ajattelua kaksi- ja kolmiulotteisella rakentelulla, askartelulla ja muovailulla.

Ympäristökasvatus

Ympäristökasvatuksen tavoitteena on myönteisen suhteen syntyminen lähiympäristöön ja luontoon. Lapset oppivat liikkumaan lähiympäristössä turvallisesti ja luontoa kunnioittaen sekä ymmärtämään oman toimintansa ja valintojensa merkityksen.

- Liikutaan, retkeillään ja leikitään luonnossa eri vuodenaikoina. Tutkitaan ja havainnoidaan luonnon ja lähiympäristön ilmiöitä (esim. sää, kasvit, eläimet) eri aisteja hyödyntäen sekä huolehditaan lähiympäristön siisteydestä.
- Opetellaan kestäväää elämäntapaa arjessa (kuten lajittelu, kierrätys, ruokahävikin vähentäminen sekä säästäväinen energian ja materiaalien käyttö). Toteutetaan liikennekasvatusta osana lähiympäristössä liikkumista.

Teknologinen kasvatus

Esiopetuksessa teknologisia ratkaisuja havainnoidaan ja pohditaan yhdessä lasten kanssa.

- Tutustutaan arjen teknologiaan, laitteisiin ja niiden toimintaperiaatteisiin. Käytetään digitaalisia välineitä (esim. tabletit, kamerat) pedagogisesti ja turvallisesti osana tiedonhakua ja tutkimista.
- Harjaannutetaan ongelmanratkaisutaitoja ja loogista ajattelua kokeilujen, rakentelun ja leikkilisen ohjelmoinnin alkeiden kautta. Harjoitellaan kriittistä ja vastuullista medialukutaitoa yhdessä aikuisen kanssa.

Kasvan, liikun ja kehityn

Liikuntakasvatus

Lapsia kannustetaan liikkumaan ohjatusti sekä sisällä että ulkona huolehtien siitä, että jokaisella on mahdollisuus liikkua omien edellytystensä mukaisesti. Iloa tuottava liikkuminen vahvistaa itsetuntoa, fyysistä kuntoa, oman kehon hallintaa, tilan hahmottamista, sosiaalisia taitoja sekä hienomotorisia taitoja. Motorista kehitystä ja monipuolisen liikunnan toteuttamista tuetaan tiiviissä yhteistyössä huoltajien kanssa.

- Harjoitellaan motorisia perusliikuntataitoja (liikkumis-, tasapaino- ja käsittelytaidot). Liikutaan erilaisissa ympäristöissä eri vuodenaikoina, kuten retkeillen, seikkaillen, hiihtäen, luistellen ja uiden.
- Hyödynnetään mielikuva-, satu- ja musiikkiliikuntaa sekä pelataan erilaisia liikuntaleikkejä ja -pelejä sisällä ja ulkona. Käytetään monipuolisesti erilaisia liikunta-, leikki- ja työskentelyvälineitä sekä telineitä (esim. palloilu ja liikuntaradat) ja tehdään silmä-käsi-yhteistyötä kehittäviä pelejä, harjoituksia ja kynätehtäviä.

Ruokakasvatus, terveys ja arjen hyvinvointi

Esiopetuksen päivittäiset ruokailutilanteet toimivat terveyttä edistävän syömisestä ja ruokaan liittyvän osaamisen oppimisympäristönä. Ruokailussa edistetään myönteistä suhtautumista ruokaan, opetellaan ruokarauhaa ja hyviä pöytätapoja sekä maistetaan rohkeasti uusia makuja. Lasten kanssa tutustutaan suomalaisen ruoka- ja tapakulttuuriin sekä muiden maiden kulttuureihin esimerkiksi teemaviikkojen avulla. Pohditaan hyvinvointiin liittyviä tekijöitä ja muodostetaan arjen terveellisiä rutiineja.

- Noudatetaan säännöllisiä ruokailuaikoja, harjoitellaan oikean ruokamäärän itsenäistä ottamista, opetellaan haarukan ja veitsen käyttöä sekä minimoidaan ruokahävikkiä tietoisesti. Varmistetaan ruokarauha ja hyvät pöytätavat kaikille. Kulutustottumuksia

tarkastellaan kestävän kehityksen periaatteiden mukaan (jätteiden lajittelu, kierrätys, energian säästäminen ja yhteisistä tavaroista huolehtiminen).

- Ylläpidetään säännöllistä päivärytmiä, vahvistetaan arjen rutiineja ja harjoitellaan säänmukaista, omatoimista pukeutumista. Opetellaan rentoutumista, levon ja unen merkityksen ymmärtämistä sekä hyvän käsi- ja henkilökohtaisen hygienian noudattamista arjessa.
- Mahdollistetaan päivittäinen ulkoilu ja monipuolinen liikunta. Tuetaan ystävyysuhteita sekä harjoitellaan hyviä vuorovaikutustaitoja ryhmässä. Tehdään monialaista yhteistyötä huoltajien sekä muiden asiantuntijoiden, kuten terveydenhoitajan ja kuraattorin kanssa.

Turvallisuuskasvatus ja turvataidot

Esiopetuksessa lapset saavat tietoa oikeudestaan turvalliseen elämään. Toimintaa ohjaavat yksikkökohtaiset ryhmä- ja pihasäännöt, kiusaamisen ehkäisy suunnitelma sekä vuosittain tarkistettava turvallisuussuunnitelma.

- Vahvistetaan lapsen turvataitoja (kuten oman ja toisten kehon koskemattomuuden sekä oman turvavälin hahmottamista). Luodaan turvallinen ilmapiiri, jossa lasta rohkaistaan kertomaan huolista tai mahdollisista kiusaamistilanteista, ja varmistetaan, että jokainen esiin tullut tilanne selvitetään välittömästi.
- Harjoitellaan turvallista liikkumista lähiympäristössä ja tutustutaan keskeisiin liikennesääntöihin, liikennemerkkeihin sekä heijastimen käyttöön. Tiedostetaan vaaratilanteita ja harjoitellaan toimintaa poistumisharjoitusten sekä 112-päivän avulla yhteistyössä pelastuslaitoksen kanssa.
- Toteutetaan suunnitelmallista mediakasvatusta yhteistyössä huoltajien kanssa.

Kieleen ja kulttuuriin liittyviä erityiskysymyksiä

Kokemäellä tutustutaan lapsiryhmän lasten kieli- ja kulttuuritaustoihin, jotta lapsen identiteetin kehittymistä voidaan tukea. Lasten kanssa pohditaan omaa kulttuurista taustaa ja juuria. Oman kulttuurin tuntemus on perusta toisen kulttuurin ymmärtämiselle.

Eri kieli- ja kulttuuritaustaisten lasten esiopetus on järjestetty Kokemäellä esiopetusryhmissä. Opetus järjestetään yleisten periaatteiden mukaisesti, kulttuuriset erityispiirteet huomioiden. Oppimisympäristössä pyritään huomioimaan kaikkien lasten kulttuurinen tausta. Perheiden kanssa keskustellaan siitä, miten he haluavat kulttuurinsa tulevan nähdäksi esiopetuksen arjessa.

5. Oppimisen ja esiopetukseen osallistumisen tuki

Laadukas esiopetus on perusta lapsen kehitykselle, oppimiselle ja hyvinvoinnille. Oppimisen tai esiopetukseen osallistumisen vaikeuksia ehkäistään ennakolta esimerkiksi monipuolisilla työtavoilla ja pedagogisilla menetelmillä, ryhmiä joustavasti muuntelemalla sekä opettajien keskinäisellä ja muun henkilöstön yhteistyöllä. Opetuksessa otetaan huomioon sekä ryhmän että yksittäisen lapsen tarpeet.

Opetuksen järjestäjän tulee varmistaa oppimisen edellytyksiä tukevat opetusjärjestelyt⁷⁶ osana kaikkea esiopetuksen toimintaa. Oppimisympäristöt tulee rakentaa sekä esiopetuksen ryhmässä että esiopetuksen toimipaikassa kaikille lapsille sopiviksi. Opetuksen käytännön toteutuksessa huomioidaan lasten erilaiset edellytykset oppia. Opetusjärjestelyillä, kuten eriyttämisellä, ryhmien muodostamisella sekä samanaikais- yhteisopetuksella voidaan tukea kaikkien lasten oppimista.

Tässä luvussa määrätään perusopetuslain⁷⁷ mukaisesti oppimisen ja koulunkäynnin tuesta. Esiopetuksen opetussuunnitelman perusteissa käytetään oppimisen ja koulunkäynnin tuesta nimitystä oppimisen ja esiopetukseen osallistumisen tuki. Esiopetuksen järjestämispaikkaan viitataan pääsääntöisesti käsitteellä esiopetuksen toimipaikka, ja oppilaskohtaisista tukitoimista käytetään nimitystä lapsikohtaiset tukitoimet.

5.1. Lapsen oikeus oppimisen ja esiopetukseen osallistumisen tukeen

Lapsella, jolla on vaikeuksia osallistua esiopetuksessa annettavaan opetukseen, on oikeus saada ryhmäkohtaisia tukimuotoja ja lapsikohtaisia tukitoimia oppimisen ja esiopetukseen osallistumisen tueksi⁷⁸. Ryhmäkohtaiset tukimuodot ja lapsikohtaiset tukitoimet järjestetään inklusiivisten periaatteiden mukaisesti. Riittävän varhain aloitetut ryhmäkohtaiset tukimuodot tukevat lapsia oppimisessa ja esiopetukseen osallistumisessa. Lapsikohtaiset tukitoimet suunnitellaan, järjestetään ja päätetään lapsen edun mukaisesti viipymättä, jos ryhmäkohtaiset tukimuodot ovat riittämättömiä. Lapsen edun selvittäminen edellyttää lapsen näkemyksen huomioon ottamista kaikissa häntä koskevissa asioissa. Lapsen näkemys otetaan huomioon lapsen iän ja kehityksen mukaisesti. Ryhmäkohtaisista tukimuodoista määrätään luvussa 5.2 ja lapsikohtaisista tukitoimista määrätään luvussa 5.3.

Lukuvuosisuunnitelmassa kuvataan, miten ryhmäkohtaiset tukimuodot suunnitellaan, toteutetaan ja arvioidaan. Lisäksi kuvataan oppimisen ja esiopetukseen osallistumisen tuen järjestämisen rakenteet, toimintatavat, työn- ja vastuunjako, moniammatillinen ja monialainen yhteistyö sekä huoltajien kanssa tehtävä yhteistyö.

5.1.1. Tuen järjestämistä ohjaavat periaatteet

Oppimisen edellytyksiä tukevien opetusjärjestelyjen, ryhmäkohtaisten tukimuotojen ja lapsikohtaisten tukitoimien tavoitteena on turvata se, että kaikki lapset voivat oppia ja toimia ryhmässä esiopetukselle asetettujen tavoitteiden mukaisesti. Lapselle annettavan oppimisen ja esiopetukseen osallistumisen tuen⁷⁹ tarkoituksena on mahdollistaa lapsen oikeus saada lapsen tarpeet huomioivaa opetusta ja osallistua esiopetukseen.

Oppimisen ja esiopetuksen osallistumisen tuen järjestämisen lähtökohtana ovat kunkin lapsen ja lapsiryhmän vahvuudet sekä oppimis- ja kehitystarpeet. Esiopetuksessa huolehditaan siitä, että

⁷⁶ Perusopetuslaki 20 b § (1090/2024)

⁷⁷ Perusopetuslaki 4 a luku

⁷⁸ Perusopetuslaki 20 a §

⁷⁹ Perusopetuslaki 20 a §

kaikki lapset saavat onnistumisen kokemuksia oppimisessa ja ryhmän jäsenenä toimimisessa. Näin tuetaan lasten myönteistä käsitystä itsestään. Monipuolista palautetta ja oppimisesta koottua tietoa käytetään suunnitelmallisesti lasten kannustamiseen ja ohjaamiseen. Tällä tehdään oppimisen edistyminen lapsille näkyväksi. Oppimisen ja esiopetukseen osallistumisen tuki merkitsee yhteisöllisiä ja oppimisympäristöihin liittyviä ratkaisuja sekä lasten yksilöllisiin tarpeisiin vastaamista. Huomiota kiinnitetään erityisesti esteettömyyteen, saavutettavuuteen sekä oppimisen vaikeuksien ennaltaehkäisyyn ja varhaiseen tunnistamiseen.

Oppimisen vaikeuksilla tarkoitetaan esimerkiksi kielellisiin, lukemisen ja kirjoittamisen valmiuksiin sekä matemaattisten taitojen kehitykseen liittyviä vaikeuksia. Oppimisen vaikeudet voivat myös liittyä motorisiin sekä hahmottamisen haasteisiin. Oppimiseen liittyvien vaikeuksien lisäksi lapsella voi olla vaikeuksia sosiaalisten suhteiden, tunteiden säätelyn, tarkkaavaisuuden tai käyttäytymisen haasteiden vuoksi.

Oppimisen edellytyksiä tukevien opetusjärjestelyjen avulla lapsiryhmän tarpeet huomioidaan siten, että esiopetukselle asetetut tavoitteet voidaan saavuttaa⁸⁰. Ryhmäkohtaisia tukimuotoja annetaan oppimisen edellytyksiä tukevien opetusjärjestelyiden lisänä⁸¹ ennakoivasti ja suunnitelmallisesti. Ryhmän tarpeisiin perustuvilla opetusjärjestelyillä ja ryhmäkohtaisilla tukimuodoilla edistetään kaikkien lasten oppimista, osallisuutta ja esiopetusyhteisöön kiinnittymistä. Oikea-aikaisten opetusjärjestelyjen ja ryhmäkohtaisten tukimuotojen tavoitteena on mahdollistaa jokaisen lapsen osallistuminen ryhmän yhteiseen toimintaan.

Lapsella on oikeus lapsikohtaisiin tukitoimiin⁸², jos hänellä on oppimisen edellytyksiä tukevista opetusjärjestelyistä ja ryhmäkohtaisista tukimuodoista huolimatta vaikeuksia oppimisessa ja esiopetukseen osallistumisessa. Kun esiopetuksen opettaja tai erityisopettaja havaitsevat, että oppimisen edellytyksiä tukevat opetusjärjestelyt ja ryhmäkohtaiset tukimuodot ovat riittämättömiä tukemaan lapsen oppimista ja esiopetukseen osallistumista, aloitetaan lapsikohtaisten tukitoimien tarpeen arviointi. Myös muu henkilöstö, opiskeluhoitopalvelujen ammattilaiset tai huoltaja voi tehdä aloitteen tukitoimien tarpeen arvioimiseksi. Lapsikohtaisten tukitoimien tarpeen arvioinnista määrätään tarkemmin luvussa 5.3.1.

Oppimisen ja esiopetukseen osallistumisen tuki, jota annetaan esiopetusryhmässä, muodostaa kokonaisuuden opiskeluhoillon kanssa. Yhdessä ne edistävät oppimisen ja osallistumisen lisäksi lasten osallisuutta ja yhteisöön kiinnittymistä. Opiskeluhoillon avulla edistetään ja ylläpidetään lasten oppimista, psyykkistä ja fyysistä terveyttä sekä sosiaalista hyvinvointia. Opiskeluhoiltoa toteutetaan ensisijaisesti yhteisöllisenä opiskeluhoiltona, ja se on keskeinen esiopetukseen osallistumisen tukemisen muoto. Yhteisöllisellä opiskeluhoilolla vaikutetaan ensisijaisesti koko yhteisön toimintakulttuuriin. Yhteisöllisen toimintakulttuurin rakentaminen on keskeistä, jotta lasten erilaisiin tarpeisiin voidaan vastata vaikuttavalla tavalla. Oikeudesta saada yksilökohtaisena opiskeluhoiltona opiskeluhoitopalveluja sekä työntekijöiden velvollisuudesta niihin ohjaamiseen säädetään oppilas- ja opiskelijahuoltolaissa⁸³. Opiskeluhoilosta määrätään tarkemmin luvussa 6.

5.1.2. Tuen jatkumo varhaiskasvatuksesta esiopetukseen ja esiopetuksesta perusopetukseen

Lapsen kannalta on tärkeää, että tuki muodostaa johdonmukaisen jatkumon varhaiskasvatuksen ja esiopetuksen aikana sekä lapsen siirtyessä perusopetukseen. Usein lapsen tuen tarve on havaittu jo ennen esiopetuksen alkamista. Lapsen siirtyessä varhaiskasvatuksesta esiopetukseen ja esiopetuksesta perusopetukseen opetuksen järjestämisen kannalta välttämätön tieto tulee siirtää salassapitovelvoitteiden estämättä⁸⁴. Tiedonsiirto on tärkeää myös lapsen siirtyessä

80 HE 114/2024 vp: Hallituksen esitys eduskunnalle laiksi perusopetuslain muuttamisesta ja siihen liittyviksi laeiksi, s. 77–78

81 Perusopetuslaki 20 b §

82 Perusopetuslaki 20 a §

83 Oppilas- ja opiskelijahuoltolaki (1287/2013)

84 Varhaiskasvatuslaki 41 § ja Perusopetuslaki 41 §

ryhmästä toiseen, toimipaikasta toiseen tai toisen opetuksen järjestäjän esiopetukseen. Opetuksen järjestäjät vastaavat sujuvien tiedonsiirron käytäntöjen luomisesta ja kehittämisestä.

Esiopetuksen, varhaiskasvatuksen ja huoltajan kanssa tehtävällä yhteistyöllä turvataan lapsen kehityksen, oppimisen ja hyvinvoinnin jatkumoa. Tietoa lapsen mahdollisesti ennen esiopetusta saamista tukitoimista ja niiden vaikuttavuudesta hyödynnetään esiopetuksessa. Mikäli lapsella on ollut varhaiskasvatuksessa apuvälineitä, hän on saanut tulkitsemispalveluita, lapsikohtaista avustamispalvelua tai erityisopettajan opetusta säännöllisesti tai kokoaikaisesti ryhmäkooltaan pienemmässä ryhmässä, lapsen esiopetuksessa järjestettävien lapsikohtaisten tukitoimien tarve voidaan arvioida ja tuen toteuttaminen suunnitella lapsen siirtyessä esiopetukseen ilman ryhmäkohtaisten tukimuotojen antamista.

Esiopetusta täydentävän varhaiskasvatuksen osalta mahdollinen tuki tulee yhteensovittaa esiopetuksessa annettavan tuen kanssa ja kirjata lapsen varhaiskasvatussuunnitelmaan. Mikäli lapsi käyttää esiopetuksen lisäksi muita varhaiskasvatuspalveluja, esiopetuksen ja varhaiskasvatuksen henkilöstö tekee yhteistyötä lapsen oppimisen ja esiopetukseen osallistumisen tukeen liittyvissä asioissa.

5.2. Oppimisen edellytyksiä tukevat opetusjärjestelyt ja ryhmäkohtaiset tukimuodot

Oppimisen edellytyksiä tukevat opetusjärjestelyt ovat osa esiopetuksen kaikkea toimintaa⁸⁵. Ryhmäkohtaisia tukimuotoja annetaan oppimisen edellytyksiä tukevien opetusjärjestelyiden lisänä⁸⁶. Oppimisen edellytyksiä tukevilla opetusjärjestelyillä ja ryhmäkohtaisilla tukimuodoilla pyritään ennaltaehkäisemään vahvempien tuen tarpeiden muodostumista toteuttamalla ryhmässä sellaisia opetusjärjestelyjä ja tukimuotoja, joista hyötyvät useat lapset. Näin tuetaan kaikkien lasten yhdenvertaista oikeutta oppimiseen ja turvataan lapsille sopivat opetuksen järjestämiseen ja oppimisen tuen tarpeisiin perustuvat järjestelyt.

Oppimisen edellytyksiä tukevat opetusjärjestelyt

Oppimisen edellytyksiä tukevat opetusjärjestelyt ovat keskeinen osa esiopetuksen toimintakulttuuria, ja antavat edellytykset kaikkien lasten osallisuuteen, oppimiseen ja esiopetukseen osallistumiseen. Opettajien ja muun henkilöstön osaaminen, moniammatillinen yhteistyö sekä näiden kehittäminen ja johtaminen ovat oppimisen edellytyksiä tukevien opetusjärjestelyjen perusta.

Oppimisen edellytyksiä tukevat opetusjärjestelyt suunnitellaan ja toteutetaan paikallisesti, ja ne kytkeytyvät suoraan sekä esiopetusryhmän että koko yhteisön tarpeisiin. Opettajien oman pedagogisen työn arvioinnista ja kehittämisestä määrätään tarkemmin luvussa 4.2. Oppimisen edellytyksiä tukevien opetusjärjestelyjen suunnittelua ja arviointia tulee johtaa toimipaikka- ja ryhmäkohtaisesti.

Oppimisen edellytyksiä tukevilla opetusjärjestelyillä tarkoitetaan esimerkiksi opetusryhmien muodostamista siten, että opettajan on mahdollista ottaa huomioon lapsiryhmän tarpeet ja vahvuudet. Opetusjärjestelyillä tarkoitetaan myös lasten moninaiset tarpeet ja edellytykset huomioon ottavaa opetusta, kuten eriyttämistä. Opetuksen eriyttämisen avulla otetaan huomioon paitsi tuen tarpeet, myös oppimisessaan pidemmällä olevat lapset, ja heille lisähaasteiden tarjoaminen. Kielitietoinen opetus on osa oppimisen edellytyksiä tukevia opetusjärjestelyjä, ja sillä tuetaan lasten kielellistä kehitystä ja eri tiedon- ja taidonalojen käsitteiden ymmärtämistä ja oppimista. (kts. luku 4.3)

Esiopetuksen työtapoja ja oppimisympäristöjä muunnellaan niin, että lasten oikeus oppia ja toimia osana vertaisryhmää toteutuvat lapsen edun mukaisesti. Esiopetuksen inklusiivisen arvoperustan mukaisesti pedagogisten järjestelyjen suunnittelussa ja toteutuksessa tulee ensisijaisesti käyttää toimintatapoja, joissa lapsen tarvitsema tuki toteutuu osana vertaisryhmää.

85 Perusopetuslaki 20 b §

86 Perusopetuslaki 20 b §

Pedagogisiin järjestelyihin lukeutuvat päivittäisten ja muiden säännöllisesti toistuvien toimintojen sekä lapselle selkeän ja ennakoitavan päivärytmin luominen. Sensitiiviset ja saavutettavat vuorovaikutus- ja kommunikointitavat ovat osa oppimisen edellytyksiä tukevia pedagogisia ratkaisuja. Niitä voivat olla puhetta tukevat ja korvaavat kommunikointimenetelmät, kuten viittomat, kuvat tai erilaiset teknologiset ratkaisut. Lapsen tarpeisiin vastaaminen edellyttää esiopetuksen henkilöstöltä yhteisiä ja johdonmukaisia pedagogisten työtapojen sekä menetelmien käyttöä sekä erilaisia eriyttämisen muotoja. Pedagogisilla järjestelyillä ja tarvittavien ryhmäkohtaisten apuvälineiden käytöllä pyritään siihen, että kaikki lapset pääsevät osaksi vertaisryhmän toimintaa.

Rakenteellisilla järjestelyillä mahdollistetaan tarvittaessa pedagogisten järjestelyiden toteuttaminen ryhmässä. Rakenteellisiin järjestelyihin kuuluu tilojen esteettömyyttä edistävien järjestelyjen toteuttaminen lapsiryhmän tarpeiden mukaisesti. Rakenteellisia järjestelyjä ovat myös ryhmän lapsimäärän pienentäminen sekä henkilöstön mitoittamiseen ja/tai rakenteeseen liittyvät ratkaisut, jotta esiopetukselle asetetut tavoitteet voidaan ryhmässä saavuttaa. Ryhmässä voi työskennellä esimerkiksi avustavaa, ryhmäkohtaista henkilöstöä. Opetuksen järjestäjä vastaa siitä, että henkilöstöllä on riittävä osaaminen lapsen tuen tarpeen havaitsemiseen ja sen toteuttamiseen liittyen. Henkilöstön osaamista voidaan vahvistaa muun muassa täydennyskoulutuksen ja erityisopettajan antaman konsultaation avulla.

Ryhmäkohtaiset tukimuodot

Perusopetuslaissa määritellään kolme ryhmäkohtaista tukimuotoa⁸⁷. Ne ovat yleinen tukiopeus, opetuskielen tukiopeus ja erityisopettajan antama opetus muun opetuksen yhteydessä. Ryhmäkohtaisia tukimuotoja on resursoitava ja annettava suunnitelmallisesti oppimisen edellytyksiä tukevien opetusjärjestelyiden lisänä. Ryhmäkohtaisten tukimuotojen järjestämisen tarkoituksena on varhaisessa vaiheessa ja ennaltaehkäisevästi vastata lasten moninaiisiin tuen tarpeisiin ryhmässä. Ryhmässä toteutettavat tukimuodot mahdollistavat myös vertaisoppimisen, osallisuuden ja osallistumisen esiopetuksen toimintaan. Tukimuotojen toteuttamisen edellytyksenä on opettajan, erityisopettajan ja muun henkilöstön yhteistyö ja yhteisesti rakentuva näkemys esiopetusryhmän ja ryhmään kuuluvien lasten tuen tarpeista.

Ryhmäkohtaisten tukimuotojen järjestäminen ei edellytä lapsikohtaista arviota, suunnitelmaa tai hallintopäätöstä, vaan niiden toteuttaminen on suunniteltava osana esiopetuksen toimintaa⁸⁸. Opetuksen järjestäjän tulee huolehtia riittävästä resursoinnista siten, että ryhmäkohtaisia tukimuotoja voidaan järjestää lasten tarpeiden mukaisesti. Ryhmäkohtaisia tukimuotoja suunnitellaan tiedossa olevan tarpeen mukaisesti esiopetuksen lukuvuosisuunnitelmassa. Ryhmäkohtaisten tukimuotojen toteuttamista tarkennetaan esiopetuksessa ilmenevien tarpeiden mukaisesti esiopetusvuoden aikana.

Opettajan antaman yleisen tukiopeuksen⁸⁹ tavoitteena on tukea lasten oppimista ja esiopetukseen osallistumista. Esiopetuksessa yleinen tukiopeus tarkoittaa esiopetusryhmän toiminnan eriyttämistä, ja sitä annetaan pääsääntöisesti joustavissa pienemmissä ryhmissä esiopetusryhmän lasten tuen tarpeiden mukaisesti. Yleinen tukiopeus kohdentuu ensisijaisesti oppimiskokonaisuuksiin. Yleistä tukiopeutusta järjestetään pedagogisesti tarkoituksenmukaisesti ja suunnitelmallisesti ja sitä annetaan niin usein, kuin on tarpeen. Sitä voidaan antaa myös ennakoivasti ja sillä voidaan vastata lasten sairaspöissaoloista johtuviin lyhytaikaisiin tuen tarpeisiin. Yleistä tukiopeutusta antaa ensisijaisesti esiopetusryhmästä vastuussa oleva opettaja. Yleistä tukiopeutusta voi antaa myös muu opettaja samanaikais- tai yhteisopetuksena. Opettajien yhteistyö yleisen tukiopeuksen suunnittelussa, toteutuksessa ja sen vaikuttavuuden arvioinnissa on tärkeää.

Opettajan antaman opetuskielen tukiopeuksen⁹⁰ tavoitteena on lasten opetuskielen taidon vahvistaminen, mikä tukee lasten oppimista ja esiopetukseen osallistumista. Opetuskielen tukiopeus on kielitietoista opetusta. Opetuskielen tukiopeutusta järjestetään pedagogisesti

87 Perusopetuslaki 20 b §

88 HE 114/2024 vp, s. 57–58

89 Perusopetuslaki 20 b §

90 Perusopetuslaki 20 b §

tarkoituksenmukaisesti ja suunnitelmallisesti lasten tarpeiden pohjalta siten, että mahdollisimman moni lapsi voi hyötyä siitä. Opetuskielen tukiovetusta voidaan antaa samanaikais- tai yhteisopetuksena. Sitä annetaan osana esiopetuksen opetusta niin usein, kuin on tarpeen. Opetuskielen tukiovetusta antaa ensisijaisesti esiopetusryhmästä vastuussa oleva opettaja. Opetuskielen tukiovetusta voi antaa myös muu opettaja. Opettajien yhteistyö opetuskielen tukiovetuksen suunnittelussa, toteutuksessa ja sen vaikuttavuuden arvioinnissa on tärkeää. Opetuskielen tukiovetuksen suunnittelussa ja toteutuksessa huomioidaan kielitietoisien sekä suomi/ruotsi toisena kielenä -opetuksen näkökulmat.

Erityisopettajan antamalla opetuksella muun opetuksen yhteydessä⁹¹ tarkoitetaan erityisopettajan antamaa ja erityispedagogiseen osaamiseen perustuvaa opetusta, joka tukee oppimista ja esiopetukseen osallistumista. Erityisopettajan antamalla opetuksella tarkoitetaan sellaisen opettajan antamaa opetusta, jolla on erityisopettajan kelpoisuus. Erityisopettajan antama opetus muun opetuksen yhteydessä kohdennetaan sellaisiin koko ryhmän tasolla havaittuihin tuen tarpeisiin ja vaikeuksiin, joihin voidaan vaikuttaa erityisopettajan samanaikais- tai yhteisopetuksena tarjotulla tuella ja opetuksella. Erityisopettajan antamaa opetusta muun opetuksen yhteydessä toteutetaan koko esiopetusryhmän kanssa, mutta se mahdollistaa opetuksen myös pienemmille lapsiryhmille. Ryhmien koko perustuu havaittuun tarpeeseen ja ryhmiä muodostetaan joustavasti.

Erityisopettaja voi antaa myös konsultaatiota, joka kohdentuu ryhmässä toimivalle opettajalle ja muulle henkilöstölle. Konsultaatio on neuvon kysymistä, opetushenkilöstön keskinäistä neuvottelemista ratkaisun löytämiseksi sekä erityisopettajan antamaa neuvontaa opettajalle tai henkilöstöön kuuluvalla henkilöllä lapsia tai opetusta koskevissa asioissa. Erityisopettajan konsultaatio voi liittyä myös esiopetusryhmässä toteutettavaan erityisopettajan antamaan opetukseen, ja konsultaatiolla vahvistetaan tällöin esimerkiksi opettajan ja henkilöstön osaamista tai sovitaan yhteisistä periaatteista samanaikais- ja yhteisopetusta koskien.

5.3. Lapsikohtaiset tukitoimet ja niiden järjestäminen

Lapsella on oikeus saada lapsikohtaisia tukitoimia⁹² viipymättä, jos ryhmäkohtaiset tukimuodot ovat riittämättömiä. Lapsikohtaisia tukitoimia annetaan yksilölliseen tarpeeseen perustuen ja säännöllisesti. Lapsi voi saada useampia lapsikohtaisia tukitoimia tuen tarpeidensa mukaisesti. Lapsikohtaisten tukitoimien yhteydessä lapsella on myös oikeus saada ryhmäkohtaisia tukimuotoja.

Lapsikohtaiset tukitoimet järjestetään tuen tarpeen arvioinnin ja tukea koskevan päätöksen perusteella lapsen etu huomioon ottaen ensisijaisesti lapsen omassa esiopetuksen toimipaikassa⁹³. Tukitoimien toteuttaminen kuvataan lapsikohtaisen tuen toteuttamista koskevassa suunnitelmassa⁹⁴.

Säännöllinen erityisopettajan antama opetus osittain pienryhmässä ja muun opetuksen yhteydessä toteutetaan lapsen esiopetusryhmässä muun opetuksen yhteydessä tai pienryhmässä. Säännöllinen erityisopettajan antama opetus on pitkäkestoista, esimerkiksi lukukauden tai -vuoden pituinen jakso.

Esiopetusryhmässä muun opetuksen yhteydessä toteutettaessa lähtökohtana erityisopettajan antaman opetuksen suunnittelemiselle ovat lapsen yksilölliset tarpeet. Kun erityisopettajan opetus annetaan pienryhmässä, tarkoitetaan pienryhmällä sellaista esiopetusryhmää, joka on muodostettu lapsikohtaisen tuen toteuttamiseksi ja erityisopettajan antaman opetuksen mahdollistamiseksi. Pienryhmän koko on paikallisesti määriteltävissä. Erityisopettajan antama

91 Perusopetuslaki 20 b §

92 Perusopetuslaki 20 c § (1090/2024)

93 Perusopetuslaki 20 c §

94 Perusopetuslaki 20 e § (1090/2024)

opetus lapsikohtaisena tukitoimena voidaan toteuttaa myös yksilöopetuksena, jos se on lapsen tuen tarpeiden kannalta tarkoituksenmukaista.

Erityisopettajan opetus pienryhmässä toteutetaan kokoaikaisesti. Pienryhmä voi olla erityisryhmä tai pienennetty esiopetusryhmä, johon lapsi osallistuu esiopetuksen ajan.

Erityisopettajan antamalla opetuksella tarkoitetaan sellaisen opettajan antamaa opetusta, jolla on erityisopettajan kelpoisuus.

Lapsikohtaiset tulkitsemis- ja avustajapalvelut ja apuvälineet mahdollistavat lapsen osallistumisen esiopetuksen opetussuunnitelman perusteiden mukaiseen opetukseen.

Tulkitsemispalveluilla tarkoitetaan viittomakielellä tai muilla kommunikaatiomenetelmillä annettavia tulkitsemispalveluita. Oikeus tulkitsemispalveluun on lapsilla, joilla on kuulovamma, kuulonäkövamma tai puhevamma, ja jotka tarvitsevat palvelua esiopetukseen osallistumiseksi. Tulkitsemispalvelut järjestetään lapsen tarpeiden mukaan.

Lapsikohtaiset avustajapalvelut tulevat kyseeseen tilanteessa, jossa muut oppimista ja osallistumista tukevat järjestelyt ja ryhmäkohtainen avustava henkilöstöresurssi eivät tue lapsen yhdenvertaista osallistumista esiopetukseen. Lapsikohtainen avustaja tukee lapsen osallistumista ryhmän toimintaan yhdessä ryhmän muun henkilöstön kanssa. Avustaja voi esiopetustoiminnan aikana auttaa myös muita lapsia, jotta esiopetuksen opettaja voi opettaa lasta hänen yksilölliset tarpeensa huomioiden.

Apuvälineillä tarkoitetaan esiopetukseen osallistumisen edellyttämiä tarpeellisia apuvälineitä, joiden avulla tuetaan lapsen mahdollisuuksia oppia ja toimia esiopetusryhmässä opetukselle asetettujen tavoitteiden mukaisesti. Opetukseen osallistumisen edellyttämät apuvälineet järjestetään lapsen tarpeiden mukaan hänen käyttöönsä ryhmä- ja henkilökohtaisesti. Apuvälineet ovat osa opetusvälineitä. On tärkeää, että lapsen kanssa työskentelevät voivat perehtyä opetukseen osallistumisen edellyttämien apuvälineiden käyttöön sekä ohjaavat tarvittaessa lasta ja huoltajaa näiden käytössä. Lääkinnälliseen kuntoutukseen⁹⁵ tarvittavia apuvälineitä ei järjestetä lapsikohtaisena tukitoimena.

Lapsikohtaisten tukitoimien toteuttamisessa tulee tehdä opettajien ja esiopetusryhmän muun henkilöstön välistä yhteistyötä⁹⁶, ja se voi edellyttää erityisopettajan konsultaatiota. Tukitoimien suunnittelussa voidaan hyödyntää myös muiden asiantuntijoiden kuin esiopetuksen toimipaikan erityisopettajan konsultaatiota. Tästä päätetään opetuksen järjestäjän ohjeiden mukaisesti.

Monialaista yhteistyötä tehdään tarvittaessa lapsikohtaisten tukitoimien suunnittelussa ja toteuttamisessa. Tämä ei kuitenkaan ole edellytys tukitoimien toteuttamiselle.

Esiopetuksen henkilöstön on tehtävä monialaista yhteistyötä erityisesti silloin, kun lapsikohtaiset tukitoimet eivät tue lasta ja hänen kokonaistilannettaan riittävästi tai haastava tilanne olisi riski lapsen fyysiselle tai psyykkiselle terveydelle tai sosiaaliselle hyvinvoinnille. Lapsikohtaiset tukitoimet esiopetuksen henkilöstön toteuttamina kohdentuvat aina oppimisen ja esiopetukseen osallistumisen tukemiseen eivätkä korvaa sosiaali- ja terveystyöpalveluja.

5.3.1. Lapsikohtaisen tuen tarpeen arviointi

Tuen antamisen kokonaisuutta tarkasteltaessa arvioidaan aina kunkin lapsen kohdalla, mitkä ratkaisut parhaiten toteuttavat lapsen etua. Lapsen omat mielipiteet on selvítettävä⁹⁷ ja otettava huomioon hänen ikänsä ja kehityksensä edellyttämällä tavalla. Lapsen huoltajille tai muulle lailliselle edustajalle on annettava mahdollisuus osallistua⁹⁸ lapsen tukitoimien tarpeen arviointiin.

95 Terveystyölahti 29 § (1326/2010)

96 Perusopetuslaki 20 c §

97 Perusopetuslaki 20 d § (1090/2024)

98 Perusopetuslaki 20 d §

Lapsikohtaisen tuen tarpeen arvioinnissa⁹⁹ on selvitettävä oppimisen ja esiopetukseen osallistumisen tuen tarve, toteutetut opetusjärjestelyt ja ryhmäkohtaiset tukimuodot sekä mahdollisesti toteutetut lapsikohtaiset tukitoimet. Näiden perusteella arvioidaan, mitkä ovat lasta parhaiten tukevat tukitoimet. Arvioinnissa saa käsitellä ainoastaan tukitoimien suunnittelun ja toteuttamisen kannalta tarpeellista tietoa.

Poissaolot tai opetuskielen oppimisen varhainen vaihe eivät voi lähtökohtaisesti olla peruste lapsikohtaiselle tuen tarpeelle. Käyttäytymisellä reagoivien lasten tukemiseksi käytetään ensisijaisesti ryhmäkohtaisia tukimuotoja. Lasta voidaan tukea myös lapsikohtaisilla tukitoimilla, jos se on lapsen edun mukaista.

Tuen tarpeen arvioinnista vastaa esiopetuksen opettaja¹⁰⁰. Jos esiopetusryhmässä työskentelee kaksi opettajaa, opettajat tekevät arviointia yhdessä. Erityisopettaja osallistuu tarvittaessa tuen tarpeen arviointiin.

Jos lapsen tuen tarpeen arviointi edellyttää monialaista osaamista, osallistuvat tukitoimien tarpeen arviointiin tarvittaessa lisäksi opiskeluhoitopalvelujen ammattilaiset tai muut asiantuntijat¹⁰¹. Lapsen asioissa moniammatillista ja monialaista yhteistyötä tehdään aina ensisijaisesti perheen sekä oppilas- ja opiskelijahuoltolain¹⁰² mukaisten opiskeluhoitopalveluiden ammattilaisten kanssa. Huoltajan suostumuksella lapsen tuen tarpeen arviointiin voidaan pyytää muita asiantuntijoita sosiaali- ja terveystieteiden¹⁰³ monialainen yhteistyö tukee lapsikohtaisten tukitoimien tarpeen arvioimista. Monialainen yhteistyö tai lääketieteellisen lausunnon tai tarkan diagnoosin saaminen päätöksen liitteeksi ei ole edellytys tuen suunnittelulle, toteuttamiselle tai tukea koskevan päätöksen tekemiselle.

Jos lapsi on varhaiskasvatuksessa saanut pedagogisia, rakenteellisia tai hoidollisia tuen muotoja¹⁰⁴ tai tukipalveluita¹⁰⁵, näiden toteutumista ja vaikuttavuutta koskeva tieto huomioidaan arvioitaessa lapsikohtaisten tukitoimien tarvetta esiopetuksessa. Mikäli lapsi on saanut tulkintapalveluita tai apuvälineitä varhaiskasvatuksessa, ja tarve jatkuu lapsen siirtyessä esiopetukseen, nämä lapsikohtaiset tukitoimet voidaan aloittaa ilman ryhmäkohtaisten tukimuotojen antamista. Mikäli lapsi on saanut säännöllistä tai kokoaikaista erityisopettajan antamaa opetusta tai lapsikohtaista avustamispalvelua varhaiskasvatuksessa, ja tukipalvelu on vastannut lapsen tarpeita ja on lapsen edun mukainen, voidaan lapsikohtaisten tukitoimien tarpeen arviointi aloittaa jo ennen esiopetuksen alkamista.

5.3.2. Lapsikohtaisen tuen toteuttamista koskeva suunnitelma

Lapsikohtaisen tuen tarpeen arviointiin perustuen on laadittava tuen toteuttamista koskeva suunnitelma¹⁰⁶. Suunnitelman laatii esiopetuksen opettaja¹⁰⁷. Jos esiopetusryhmässä työskentelee kaksi opettajaa, opettajat valmistelevat suunnitelman yhdessä. Erityisopettaja osallistuu tarvittaessa tuen toteuttamista koskevan suunnitelman laatimiseen. Suunnitelma on laadittava yhteistyössä lapsen ja huoltajan tai lapsen muun laillisen edustajan kanssa¹⁰⁸. Suunnitelma voidaan kuitenkin laatia ilman huoltajan myötävaikutusta, mikäli huoltaja näin valitsee.

Suunnitelmasta on käytävä ilmi

99 Perusopetuslaki 20 d §

100 Perusopetuslaki 20 d §

101 Perusopetuslaki 20 d §

102 Oppilas- ja opiskelijahuoltolaki 3 §

103 Oppilas- ja opiskelijahuoltolaki

104 Varhaiskasvatustalaki 15 b § (1183/2021)

105 Varhaiskasvatustalaki 15 c § (1183/2021)

106 Perusopetuslaki 20 e §

107 Perusopetuslaki 20 e §

108 Perusopetuslaki 20 e §

- lapsikohtaisen tuen tarpeen arviointiin perustuvat tarvittavat lapsikohtaiset tukitoimet
- perustelut siitä, miksi lapsikohtaisia tukitoimia tarvitaan tai ei tarvita
- mahdolliset muut tiedot ja selvitykset, joita tuen tarpeen arvioinnissa on hyödynnetty
- miten lapsikohtaisia tukitoimia toteutetaan
- miten lapsikohtaisten tukitoimien toteutumista ja vaikuttavuutta seurataan¹⁰⁹.

Lapsikohtaisten tukitoimien suunnittelussa ja toteuttamisessa huomioidaan oppimista ja esiopetukseen osallistumista tukevat pedagogiset ja rakenteelliset järjestelyt ryhmässä. Tukitoimien toteuttamista suunniteltaessa ja toteutumista arvioitaessa otetaan huomioon lapsen ajatukset ja näkemykset.

Lapsikohtaisen tuen toteuttamista koskevaa suunnitelmaa hyödynnetään tehtäessä tukea koskevaa päätöstä. Tukea koskeva päätös tehdään suunnitelluista tukitoimista.

Suunnitelman toteutumista ja tukitoimien riittävyttä on arvioitava¹¹⁰ tarvittaessa, kuitenkin vähintään kerran lukuvuoden aikana, lapsen tuen tarpeiden mukaiseksi. Tätä useammin se on tarkistettava, jos lapsen tarpeet sitä edellyttävät.

Mikäli lapsi on saanut lapsikohtaisia tukitoimia esiopetuksessa, tuen toteutumista ja vaikuttavuutta koskeva tieto otetaan huomioon lapsen siirtyessä perusopetukseen. Mikäli lapsella on esiopetuksessa ollut käytössä henkilökohtaisia apuvälineitä, hän on saanut lapsikohtaisia tulkitsemis- tai avustajapalveluita tai erityisopettajan opetusta säännöllisesti tai kokoaikaisesti pienryhmässä, tämä tulee huomioida lapsen siirtyessä perusopetukseen. Oppilaskohtaisten tukitoimien tarve arvioidaan siirtymävaiheessa ja tuen toteuttaminen suunnitellaan yhteistyössä perusopetuksen kanssa. Perusopetuksessa oppilaalle laaditaan tuen toteuttamista koskeva suunnitelma ja tehdään tukea koskeva päätös perusopetuksen opetussuunnitelman perusteiden mukaisesti¹¹¹.

Monialainen yhteistyö ensisijaisesti opiskeluhoitopalvelujen ammattilaisten kanssa lapsikohtaisten tukitoimien tarpeen arvioinnissa voi tukea lapsikohtaisten tukitoimien suunnittelemista. Yhteistyö ei ole kuitenkaan edellytys tukitoimista tehtävän päätöksen tekemiselle. Lausunnosta voi olla apua opetuksen järjestäjälle päätöksen tekemisessä. Esiopetuksen henkilöstön antama tuki kohdentuu aina oppimisen ja esiopetukseen osallistumisen tukemiseen, eikä päätös voi perustua ainoastaan psykologiseen tai lääketieteelliseen arvioon. Opetuksen järjestäminen ja lapsikohtaiset tukitoimet eivät korvaa sellaisia palveluja, joista järjestämismvastuussa on opetuksen järjestäjän sijasta jokin muu taho, kuten hyvinvointialue.

5.3.3. Tukea koskeva päätös

Opetuksen järjestäjän on tehtävä kirjallinen hallintopäätös¹¹² lapselle annettavista lapsikohtaisista tukitoimista. Päätös tulee tehdä ilman viivytystä, kun tarve lapsikohtaisille tukitoimille on arvioitu ja suunnitelma tukitoimien toteuttamisesta tehty. Hallintopäätösmentelyssä noudatetaan hallintolakia¹¹³.

Opetuksen järjestäjän tulee kuulla lasta ja tämän huoltajaa tai laillista edustajaa ennen hallintopäätöksen tekemistä hallintolain mukaisesti¹¹⁴. Kuuleminen voidaan toteuttaa joko kirjallisesti tai suullisesti. Opetuksen järjestäjä voi tehdä myönteisen tai kielteisen päätöksen. Päätös on perusteltava hallintolain mukaisesti¹¹⁵. Perusteluissa on ilmoitettava, mitkä tuen tarpeen arviointiin ja suunnitelmaan liittyvät seikat ja mahdolliset muut selvitykset ovat vaikuttaneet ratkaisuun sekä mainittava sovelletut säännökset.

¹⁰⁹ Perusopetuslaki 20 e §

¹¹⁰ Perusopetuslaki 20 e §

¹¹¹ Perusopetuksen opetussuunnitelman perusteet 2014

¹¹² Perusopetuslaki 20 f § (1090/2024)

¹¹³ Hallintolaki

¹¹⁴ Hallintolaki 34 §

¹¹⁵ Hallintolaki 45 §

Hallintopäätöstä ei ole tarpeen tehdä, jos huoltajan tai muiden luvussa 5.1 mainittujen henkilöiden aloitteesta huolimatta lapsi ei tuen tarpeen arvioinnin perusteella¹¹⁶ tarvitse lapsikohtaisia tukitoimia, ja tuen tarpeen arviointiin osallistuneet ovat asiasta yksimielisiä. Kielteinen tukea koskeva hallintopäätös tehdään, jos huoltaja sitä vaatii lapsikohtaisen tuen tarpeen arvioinnista huolimatta. Jos lapsikohtaisille tukitoimille ei ole tuen tarpeen arvioinnin perusteella lainkaan tarvetta, yksityiskohtaista suunnitelmaa lapsikohtaisen tuen toteuttamisesta ei tarvitse tehdä.

Lapsella ja huoltajalla on oikeus saada asiasta hallintolaissa hallintopäätökselle asetetut vaatimukset täyttävä päätös, johon he voivat hakea oikaisua¹¹⁷. Hallintopäätös lapsikohtaisista tukitoimista voidaan panna täytäntöön lainvoimaa vailla olevana¹¹⁸. Täytäntöönpanolla ennen päätöksen lainvoimaa on keskeinen merkitys oikeusturvan kannalta. Hallintopäätös muutetaan tai kumotaan, mikäli tuen tarve muuttuu.

Hallintopäätöksessä on määrättävä lapsikohtaisista tukitoimista lapsen tuen tarpeen arvioinnin ja sen perusteella laaditun tuen toteuttamista koskevan suunnitelman mukaisesti¹¹⁹. Päätöksessä päätetään lapsen tuen tarpeen mukaisesti seuraavista asioista:

- säännöllinen erityisopettajan antama opetus osittain pienryhmässä ja muun opetuksen yhteydessä
- kokoaikainen erityisopettajan antama opetus pienryhmässä
- tulkitsemispalvelut
- avustajapalvelut
- apuvälineet

Päätös sisältää vain ne perusopetuslain¹²⁰ mukaiset lapsikohtaiset tukitoimet, joita lapsikohtaisen tuen toteuttaminen edellyttää. Päätöksessä ei kuvata suunnitelmaa lapsikohtaisten tukitoimien toteuttamisesta.

Jos muu opetuksen järjestäjä kuin kunta ei järjestä lapsikohtaisia tukitoimia, päätöksen silloin tekee opetuksen järjestäjän esityksestä lapsen asuinkunta¹²¹.

5.4. Oppimisen ja esiopetukseen osallistumisen tukeen liittyvä yhteistyö

Esiopetus järjestetään yhteistyössä siten, että jokainen lapsi saa oman kehityksensä ja tarpeidensa mukaista opetusta, kasvatusta sekä tarvitsemaansa tukea. Oppimisen ja esiopetukseen osallistumisen tuki edellyttää toimivia paikallisia yhteistyörakenteita ja yhteisöllisten toimintatapojen kehittämistä.

5.4.1. Huoltajan ja lapsen kanssa tehtävä yhteistyö

Huoltajan kanssa tehtävän yhteistyön merkitys korostuu, kun lapsi tarvitsee tukea oppimiseensa tai esiopetukseen osallistumiseen. Esiopetuksen henkilöstön tulee tuntea säädökset ja määräykset, jotka liittyvät huoltajan kanssa tehtävään yhteistyöhön lapsen tukeen liittyvissä asioissa. Kaikille huoltajille kerrotaan oppimisen edellytyksiä tukevista opetusjärjestelyistä, sekä lapsen oikeudesta ryhmäkohtaisiin tukimuotoihin ja tarvittaessa lapsikohtaisiin tukitoimiin.

Lapsi osallistuu yhteistyöhön tarkoituksenmukaisella, ikäänsä ja kehitykseensä sopivalla tavalla. Lasta kuullaan ja hänen mielipiteensä otetaan huomioon.

116 Perusopetuslaki 20 d §

117 Perusopetuslaki 42 § (959/2015) ja Hallintolaki 46 § (581/2010)

118 Perusopetuslaki 20 f §

119 Perusopetuslaki 20 e §

120 Perusopetuslaki 20 c §

121 Perusopetuslaki 20 f §

Esiopetuksen henkilöstön on tärkeää olla yhteydessä huoltajaan, kun lapsella ilmenee oppimiseen ja esiopetukseen osallistumiseen liittyviä tuen tarpeita tai hänen hyvinvointinsa on vaarantumassa. Huoltajalle annetaan riittävästi tietoa esimerkiksi lasta koskevien asioiden käsittelystä, tietojen saannista ja niiden luovuttamisesta sekä salassapidosta. Tavoitteena on toimia yhteisymmärryksessä lapsen ja huoltajan kanssa. Huoltajille kerrotaan, että he tai lapsi eivät voi kieltäytyä oppimisen ja esiopetukseen osallistumisen tuesta, eikä heidän suostumustaan tarvita tuen tarpeen arviointiin ja tuen suunnitteluun¹²². Lapsi voi tarvita myös yksilökohtaisen opiskeluhoollon tukea. Tämä perustuu vapaaehtoisuuteen ja edellyttää huoltajan suostumusta (katso Opiskeluhoollto luku 6).

5.4.2. Moniammatillinen ja monialainen yhteistyö

Esiopetuksessa tehdään sekä moniammatillista että monialaista yhteistyötä. Moniammatillista yhteistyötä on esiopetuksen eri ammattiryhmien yhteistyö, joka yhdistää eri ammattiryhmien tiedot ja taidot. Moniammatillinen yhteistyö on keskeistä lapselle sopivien oppimisen edellytyksiä tukevien opetusjärjestelyjen sekä ryhmäkohtaisten tukimuotojen ja lapsikohtaisten tukitoimien suunnittelemiseksi ja toteuttamiseksi.

Monialaisella yhteistyöllä tarkoitetaan eri hallinnonalojen ammattilaisten yhteen kokoavaa ja niiden rajat ylittävää toimintaa ja yhteistyötä. Yhteistyötä tehdään ensisijaisesti opiskeluhoolltopalvelujen ammattilaisten (ml. lastenneuvola) kanssa. Muita keskeisiä yhteistyötahoja ovat muut sosiaali- ja terveydenhuollon palvelut, kuten terapiapalvelut kasvatus- ja perheneuvonta sekä lastensuojelu. Mikäli lapsella on esimerkiksi terveydentilasta, sosiaalisista olosuhteista tai muusta syystä johtuen elämässä tilanne, joka vaikuttaa hänen oppimiseensa tai esiopetukseen osallistumiseen, esiopetuksen henkilöstö tekee suunnitelmallista monialaista yhteistyötä. Monialaista yhteistyötä ohjaa lapsen edun ensisijaisuus. Monialainen yhteistyö toteutetaan ensisijaisesti huoltajan suostumuksella. Yhteistyötä tehtäessä tulee noudattaa salassapitoa ja tiedonsiirtoa koskevia säännöksiä¹²³.

Lapsi saattaa tarvita esiopetuksen aikana pitkäaikaissairauden hoitoon, lääkitykseen ja/tai ruokavalioon liittyviä järjestelyjä. Terveydenhuollon asiantuntijoiden kanssa tehdään yhteistyötä esimerkiksi esiopetuksen henkilöstön ohjauksen ja konsultaation osalta.

Esiopetuksen toimipaikassa tehdään tarvittaessa monialaista yhteistyötä liittyen terveydenhuollon järjestämään ja toteuttamaan lääkinälliseen kuntoutukseen ja apuvälineiden käyttöön. Esiopetuksen henkilöstö ei vastaa lapsen kuntoutuksen toteuttamisesta, mutta tekee tarpeen mukaista yhteistyötä lasta kuntouttavien ammattilaisten kanssa. Yhteistyössä tulee sopia selkeästi vastuut ja periaatteet, miten lapsen kuntoutuksen toteutus yhteensovitetään esiopetuksen järjestämisen kanssa. Kuntoutuksen järjestelyissä tulee huomioida aina lapsen etu.

5.5. Esiopetuksen poikkeava järjestäminen lapsen tuen tarpeesta tai terveydentilasta johtuvasta syystä

5.5.1. Varhennettu oppivelvollisuus

Varhennetun oppivelvollisuuden tavoitteena on vahvistaa lapsen oppimisvalmiuksia niin, että hänellä on mahdollisuus oppia ja kehittyä täyteen potentiaaliinsa. Esiopetuksen alkamista varhennetaan ja oppivelvollisuus alkaa vuotta säädettyä aikaisemmin¹²⁴, jos lapsen arvioidaan tarvitsevan enemmän aikaa esi- ja perusopetukselle asetettujen tavoitteiden saavuttamiseksi

¹²² HE 114/2024 vp, s. 12

¹²³ Perusopetuslaki 40 § ja 41 §

¹²⁴ Oppivelvollisuuslaki 2 §

oppimiskykyyn ja kokonaiskehitykseen vaikuttavan vamman, sairauden tai toimintakyvyn rajoitteen vuoksi. Tällöin lapselle tehdään päätös varhennetusta oppivelvollisuudesta¹²⁵.

Vamma voi tarkoittaa esimerkiksi näkö- tai kuulovammaisuutta, kehitysvammaisuutta, vaikeita kehityshäiriöitä tai laaja-alaisia oppimisen vaikeuksia. Mikäli lapsella on pitkäaikaissairaus, joka vaikuttaa lapsen kognitiivisiin taitoihin ja toimintakykyyn, voi se olla syy varhennettuun oppivelvollisuuteen. Sellainen pitkäaikaissairaus, joka ei vaikuta lapsen oppimiskykyyn, voidaan huomioida oppimisen edellytyksiä tukevilla opetusjärjestelyillä, kuten avustajan työskentelyllä ryhmässä. Tällöin varhennetun oppivelvollisuuden hallintopäätökselle ei ole perusteita. Toimintakyvyn rajoite tarkoittaa päivittäiseen selviytymiseen, osallisuuteen ja hyvinvointiin vaikuttavia tekijöitä, jotka aiheuttavat lapselle osallisuuden esteitä tai laajoja avun ja tuen tarpeita.

Varhennetun oppivelvollisuuden päätöksen saaneen lapsen oppivelvollisuus alkaa sinä vuonna kuin lapsi täyttää 6 vuotta, ja hänellä on oikeus saada esiopetusta sinä vuonna, jona lapsi täyttää viisi vuotta¹²⁶. Tällöin esiopetus voi kestää kaksi vuotta lapsen ollessa 5- ja 6-vuotias. Lapsen tulee osallistua esiopetukseen, joka kuuluu oppivelvollisuuteen¹²⁷. Huoltaja päättää, osallistuuko lapsi esiopetukseen 5-vuotiaana. Lapsen huoltajalle tulee antaa ajoissa tietoa varhennetusta oppivelvollisuudesta.

Varhaiskasvatuksen tai opetuksen järjestäjä päättää varhennetusta oppivelvollisuudesta hallintolain mukaisesti ennen perusopetuksen alkamista. Jos lapsi ei ole varhaiskasvatuksessa tai esiopetuksessa, varhennetusta oppivelvollisuudesta päättää lapsen asuinkunta. Päätös varhennetusta oppivelvollisuudesta voidaan tehdä myös huoltajan aloitteesta. Päätös tehdään lapsen ollessa varhaiskasvatus- tai esiopetusikäinen. Päätöstä ei voi tehdä perusopetuksen alkamisen jälkeen.

Hallintopäätöksen valmistelussa tehdään yhteistyötä varhaiskasvatuksen sekä esi- ja perusopetuksen asiantuntijoiden kesken. Arvioitaessa varhennetun oppivelvollisuuden tarvetta lapselle, tulisi vammaa, sairautta tai toimintakyvyn rajoitetta tarkastella eri näkökulmista, jotta saadaan kokonaiskuva lapsen tuen tarpeista ja oppimisen edellytyksistä. Yhteistyö on tärkeää, jotta lapsen oppimisen polku varhaiskasvatuksesta esiopetukseen ja esiopetuksesta perusopetukseen muodostaa lapsen edun mukaisen jatkumon.

Varhennettua oppivelvollisuutta koskevaa hallintopäätöstä tehtäessä hyödynnetään lapsesta mahdollisesti annettuja psykologisia tai lääketieteellisiä lausuntoja tai muuta vastaavaa selvitystä. Päätöksenteon kannalta olennaista on, että lausunnosta tai selvityksestä käy ilmi, miksi lapsi hyötyisi varhennetusta oppivelvollisuudesta. Päätöstä tehtäessä voidaan myös hyödyntää terveydenhuollon kanssa yhteisesti aiemmin tai arvioinnin aikana muodostettua näkemystä lapsen tilanteesta. Päätös tehdään aina perustuen lapsen tilanteen kokonaisarviointiin, hänen vahvuuksiinsa ja yksilöllisen tuen tarpeisiinsa. Varhennettua oppivelvollisuutta koskeva hallintopäätös tulee perustella ja mahdollinen lausunto tai muu vastaava selvitys liitetään päätökseen.

Varhennetun oppivelvollisuuden päätöksen saaneelle lapselle tulee tehdä tukea koskeva päätös¹²⁸, joka tehdään lapsikohtaisen tuen tarpeen arvioinnin¹²⁹ ja lapsikohtaisen tuen toteuttamista koskevan suunnitelman¹³⁰ mukaisesti. Tukea koskevassa päätöksessä päätetään tarvittavista lapsikohtaisista tukitoimista, ja tukitoimiin tulee sisältyä joko säännöllinen erityisopettajan opetus osittain pienryhmässä ja muun opetuksen yhteydessä tai kokoaikainen erityisopettajan opetus pienryhmässä.

Varhennetun oppivelvollisuuden päätöksen saaneen lapsen siirtyminen esiopetuksesta perusopetukseen

125 Oppivelvollisuuslaki 2 §, varhennetun oppivelvollisuuden mukaisia päätöksiä voi valmistella 1.10.2025 alkaen ja päätökset voi ratkaista 1.8.2026-31.8.2026 välillä

126 Perusopetuslaki 26 a §

127 Oppivelvollisuuslaki 3 §

128 Perusopetuslaki 20 f §

129 Perusopetuslaki 20 d §

130 Perusopetuslaki 20 e §

Kun lapsella on varhennetun oppivelvollisuuden hallintopäätös ja tuen tarve jatkuu perusopetuksessa, lapsen opetus järjestetään siten, että oppilaalla on oikeus perusopetuksessa aloittaessaan oppilaskohtaisiin tukitoimiin ja tarvittaessa perusopetuksen oppimäärästä tai opetussuunnitelman tavoitteista poikkeamiseen. Jos oppilaskohtaisten tukitoimien ja perusopetuksen oppimäärästä tai opetussuunnitelman tavoitteista poikkeaminen ovat riittämättömiä ja lapsi ei oppimiskykyyn vaikuttavan vamman, sairauden tai toimintakyvyn rajoitteen vuoksi kykene perusopetuksessa opiskelemaan oppiaineita, opetus voidaan järjestää toiminta-alueittain.

Esi- ja perusopetuksen henkilöstö tekee moniammatillista ja monialaista yhteistyötä, kun arvioidaan perusopetukseen siirtyvän varhennetun oppivelvollisuuden päätöksen lapsen opetuksen järjestämistä ja tukitoimia perusopetuksessa. Tällöin hyödynnetään mahdollisia varhennettua oppivelvollisuutta varten annettuja lausuntoja tai muuta lapsen tilanteen arvioimisen tueksi jo aiemmin tehtyä tai arvioinnin yhteydessä tehtävää yhteistyötä terveydenhuollon ammattihenkilöiden kanssa. Arvioitaessa opetuksen järjestämistä perusopetuksessa tulee lapsen vammaa, sairautta tai toimintakyvyn rajoitetta tarkastella eri näkökulmista lapsen kokonaistilanteen ymmärtämiseksi. Perusopetuksen järjestämistä ja oppilaskohtaisia tukitoimia koskeva arviointi perustuu arvioon oppimäärän tavoitteista suoriutumisen ja opetukseen osallistumisen edellyttämien tukitoimien tarpeesta ja opetuksen järjestämisen tarkoituksenmukaisuudesta. Tietty lääketieteellinen diagnoosi ei automaattisesti tarkoita tiettyjen tukitoimien toteuttamista tai päätöstä perusopetuksen järjestämisestä oppilaalle oppimiskykyyn vaikuttavan vamman, sairauden tai toimintakyvyn rajoitteen perusteella¹³¹. Arviointiin perustuvaa tukea koskevaa päätöstä ei tehdä ainoastaan lääketieteelliseen arvioon pohjautuen, koska perusopetuksessa opetushenkilöstön tuki kohdentuu aina oppimisen ja koulunkäynnin tukemiseen ja tavoitteena on mahdollistaa jokaiselle oppilaalle opetussuunnitelman tavoitteiden ja perusopetuksen oppimäärän saavuttaminen sekä opetukseen osallistuminen.

Varhennetun oppivelvollisuuden hallintopäätöksen saaneen lapsen perusopetuksen aloitusta myöhennetään vain perustellusta syystä ja tarkoin harkiten (kts. luku 5.5.5). Tällainen syy voi olla esimerkiksi se, että lapsi ei ole sairaudesta johtuen osallistunut lainkaan tai juuri lainkaan esiopetukseen, ja esiopetukseen osallistumisen katsotaan olevan lapsen edun mukaista.

5.5.2. Sairaalaopetus ja konsultatiivinen sairaalaopetuspalvelu

Erikoissairaanhoidossa potilaana olevan lapsen sairaalaopetus

Lapsen vakava sairaus tai vaikea elämäntilanne edellyttää erityistä pohdintaa esiopetuksen järjestämisessä ja tarvittavan tuen suunnittelussa. Erikoissairaanhoidossa potilaana olevan lapsen esiopetus järjestetään ensisijaisesti lapsen omassa esiopetuksen järjestämispaikassa¹³². Sairaalan toimintayksikön sijaintikunta on kuitenkin velvollinen järjestämään sairaalassa potilaana olevalle lapselle opetusta siinä määrin kuin se hänen terveytensä huomioon ottaen on mahdollista.

Hoidosta vastaavan sairaalan toimintayksikön sijaintikunta on velvollinen järjestämään myös muulle kuin sairaalassa erikoissairaanhoidossa potilaana olevalle lapselle esiopetusta ja tukea siinä määrin kuin se hänen terveytensä, pedagogiset erityistarpeensa ja erikoissairaanhoidon hoidolliset ja kuntoutukselliset toimenpiteet huomioon ottaen on perusteltua. Sairaalaopetusta tulee järjestää, jos esiopetusta ei muutoin pystytä järjestämään lapsen edun mukaisesti. Myös kunnat, joissa sijaitsee erikoissairaanhoidon muu toimintayksikkö, voivat järjestää sairaalaopetusta erikoissairaanhoidossa olevalle lapselle.

Hoidosta vastaavan sairaalan tai muun erikoissairaanhoidon toimintayksikön sijaintikunta ja lapsen opetuksen järjestäjä sekä lapsen kotikuntalain mukainen kotikunta taikka kotikunnattoman lapsen asuinkunta sopivat yhdessä lapsen esiopetuksen järjestämisestä¹³³. Esiopetuksen

¹³¹ Perusopetuslaki 20 i § (1090/2024)

¹³² Perusopetuslaki 4 a § (1090/2024)

¹³³ Perusopetuslaki 4 a §

järjestämisestä on kuultava lasta, hänen huoltajaansa tai muuta laillista edustajaa sekä lapsen opetuksen järjestäjää ja opiskeluhoitopalvelujen ammattilaisia. Jos lapsen opetuksen järjestäjä on eri kunta kuin lapsen hoidon aikainen kotikunta, myös lapsen kotikuntaa tai asuinkuntaa on kuultava¹³⁴. Jos yhteisymmärrykseen ei päästä, hallintopäätöksen tekee sairaalan sijaintikunta¹³⁵.

Konsultatiivinen sairaalaopetuspalvelu

Sairaalan tai muun erikoissairaanhoidon toimintayksikön sijaintikunnan on varsinaisen sairaalaopetuksen lisäksi järjestettävä konsultatiivista sairaalaopetuspalvelua lapsen omassa esiopetuksen järjestämispaikassa¹³⁶. Konsultatiivinen sairaalaopetuspalvelu kohdennetaan ensisijaisesti opettajille, sillä konsultaatiolla tarkoitetaan ammattilaisten ja asiantuntijoiden välistä neuvottelua ratkaisun löytämiseksi tai neuvon saamiseksi.

Konsultatiivisen sairaalaopetuspalvelun tehtävänä on tarjota henkilöstölle konsultatiivista tukea lapsen oppimisen ja esiopetukseen osallistumisen suunnittelemiseksi ja toteuttamiseksi. Palvelua järjestetään sellaisissa tilanteissa, joissa tarvitaan vaativaa monialaista osaamista ennaltaehkäisevien tai korjaavien toimenpiteiden suunnittelemiseksi tai tekemiseksi muiden kuin sairaalassa erikoissairaanhoidossa potilaana olevien lasten esiopetukseen¹³⁷. Konsultatiivista sairaalaopetuspalvelua on järjestettävä myös muiden kuin sairaalassa erikoissairaanhoidon potilaana jo olevien lasten opetuksen järjestämiseen.

Konsultatiivisen sairaalaopetuspalvelun tarkoituksena on vahvistaa opettajien ja muun henkilöstön osaamista ja vahvistaa varhaista tukea osana esiopetuksen toimintakulttuuria. Lisäksi konsultatiivinen sairaalaopetuspalvelu vahvistaa sairaalaopetuksen ja esiopetuksen henkilöstön moniammatillisen ja monialaisen yhteistyön rakenteita. Oikea-aikaisella palveluiden antamisella lapsen omassa esiopetusryhmässä voidaan ehkäistä ongelmien kasautumista ja tukea esiopetukseen osallistumista.

Opetuksen järjestäjän tulee hoidosta vastaavan sairaalan tai muun erikoissairaanhoidon toimintayksikön sijaintikunnan kanssa moniammatillisessa yhteistyössä sopia konsultatiivisesta sairaalaopetuspalvelusta ja järjestää siirtymisen kannalta välttämätön tuki esiopetuksen järjestämiseksi¹³⁸. Mikäli opetuksen järjestäjä on muu kuin lapsen hoidon aikainen kotikunta tai ilman kotikuntaa olevan lapsen asuinkunta, myös lapsen kotikuntaa tai asuinkuntaa tulee kuulla. Sairaalaopetuksen päättyessä lapsi jatkaa siinä esiopetuksen toimipaikassa, johon hän kuului ennen sairaalaopetuksen järjestämistä.

5.5.3. Muut opetuspalvelut

Lapsi voi saada esiopetuksen aikana myös muita opetuspalveluita, mikäli lapsi tarvitsee niitä esiopetukseen osallistumisen tueksi. Muut opetuspalvelut ovat lapselle maksuttomia palveluja¹³⁹ vastaavalla tavalla kuin tulkitsemis- ja avustajapalvelut sekä apuvälineet. Muiden opetuspalveluiden järjestämistavasta päättää opetuksen järjestäjä, ja palvelun järjestämisestä tehdään hallintolain mukainen päätös.

5.5.4. Lapsen esiopetuksen järjestäminen poikkeavasti terveydentilasta johtuvasta syystä

Lapsen esiopetus voidaan järjestää osittain toisin kuin perusopetuslaissa ja -asetuksessa¹⁴⁰ säädetään ja määrätään, jos se on perusteltua lapsen terveydentilaan liittyvästä syystä.

134 Perusopetuslaki 4 a §

135 Perusopetuslaki 4 a §

136 Perusopetuslaki 4 a §

137 Perusopetuslaki 4 a §

138 Perusopetuslaki 4 a §

139 Perusopetuslaki 31 §

140 Perusopetuslaki 18 § (1090/2024)

Esimerkiksi lapsen pitkäaikaissairaus voi estää tai vaikeuttaa lapsen osallistumista esiopetuksessa järjestettävään opetukseen. Esiopetukseen osallistumisajan lyhentäminen tai esiopetuksen poikkeava järjestäminen ei ole mahdollista ilman päätöstä esiopetuksen poikkeavasta järjestämisestä. Hallintopäätös tulee tehdä aina, jos poikkeaminen ei ole tilapäinen tai vähäinen.

Huoltaja tekee opetuksen järjestäjälle hakemuksen esiopetuksen järjestämisestä poikkeavasti. Päätös voidaan tehdä vain lapsen tilanteesta johtuvilla, terveydentilaan liittyvillä syillä. Terveydentilan arvioivat terveydenhuollon ammattilaiset. Hallintopäätöstä varten tarvitaan asiantuntijalausunto esiopetukseen osallistumiseen vaikuttavasta tilanteesta, joka liitetään huoltajan hakemukseen. Koska kysymyksessä on opetuksen järjestäjän päätös, tulee päätöksen tekijän aina arvioida lapsen kokonaistilanne myös pedagogisesti eli miten lapsen oikeus esiopetukseen mahdollistuu. Päätös esiopetuksen poikkeavasta järjestämisestä tehdään aina tapauskohtaisesti yksittäisen lapsen tilanteen perusteella. Päätöksen on oltava lapsen edun mukainen.

Esiopetuksen poikkeavaa järjestämistä koskevassa päätöksessä on yksilöitävä, miten lapsen esiopetus poikkeaa perusopetuslaissa, -asetuksessa ja esiopetuksen opetussuunnitelman perusteissa säädetystä ja/tai määrätystä. Päätöksessä tulee käydä ilmi päätöksen voimassaoloaika. Päätös esiopetuksen poikkeavasta järjestämisestä on voimassa määräjän, enintään lukuvuoden. Jos lapsen saama esiopetuksen määrä alittaa esiopetuksen vähimmäistuntimäärän 700 tuntia tai jos päätös koskee esiopetuksen järjestämispaikkaa, ratkaisun toimivuutta tulee säännöllisesti arvioida. Kaikki päätöksessä päätetyt asiat tulee perustella.

5.5.5. Perusopetuksen aloituksen myöhentäminen

Lapsen perusopetuksen aloittamista voidaan myöhentää vuodella¹⁴¹, jos se on lapsen edun mukaista. Huoltaja tekee opetuksen järjestäjälle hakemuksen perusopetuksen aloittamisesta vuotta säädettyä myöhemmin. Hakemukseen tulee liittää psykologinen ja tarvittaessa lääketieteellinen selvitys. Opetuksen järjestäjä tekee myönteisen tai kielteisen hallintopäätöksen. Päätös tulee perustella, ja psykologiset ja mahdolliset lääketieteelliset selvitykset liitetään päätökseen.

Hallintopäätös perusopetuksen aloituksen myöhentämisestä tulee tehdä vain perustellusta syystä ja tarkoin harkiten. Päätöstä ei voi tehdä esimerkiksi siitä syystä, että perusopetuksessa ei olisi mahdollisuutta vastata lapsen oppimisen ja koulunkäynnin tuen tarpeeseen. Päätös perusopetuksen aloituksen myöhentämisestä tehdään ennen kuin lapsi aloittaa perusopetuksessa.

Kun lapsen perusopetuksen aloitusta on myöhennetty vuodella, lapsella on oikeus osallistua esiopetukseen vielä yhden esiopetusvuoden ajan.

5.6. Paikallisesti päätettävät asiat

Esiopetuksen opetussuunnitelman perusteiden luku 5 lisätään paikalliseen opetussuunnitelmaan sellaisenaan, ja siihen lisätään paikallisesti päätettävät asiat alla olevan mukaisesti.

Paikallisessa opetussuunnitelmassa päätetään ja kuvataan:

- Luvun 5.1 osalta
 - Oppimisen ja esiopetukseen osallistumisen tuen järjestämistä ohjaavat paikalliset käytännöt ja vastuut
 - Päiväkodin johtajan tai rehtorin vastuut tuen toteuttamisessa
 - Lukuvuosisuunnitelman rakenne tuen järjestämisen osalta sekä laatimisen ja tarkentamisen periaatteet ja vastuut

¹⁴¹ Perusopetuslaki 27 §

- *Toiminta siirtymävaiheissa ja tiedonsiirtoon liittyvät käytännöt ja vastuut*
- *Esiopetuksen ja esiopetusta täydentävän varhaiskasvatuksen tuen yhteensovittamisen paikalliset käytännöt*
- *Luvun 5.2 osalta*
 - *Oppimisen edellytyksiä tukevien opetusjärjestelyiden toteuttaminen, yhteistyörakenteet ja vastuut järjestäjä-, toimipaikka- ja ryhmätasolla*
 - *Ryhmäkohtaisten tukimuotojen toteuttamisen käytännöt ja vastuut*
- *Luvun 5.3 osalta*
 - *Ryhmäkohtaisten tukimuotojen riittävyyden ja lapsikohtaisten tukitoimien tarpeen arviointiin ja tukitoimien toteuttamista koskevan suunnitelman laatimiseen liittyvät käytännöt ja vastuut*
 - *Tukea koskevan päätöksen valmistelun käytännöt ja vastuut sekä päätöksestä päättämisen vastuu*
- *Luvun 5.4 osalta*
 - *Yhteistyökäytännöt huoltajan ja lapsen kanssa lapsikohtaisten tukitoimien arvioinnissa, suunnittelussa ja päätöksenteossa*
 - *Opiskeluhoitopalvelujen ammattilaisten sekä muiden monialaisen yhteistyön tahojen kanssa tehtävän yhteistyön ja kehittämisen periaatteet*
- *Luvun 5.5 osalta*
 - *Varhennetun oppivelvollisuuden päätöksentekoon ja toteuttamiseen liittyvät yhteistyökäytännöt ja vastuut*
 - *Sairaalaopetuksen järjestämiseen liittyvät yhteistyökäytännöt ja vastuut*
 - *Sairaalaopetuksen konsultaatiopalvelun toteuttamisen yhteistyökäytännöt ja vastuut*
 - *Lapsen esiopetuksen poikkeavaan järjestämiseen ja päätöksentekoon liittyvät käytännöt ja vastuut*
 - *Perusopetukseen aloittamiseen vuotta säädettyä myöhemmin kuuluva yhteistyö, käytännöt ja vastuut*

Kokemäki

Kokemäen paikalliset opetussuunnitelmaratkaisut

Lapsen oikeus oppimisen ja esiopetukseen osallistumisen tukeen (Luku 5.1)

Oppimisen ja esiopetukseen osallistumisen tuen järjestämistä ohjaavat paikalliset käytännöt ja vastuut

Kaikille huoltajille tiedotetaan oppimisen edellytyksiä tukevista opetusjärjestelyistä sekä lapsen oikeudesta ryhmäkohtaisiin tukimuotoihin ja tarvittaessa lapsikohtaisiin tukitoimiin. Esiopetuksessa tukitoimien järjestäminen perustuu lasten yksilöllisiin tarpeisiin ja ryhmän yhteisiin tarpeisiin.

Tuen järjestämisen peruseriaatteina ovat ennakoivuus, joustavuus ja saavutettavuus. Tämä toteutuu monipuolisina työtapoina, eriyttämisenä, ryhmien joustavana muunteluna sekä henkilöstön välisenä yhteistyönä. Lapselle annetaan mahdollisuus osallistua itseään koskevaan yhteistyöhön hänen ikänsä ja kehitysvaiheensa edellyttämällä tavalla. Lasta kuullaan ja hänen näkemyksensä otetaan huomioon.

Toiminnan tavoitteena on yhteisymmärrys lapsen ja huoltajan kanssa. Huoltaja tai lapsi eivät voi kieltäytyä tuesta, eikä heidän suostumustaan tarvita tuen tarpeen arviointiin eikä suunnitteluun.

Opetuksen järjestäjä vastaa siitä, että oppimisen edellytykset huomioidaan kaikessa esiopetustoiminnassa. Oppimisympäristöt suunnitellaan kaikille lapsille soveltuviksi, ja opetusjärjestelyt mukautetaan lasten erilaiset oppimisedellytykset huomioiden.

Kokemäellä noudatetaan lähipalveluperiaatetta, jolloin tuki järjestetään siinä toimipaikassa, jossa lapsi osallistuu esiopetukseen. Toimipaikoissa on käytettävissä erityisopettajan konsultaatio, ja tuen järjestämisessä painottuu ryhmäkohtainen tuki.

Lukuvuosisuunnitelman rakenne tuen järjestämisen osalta sekä laatimisen ja tarkentamisen periaatteet ja vastuut

Toiminta- ja lukuvuosisuunnitelmaa tehdään päiväkodin johtajan johdolla ja se on yhdistetty päiväkodin toimintasuunnitelmaan toiminta- ja lukuvuosisuunnitelmaksi. Lukuvuosisuunnitelmaosuudessa kuvataan tarkemmin ryhmäkohtaisten tukimuotojen suunnittelu, toteutus ja arviointi. Siinä kuvataan tarkemmin myös lapsikohtaisen tuen arviointi, suunnittelu ja toteutus.

Siirtymävaiheet ja tiedonsiirto

Lapsen siirtyessä varhaiskasvatuksesta esiopetukseen ja edelleen perusopetukseen opetuksen järjestämisen kannalta välttämättömät tiedot siirretään salassapitovelvoitteiden estämättä. Tiedot tulee siirtää kaikkien lasten osalta, ja oppimisen ja esiopetukseen osallistumisen tukeen liittyen erityisesti niiden lasten osalta, joille on tehty tukea koskeva päätös. Välttämättömät tiedot, kuten lapsen lääkitys ja allergiat, kirjataan varhaiskasvatussuunnitelmaan (vasu), joka siirtyy lapsen mukana esiopetukseen sähköisesti Wilma-järjestelmän kautta. Lapsikohtainen lääkehoitosuunnitelma päivitetään aina uudessa toimipaikassa toimintakauden alkaessa yhteistyössä huoltajien ja tarvittaessa terveydenhuollon kanssa, jotta varmistetaan uuden henkilöstön perehdytys ja lääkehoidon turvallinen toteuttaminen kyseisessä ympäristössä.

Jos lapsella on ollut varhaiskasvatuksessa tukitoimia, niiden huomioiminen esiopetuksessa edellyttää tiedonsiirtoa, tarpeen arviointia ja tuen suunnittelua. Mikäli lapsella on ollut varhaiskasvatuksessa apuvälineitä, hän on saanut tulkitsemispalveluita, säännöllistä tai kokoaikaista pienemmässä ryhmässä tapahtuvaa erityisopettajan opetusta tai hänellä on ollut lapsikohtainen avustaja, tukitoimet voidaan arvioida ja suunnitella ilman ryhmäkohtaisten tukimuotojen antamista, jotta tuki jatkuu välittömästi lapsen tarpeita vastaavasti. Vastaavasti lapsen siirtyessä esiopetuksesta perusopetukseen esiopetuksessa saatuja lapsikohtaisia tukitoimia on usein tarkoituksenmukaista jatkaa suoraan perusopetuksessa, mikäli tuen tarve on kouluun siirryttäessä ilmeinen. Esiopetuksen alkaessa esiopetuksen opettaja arvioi lapsen kehitystä, oppimista ja hyvinvointia sekä laatii lapsikohtaisen tuen suunnitelman syyskuun puoliväliin mennessä. Tämän suunnitelman pohjalta varhaiskasvatuspäällikkö laatii hallintopäätöksen lapsikohtaisesta tuesta.

Yhteistyö, aikataulut ja tiedonsiirron prosessi

Siirtymävaiheiden yhteistyö on ympärivuotista ja suunnitelmallista toimintaa, jonka tavoitteena on varmistaa lapsen oppimispolun katkeamattomuus ja turvallisuus. Tiedonsiirto ja siirtymävaiheen tapaamiset toteutetaan seuraavan aikataulun mukaisesti:

- Tammikuu–helmikuu: Huoltajat ilmoittavat lapset sähköisesti esiopetukseen ja perusopetukseen. Varhaiskasvatuksen opettajat kartoittavat esiopetukseen siirtyvät lapset ja heidän mahdolliset tuen tarpeensa, ja samanaikaisesti esiopetuksen opettajat tekevät vastaavan kartoituksen kouluun siirtyvien lasten osalta. Huoltajien kanssa käydään esiopetukseen tai perusopetukseen siirtymistä koskevat keskustelut lapsen säännöllisten varhaiskasvatus- tai esiopetuskeskustelujen yhteydessä.
- Maaliskuu: Päiväkodin johtaja, esiopetuksen ja varhaiskasvatuksen opettajat, erityisopettajat sekä tulevien luokkien luokanopettajat ja erityisluokanopettajat suunnittelevat tulevia ryhmiä ja ennakoitujen tuen tarpeita omissa yksiköissään.
- Huhtikuu: Järjestetään viralliset ja moniammatilliset tiedonsiirtopalaverit sekä varhaiskasvatuksesta esiopetukseen siirtyvien että esiopetuksesta perusopetukseen siirtyvien, tukea tarvitsevien lasten osalta.
- Toukokuu: Lapset tutustuvat tuleviin oppimisympäristöihinsä, kuten tuleviin esiopetustiloihin tai alakouluihin. Opetuksen ja tuen järjestämisen kannalta välttämättömät

asiakirjat siirretään salassapitovelvoitteiden estämättä vastaanottavaan yksikköön eli esiopetustoimipaikkaan tai kouluun heinäkuun loppuun mennessä.

- Kesäkuu–heinäkuu: Vastaanottava opettaja tai tuleva luokanopettaja ja erityisluokanopettaja perehtyvät siirrettyihin tietoihin ja varmistavat tarvittavien tukitoimien käynnistymisen heti toiminnan ja kouluvuoden alkaessa.

Lapsen siirtyessä esiopetuksesta perusopetukseen varhaiskasvatuksen opettaja ja luokanopettaja/ erityisluokanopettaja keskustelevat siirtävistä oppilaista esiopetuskevään aikana tiiviisti. Mikäli lapsi on saanut esiopetuksessa lapsikohtaista tukea ja sen tarve on kouluun siirryttäessä ilmeinen, oppilaskohtaisia tukitoimia on usein tarkoituksenmukaista jatkaa perusopetuksessa. Välttämättömät tiedot tulee siirtää kaikkien lasten osalta ja oppimisen ja esiopetukseen osallistumisen tukeen liittyen niiden lasten osalta, joille on tehty tukea koskeva päätös.

Vastuunjako siirtymävaiheissa

Päiväkodin johtaja vastaa siitä, että ryhmäkohtaiset ja lapsikohtaiset tukitoimet toteutuvat suunnitelmallisesti, resurssit ovat riittävät ja henkilöstöllä on tarvittava osaaminen lasten yksilöllisten tarpeiden tukemiseen. Hän huolehtii yhteistyössä henkilöstön kanssa siitä, että lapsen kehitystä ja oppimista seurataan jatkuvasti. Päiväkodin johtaja varmistaa, että esiopetuksen henkilöstöllä on tarvittava osaaminen ja riittävät resurssit tuen toteuttamiseen. Johtaja edistää avointa ja luottamuksellista yhteistyötä huoltajien kanssa, jotta lapsen tuen tarpeet ja tukitoimet ovat kaikkien tiedossa. Hän koordinoi yhteistyötä muiden asiantuntijoiden kanssa sekä osallistuu esiopetuksen tuen kehittämiseen ja arviointiin.

Lapsen lääkehoidosta vastaava henkilö vastaa yhdessä päiväkodin johtajan kanssa siitä, että lapsen lääkehoitoa koskeva tieto siirtyy luotettavasti siirtymävaiheessa, ja että lapsikohtainen lääkehoitosuunnitelma päivitetään ja otetaan käytäntöön uudessa toimipaikassa.

Lähettävä opettaja vastaa lapsen pedagogisten asiakirjojen päivittämisestä tasolle, joka vastaa lapsen nykytilannetta. Hän vastaa lapsen vahvuuksien ja tuen tarpeiden kirjaamisesta, tiedonsiirtolomakkeiden täyttämisestä sekä aloitteen tekemisestä siirtopalaverien järjestämiseksi.

Vastaanottava opettaja vastaa siirrettyihin tietoihin perehtymisestä, lapsen vastaanottamisesta uuteen ryhmään ja oppimisen tuen välittömästä käynnistämisestä yhteistyössä muun henkilöstön kanssa.

Erytisopettaja koordinoi tukea tarvitsevien lasten siirtymäprosessia. Hän osallistuu moniammatillisiin siirtopalaveriinhin, konsultoi ryhmän opettajia tukitoimien järjestämisessä ja varmistaa apuvälineiden sekä avustajaresurssin sujuvan siirtymisen yksiköstä toiseen.

Lapsen ja huoltajien osallisuus siirtymässä

Huoltajille järjestetään kevään aikana tutustumistilaisuus tulevaan esiopetusryhmään. Huoltajilla on oikeus ja mahdollisuus osallistua lapsensa tiedonsiirtoprosessiin. Heidän näkemyksensä ja toiveensa kirjataan osaksi siirtymäasiakirjoja. Mikäli siirretään sellaista lapsen kehitykseen tai hyvinvointiin liittyvää tietoa, joka ei suoraan ole opetuksen järjestämisen kannalta välttämätöntä mutta lapsen edun mukaista, pyydetään huoltajilta siihen kirjallinen suostumus.

Lapsen näkemykset, vahvuudet sekä siirtymään liittyvät toiveet ja tarpeet kartoitetaan ja huomioidaan toiminnan suunnittelussa.

Esiopetuksen ja esiopetusta täydentävän varhaiskasvatuksen tuen yhteensovittamisen paikalliset käytännöt

Kun lapsi tarvitsee esiopetuksen lisäksi varhaiskasvatusta, hän osallistuu täydentävään varhaiskasvatukseen omassa esiopetusryhmässään. Täydentävään varhaiskasvatukseen osallistuvalla lapsella on oikeus saada yleistä, tehostettua tai erityistä tukea. Tuen aloittaminen ei edellytä lääkärin tai terapeutin lausuntoja, vaan sitä annetaan inklusiivisesti lapsen omassa ryhmässä heti, kun tuen tarve havaitaan. Oikea-aikaisella, yksilöllisesti kohdennetulla ja lapsen tarpeiden mukaisella tuella edistetään lapsen kehitystä, oppimista ja hyvinvointia kaikissa kasvatus- ja oppimistilanteissa.

Lapsella on mahdollisuus saada erilaisia terapioita ulkopuolisen terapeutin toteuttamana esiopetus- ja varhaiskasvatuspäivän aikana. Terapia ei ole esiopetus- ja varhaiskasvatustoimintaa, ja vastuu lapsesta kuuluu kyseisen tilanteen aikana terapeutille. Hyvinvointialueen vastuulla olevista palveluista, kuten puhe-, fysio- ja toimintaterapiasta, kuntoutuksen apuvälineistä tai perhetyöstä, ei tehdä kunnassa hallinnollista päätöstä, vaan ne kuuluvat hyvinvointialueen palvelurakenteeseen.

Lapselle annettavasta yleisen tuen tukipalveluista, tehostetusta tuesta sekä erityisestä tuesta täydentävässä varhaiskasvatuksessa tehdään hallintopäätös kunnan hallintosäännön mukaan. Päätöksen tekee varhaiskasvatuspäällikkö lapsen varhaiskasvatussuunnitelman, huoltajan ja lapsen kuulemisen sekä tarvittaessa asiantuntijalausuntojen pohjalta. Ennen päätöksen tekemistä huoltajaa kuullaan henkilökohtaisesti ja hänelle selvitetään, mitä tuki täydentävässä varhaiskasvatuksessa käytännössä tarkoittaa. Päiväkodin johtaja toimittaa kutsun kuulemiseen joko henkilökohtaisesti erillisellä lomakkeella tai sähköisen järjestelmän kautta, ja esittää lapsen tuen tarpeen eteenpäin päätöksen tekijälle.

Huoltajalle varataan kaksi viikkoa aikaa tutustua päätöksen perusteena oleviin asiakirjoihin sähköisessä järjestelmässä tai paperiversiona sekä ilmaista näkemyksensä asiasta kuulemistilaisuudessa. Huoltajalle ilmoitetaan, että määrääjän noudattamatta jättäminen ei estä päätöksen tekemistä. Koska tuki on lapsen lakisääteinen oikeus, lapsella on oikeus saada tukea myös ilman huoltajan suostumusta. Huoltajalla on kuitenkin oikeus hakea hallintopäätökseen oikaisua. Päätös tehdään viipymättä, ja sen mukainen tuki on käytössä täydentävässä varhaiskasvatuksessa myös mahdollisen oikaisuvaatimusprosessin aikana.

Mikäli lapsen tuen tarve muuttuu tai hän vaihtaa päiväkotia Kokemäen sisällä, hallintopäätös muutetaan tai kumotaan ja laaditaan uusi päätös. Jos lapsella on jo ollut voimassa oleva Kokemäen kunnan hallintopäätös tukipalveluista tai tuesta varhaiskasvatuksessa, tuki jatkuu katkeamattomana esiopetuksen täydentävässä varhaiskasvatuksessa ilman uuden päätöksen tarvetta. Tilanteissa, joissa lapsi muuttaa toiselta paikkakunnalta Kokemäelle tai osallistuu kahden eri kunnan järjestämään varhaiskasvatukseen, tuen järjestäminen edellyttää aina uutta hallintopäätöstä. Tämä koskee täydentävää varhaiskasvatusta ja sisältää kuvauksen tuen muodoista, varhaiskasvatuspaikasta sekä tukipalveluista, kuten varhaiskasvatuksen erityisopettajan opetuksesta ja konsultaatiosta, avustamis- ja tulkitsemispalveluista sekä apuvälineistä.

Tukimuodot, kuten pienryhmätoiminta, avustajaresurssin käyttö ja oppimisympäristön mukautukset, suunnitellaan siten, että ne muodostavat lapselle johdonmukaisen ja turvallisen kokonaisuuden koko päivän ajaksi. Tukitoimien toteutumista seurataan ja arvioidaan säännöllisesti osana esiopetusvuoden kokonaisarviointia.

Oppimisen edellytyksiä tukevat opetusjärjestelyt ja ryhmäkohtaiset tukimuodot (Luku 5.2)

Oppimisen edellytyksiä tukevien opetusjärjestelyiden toteuttaminen, yhteistyörakenteet ja vastuut

Oppimisen edellytyksiä tukevat opetusjärjestelyt ovat osa esiopetuksen toimintakulttuuria, ja ne suunnitellaan ryhmän ja yhteisön tarpeisiin sekä tavoitteisiin. Järjestelyt perustuvat henkilöstön osaamiseen, moniammatilliseen yhteistyöhön sekä niiden jatkuvaan kehittämiseen ja johtamiseen.

Pedagogiset järjestelyt

Pedagogiset järjestelyt sisältävät muun muassa päivittäiset ja muut säännöllisesti toistuvat toiminnot, jotka luovat lapselle selkeän ja ennakoitavan päivärytmin. Kokemäen esiopetuksessa pedagogisiin järjestelyihin kuuluvat:

- Visuaalinen tuki ja struktuuri: Päivärakenteen ja toiminnan toiminnanohjauksen tukeminen kuvilla, kuvasarjoilla ja struktuureilla kaikissa ryhmissä.
- Vuorovaikutus ja kommunikointi: Sensitiivinen ja saavutettava vuorovaikutus sekä puhetta tukevien ja korvaavien menetelmien (AAC), kuten kuvien ja tukiviittomien, säännöllinen käyttö arjessa.

- Johdonmukaiset työtavat: Yhteisten pedagogisten menetelmien käyttö, erilaisten eriyttämisen muotojen (kuten materiaalien, ajan ja sisällön eriyttäminen) hyödyntäminen sekä ryhmäkohtaisten apuvälineiden (esim. aktiivisyynyt, kuulosuojaimet, timereiden käyttö) tarjoaminen.

Rakenteelliset ratkaisut

Rakenteelliset ratkaisut mahdollistavat pedagogisten järjestelyiden sujuvan toteutuksen ryhmätasolla. Näitä ratkaisuja ovat:

- Esteettömien ja aistiystävällisten tilojen sekä oppimisympäristöjen suunnittelu ja hyödyntäminen.
- Joustavat, pienemmät ryhmäkoot ja ryhmärakenteiden muuntelu joustavasti päivän aikana.
- Henkilöstömitoituksen ja henkilöstörakenteen sopeuttaminen sekä avustavan henkilöstön resurssien oikea-aikainen kohdentaminen.
- Henkilöstön osaamisen jatkuva vahvistaminen ja täydennyskoulutus laadukkaan esiopetuksen tukemiseksi.

Yhteistyörakenteet

Yhteistyörakenteet varmistavat, että opetusjärjestelyt toteutuvat johdonmukaisesti ja laadukkaasti edistäen lasten osallistumista ja hyvinvointia. Toimivat järjestelyt edellyttävät opettajan, erityisopettajan ja muun henkilöstön säännöllistä yhteistyötä. Oppimista tuetaan viikoittaisella tai säännöllisellä tiimijalla, konsultaatioilla sekä erityisopettajan kanssa tehtävällä työparityöskentelyllä ja samanaikaisopetuksella.

Ryhmäkohtaiset tukimuodot käytännössä

Tukimuotojen toteuttaminen edellyttää henkilöstön tiivistä yhteistyötä sekä yhteistä näkemystä ryhmän ja lasten tarpeista. Painopiste on vahvasti ryhmäkohtaisessa tuessa, jota säädetään joustavasti:

Yleinen tukiopeutus: Opettajan antama yleinen tukiopeutus tukee oppimista ja osallistumista eri oppimiskokonaisuuksissa. Se toteutetaan joustavasti pienryhmissä osana päivittäistä toimintaa. Tukiopeutus voi olla ennakoivaa (esim. uuden käsitteen opettaminen pienryhmässä etukäteen) tai se voi vastata lyhytaikaisiin tuen tarpeisiin, kuten sairauspoissaolojen paikkaamiseen.

Opetuskielen tukiopeutus: Opettajan antama opetuskielen tukiopeutus vahvistaa lasten suomen kielen taitoa, sanavarastoa ja kielellisiä valmiuksia. Se järjestetään siten, että mahdollisimman moni lapsi hyötyy siitä. Se on kiinteä osa esiopetusta ja toteutetaan tarpeen mukaan kielitietoisien opetuksen periaatteita noudattaen kaikissa arjen tilanteissa.

Erityisopettajan antama opetus muun opetuksen yhteydessä: Perustuu erityispedagogiseen osaamiseen ja kohdistuu koko ryhmän havaittuihin tuen tarpeisiin. Se toteutetaan pääsääntöisesti samanaikais-, tiimi- tai yhteisopetuksena esiopetusryhmässä, mikä mahdollistaa joustavan toiminnan ja opetuksen myös pienryhmissä ilman lapsen erottelua ryhmästään.

Vastuunjako opetusjärjestelyissä

Jokaiselle ammattiryhmälle on määritelty omat vastualueensa:

Päiväkodin johtaja vastaa yhteistyörakenteiden luomisesta, resurssien kohdentamisesta ja toimipaikan lukuvuosisuunnitelman laatimisesta. Hän varmistaa, että tukimuodot järjestetään lainsäädännön mukaisesti. Hän huolehtii henkilöstön mitoituksesta, avustavan henkilöstön kohdentamisesta, tilojen esteettömyydestä sekä osaamisen kehittämisestä. Päiväkodin johtaja arvioi tukimuotojen toimivuutta yhdessä henkilöstön kanssa.

Esiopetuksen opettaja vastaa oman ryhmänsä pedagogisista järjestelyistä, oppimisympäristön muokkaamisesta ja päivittäisestä strukturoinnista. Hän suunnittelee ja toteuttaa ryhmäkohtaiset tukimuodot (yleinen tukiopeutus, opetuskielen tuki, eriyttäminen, joustava ryhmäjakko) osana päivittäistä toimintaa. Opettaja arvioi lasten tuen tarpeita ja suunnittelee pedagogisia ratkaisuja yhteistyössä erityisopettajan kanssa. Hän ylläpitää jatkuvaa yhteyttä huoltajiin ja tiedottaa lapsen edistymisestä.

Erityisopettaja tukee esiopetuksen opettajaa ja muuta henkilöstöä lasten tuen tarpeisiin vastaamisessa sekä erityispedagogisten ratkaisujen suunnittelussa ja toteutuksessa. Hän ohjaa oppimisympäristön ja toimintatapojen muokkaamista lapsiryhmän tarpeiden mukaisesti sekä tukee tarkoituksenmukaisten materiaalien valinnassa ja käytössä. Erityisopettaja osallistuu lasten tuen tarpeen havainnointiin, arviointiin ja suunnitteluun yhteistyössä henkilöstön, huoltajien ja muiden asiantuntijoiden kanssa. Hän toimii konsultoivassa roolissa tuen järjestämisessä sekä vahvistaa henkilöstön osaamista. Lisäksi erityisopettaja toteuttaa samanaikaisopetusta ja pienryhmätoimintaa sekä osallistuu tuen toteutumisen ja vaikuttavuuden arviointiin.

Muu ryhmän henkilöstö (Varhaiskasvatuksen lastenhoitajat ja avustajat) osallistuvat sovittujen pedagogisten järjestelyjen ja struktuurien toteuttamiseen arjessa sekä tukee omalta osaltaan lasten osallisuutta ja turvallista päivärytmiä opettajan ohjeiden mukaisesti.

Tukitoimien seuranta, arviointi ja siirtymävaiheet

Ryhmäkohtaisten tukimuotojen ja opetusjärjestelyjen vaikuttavuutta seurataan ja arvioidaan säännöllisesti esiopetusvuoden aikana (syys-lokakuussa sekä helmi-maaliskuussa) osana tiimin pedagogisia palavereita ja yhteistyössä erityisopettajan kanssa.

Lapsen oma kokemus tuen riittävydestä ja mieluisuudesta selvitetään havainnoimalla ja keskustelemalla lapsen kanssa (esim. kuvatukea tai vahvuuspedagogiikkaa hyödyntäen). Huoltajien kanssa käydään säännöllistä vuoropuhelua tukimuotojen toteutumisesta.

Keväällä esiopetuksen aikana hyviksi havaitut tukimuodot, pedagogiset menetelmät (kuten AAC-keinot) ja järjestelyt siirretään tulevan koulun alkuopetuksen opettajille ja laaja-alaisille erityisopettajille tiedonsiirtopalavereissa, jotta lapsen joustava ja turvallinen koulun aloitus voidaan varmistaa.

Oppimisen edellytyksiä tukevat opetusjärjestelyt ja ryhmäkohtaiset tukimuodot kuvataan tarkemmin toimipaikan toiminta- ja lukuvuosisuunnitelmassa.

Lapsikohtaiset tukitoimet ja niiden järjestäminen (Luku 5.3)

Ryhmäkohtaisten tukimuotojen riittävyyden ja lapsikohtaisten tukitoimien tarpeen arviointi sekä suunnitelman laatiminen

Ryhmäkohtaisten tukimuotojen riittävyyttä arvioidaan jatkuvasti huomioimalla lasten tarpeet, ryhmän toiminnan sujuvuus sekä esiopetuksen tavoitteet. Esiopetuksen opettaja seuraa ja arvioi, miten käytössä olevat tukimuodot, kuten eriyttäminen, pienryhmätoiminta, pedagogiset menetelmät ja rakenteelliset järjestelyt, tukevat lasten oppimista ja osallistumista. Tarvittaessa erityisopettaja ja moniammatillinen yhteistyö tukevat arviointia ja kehittämistä.

Lapsikohtaisen tuen tarpeen arviointi ja suunnitelma

Mikäli ryhmäkohtaiset tukimuodot eivät riitä vastaamaan lapsen tuen tarpeisiin, käynnistetään lapsikohtaisen tuen arviointi. Tuki suunnitellaan ja toteutetaan aina lapsen edun mukaisesti.

Esiopetuksen opettaja vastaa lapsikohtaisen tuen tarpeen arvioinnin laatimisesta sekä tuen toteuttamista koskevan suunnitelman tekemisestä. Erityisopettaja osallistuu tarvittaessa arviointiin ja suunnitteluun.

Arviointi ja suunnitelma käsitellään yhdessä huoltajien ja lapsen kanssa. Lapsen mielipide huomioidaan hänen ikänsä ja kehitystasonsa mukaisesti, ja huoltajien näkemykset otetaan huomioon suunnittelussa. Arvioinnissa hyödynnetään myös aiemmin toteutettuja tukitoimia ja niiden vaikuttavuutta.

Kuulemismenettely ennen päätöksentekoa

Ennen tukea koskevan hallintopäätöksen tekemistä huoltajia ja lasta kuullaan hallintolain mukaisesti.

Kuuleminen voidaan toteuttaa kirjallisesti toimittamalla huoltajille lapsen tuen tarpeen arviointi, tuen toteuttamista koskeva suunnitelma sekä muut asian ratkaisemisen kannalta tarpeelliset asiakirjat. Huoltajille varataan riittävä määräaika esittää kirjallisesti näkemyksensä asiasta.

Kirjallisessa kuulemisessa huoltajille ilmoitetaan:

- että lapselle harkitaan lapsikohtaisia tukitoimia
- kuulemisen tarkoitus
- määräaika, johon mennessä vastine tulee toimittaa

Huoltajien antama kirjallinen kannanotto liitetään osaksi asian valmistelua ja huomioidaan päätöksenteossa.

Kuuleminen voidaan toteuttaa myös suullisesti. Tällöin menettely on seuraava:

- Päiväkodin johtaja kutsuu huoltajat kuulemiseen kirjallisesti ja hyvissä ajoin.
- Kutsussa ilmoitetaan, että lapselle harkitaan lapsikohtaisia tukitoimia, sekä kuvataan kuulemisen tarkoitus ja määräaika.
- Lapsen tuen tarpeen arviointi, suunnitelma sekä muut asiaan liittyvät asiakirjat toimitetaan huoltajille etukäteen, jotta heillä on mahdollisuus perehtyä niihin ja esittää näkemyksensä.

Päätöksenteko ja seuranta

Varhaiskasvatuspäällikkö tekee tukea koskevan hallintopäätöksen. Päätös sisältää ne tukitoimet, jotka ovat välttämättömiä lapsikohtaisen tuen toteuttamiseksi. Päätös perustellaan, ja siinä kuvataan arviointiin vaikuttaneet tekijät sekä sovellettavat säännökset.

Tarvittaessa päätös voidaan panna täytäntöön ennen sen lainvoimaisuutta, jotta lapsen tarvitsema tuki voidaan järjestää viivytyksettä.

Tukitoimien toteutumista ja riittävyyttä seurataan ja arvioidaan säännöllisesti, kuitenkin vähintään kerran lukuvuodessa tai aina lapsen tilanteen muuttuessa. Päätöstä tarkistetaan, päivitetään tai se voidaan kumota tarpeen mukaan.

Vastuut lapsikohtaisten tukitoimien prosessissa

Varhaiskasvatuspäällikkö vastaa virallisesta päätöksenteosta, päätösten perustelemisesta ja niiden lainmukaisuudesta.

Esiopetuksen opettaja vastaa lapsikohtaisen tuen tarpeen havaitsemisesta, arvioinnin ja suunnitelman laatimisesta, kuulemiskutsun lähettämisestä ja asiakirjojen toimittamisesta huoltajille sekä tuen arjen toteutuksesta ja seurannasta.

Erytysopettaja (VEO) tukee opettajaa tuen tarpeen arvioinnissa ja suunnitelman laatimisessa sekä osallistuu tarvittaessa moniammatilliseen yhteistyöhön.

Ryhmäkohtaisten tukimuotojen riittävyyden ja lapsikohtaisten tukitoimien tarpeen arviointiin ja tukitoimien toteuttamista koskevan suunnitelman laatimiseen liittyvät käytännöt ja vastuut kuvataan tarkemmin toimipaikan toiminta- ja lukuvuosisuunnitelmassa.

Oppimisen ja esiopetukseen osallistumisen tukeen liittyvä yhteistyö (Luku 5.4)

Yhteistyökäytännöt huoltajan ja lapsen kanssa lapsikohtaisten tukitoimien arvioinnissa, suunnittelussa ja päätöksenteossa

Lapsikohtaisten tukitoimien arvioinnissa, suunnittelussa ja päätöksenteossa huoltajalla ja lapsella on tärkeä rooli. Lasta ja huoltajaa kuullaan ja otetaan huomioon heidän mielipiteensä ja näkemyksensä kaikissa tukitoimien suunnittelun vaiheissa. Lapsen ikä ja kehitystaso otetaan huomioon siinä, kuinka hänelle esitetään kysymyksiä ja kuinka hänen mielipiteensä otetaan huomioon. Pienempien lasten osalta on tärkeää, että myös huoltaja tuo esiin lapsen näkemyksiä ja tarpeita.

Yhteistyö tukitoimien arvioinnissa ja suunnittelussa perustuu siihen, että huoltaja tuntee lapsen tilanteen parhaiten ja pystyy antamaan tärkeitä tietoja lapsen tarpeista. Huoltajan ja lapsen osallistaminen tukitoimien suunnitteluun on myös tärkeää, jotta toimet voivat olla tehokkaita ja tukea lapsen tarpeita parhaalla mahdollisella tavalla.

Monialaisen yhteistyön ja opiskeluhuollon periaatteet

Esiopetuksessa tehdään tiivistä ja jatkuvaa yhteistyötä eri ammattilaisten ja tahojen kanssa, jotta lapsen oppiminen ja hyvinvointi voidaan turvata mahdollisimman hyvin. Esiopetushenkilöstö tekee yhteistyötä varhaiskasvatuksen ja koulun erityisopettajien, terveydenhoitajien, kuraattorin ja -psykologin, sosiaalityön sekä muiden tarvittavien yhteistyötahojen kanssa.

Neuvolatiimi on apuna kun perheen asioissa tarvitaan useamman ammattilaisen näkemystä. Tiimiin ohjautuvilla lapsilla voi olla monitahoista tuen tarvetta tai haastava elämäntilanne. Tiimityöskentelyn tarkoituksena on luoda moniammatillinen näkökulma ja tehdä yhteistyötä niin, että tarvittavat työntekijät auttavat lasta ja perhettä yhdessä.

Terveydenhuollon asiantuntijoiden kanssa tehdään yhteistyötä liittyen pitkäaikaissairauden hoitoon, lääkitykseen, ruokavalioon liittyviin järjestelyihin, lääkinnälliseen kuntoutukseen ja apuvälineiden käyttöön.

Kuraattori ja muut asiantuntijat osallistuvat toimipaikan yhteisölliseen hyvinvointiryhmään. Tämä ryhmä vastaa esiopetustyöryhmän hyvinvointityön suunnittelusta, kehittämisestä, toteuttamisesta ja arvioinnista. Kokoukset ovat avoimia, niistä laaditaan muistio ja niihin kutsutaan mukaan myös huoltajien edustajia.

Oppimisen ja esiopetukseen osallistumisen tukeen liittyvä yhteistyö kuvataan tarkemmin toimipaikan toiminta- ja lukuvuosisuunnitelmassa.

Esiopetuksen poikkeava järjestäminen lapsen tuen tarpeesta tai terveydentilasta johtuvasta syystä (Luku 5.5.)

Varhennetun oppivelvollisuuden päätöksentekoon ja toteuttamiseen liittyvät yhteistyökäytännöt ja vastuut

Varhennetun oppivelvollisuuden valmistelu käynnistyy yhteistyössä huoltajien ja varhaiskasvatuksen henkilöstön kanssa, kun lapsen kehityksen, oppimisen tai kokonaistilanteen arvioidaan sitä edellyttävän. Aloite voi tulla huoltajalta, varhaiskasvatuksen henkilöstöltä tai asiantuntijalta.

Hallintopäätöksen valmistelu toteutetaan yhteistyössä varhaiskasvatuksen sekä esi- ja perusopetuksen asiantuntijoiden kesken. Varhennetun oppivelvollisuuden tarvetta arvioitaessa lapsen vammaa, sairautta tai toimintakyvyn rajoitetta tarkastellaan monipuolisesti eri näkökulmista, jotta lapsen tuen tarpeista ja oppimisen edellytyksistä muodostuu kokonaiskuva. Yhteistyöllä varmistetaan, että lapsen oppimisen polku varhaiskasvatuksesta esiopetukseen ja edelleen perusopetukseen muodostaa lapsen edun mukaisen, sujuvan jatkumon.

Hallintopäätöksen valmistelussa hyödynnetään lapsesta laadittuja psykologisia tai lääketieteellisiä lausuntoja tai muita vastaavia selvityksiä. Päätöksenteon kannalta keskeistä on, että lausunnoista tai selvityksistä ilmenee, miten ja miksi lapsi hyötyy varhennetusta oppivelvollisuudesta.

Varhennetun oppivelvollisuuden piirissä olevalla lapsella on oikeus esiopetukseen jo viisivuotiaana. Esiopetus toteutetaan kaksivuotisena siten, että ensimmäinen esiopetusvuosi järjestetään sinä lukuvuonna, jona lapsi täyttää viisi vuotta, ja toinen esiopetusvuosi tavanomaiseen tapaan esiopetusikäisten lasten kanssa.

Ennen varhennettua oppivelvollisuutta koskevan hallintopäätöksen tekemistä huoltajille varataan hallintolain mukainen tilaisuus tulla kuulluiksi. Kuuleminen toteutetaan ensisijaisesti moniammatillisessa yhteistyöpalaverissa, jossa huoltajien näkemykset kirjataan esivalmisteluasiakirjoihin. Mikäli päätöksen pohjaksi käytetään asiantuntijalausuntoja tai selvityksiä, joita ei ole käsitelty yhdessä huoltajien kanssa, heille varataan mahdollisuus antaa asiasta kirjallinen vastine ennen päätöksentekoa. Huoltajien kuuleminen ja kannanotto kirjataan hallintopäätökseen.

Päätös varhennetusta oppivelvollisuudesta tehdään hallintosäännön mukaisesti. Päätöksen tekee sivistysjohtaja, kun kaikki tarvittavat selvitykset ja asiantuntijalausunnot ovat käytettävissä. Oppivelvollisuus ja siihen liittyvä osallistumisvelvoite alkavat sinä vuonna, jona lapsi täyttää kuusi vuotta.

Jos huoltaja päättää, että 5-vuotias ei osallistu vielä esiopetukseen, lapsi on päiväkodissa pelkässä varhaiskasvatuksessa. Tällöin lapsella on oikeus saada tarvitsemaansa tukea varhaiskasvatuksessa ennen oppivelvollisuuden alkamista. Tuki kirjataan lapsen varhaiskasvatussuunnitelmaan. Lapsikohtainen tuen suunnitelma päivitetään siirryttäessä varhaiskasvatuksesta tai viisivuotiaiden esiopetuksesta varsinaiseen oppivelvollisuuden alkamisvuoteen.

Sairaalaopetus ja konsultaatiopalvelut

Mikäli esiopetusta ei voida lapsen terveydentilan vuoksi järjestää lapsen edun mukaisesti muulla tavoin, yhteistyötahona toimii Satakunnan hyvinvointialueen alainen Porin Tiilimäen koulu.

Varhaiskasvatuksen opettajat voivat olla yhteydessä Tiilimäen sairaalakoulun konsultatiiviseen palveluun tilanteissa, jotka edellyttävät vaativaa monialaista osaamista. Konsultaation avulla suunnitellaan ja toteutetaan ennaltaehkäiseviä tai korjaavia tukitoimia. Palvelua voidaan hyödyntää myös niiden lasten tukemisessa, jotka eivät ole erikoissairaanhoidon asiakkaita.

Esiopetuspäivän lyhentäminen terveydellisistä syistä

Lapsen esiopetus voidaan järjestää terveydentilaan liittyvistä syistä esiopetuspäivää lyhentämällä, jos se on lapsen jaksamisen ja edun mukaista. Poikkeava järjestely edellyttää hallintopäätöstä, mikäli kyse ei ole tilapäisestä tai vähäisestä muutoksesta.

Huoltaja hakee järjestelyä opetuksen järjestäjältä, ja hakemukseen liitetään lääkärin tai muun asiantuntijan lausunto lapsen terveydentilasta. Ennen päätöksentekoa huoltajille varataan hallintolain mukainen tilaisuus tulla kuulluiksi, ja heidän näkemyksensä kirjataan valmisteluun.

Päätös tehdään tapauskohtaisesti lapsen edun mukaisesti hallintosäännön mukaisesti. Hallintopäätöksessä tulee määritellä järjestelyn perustelut, toteutus, tukitoimet lyhennetyin päivän aikana sekä päätöksen voimassaoloaika.

Perusopetuksen aloittaminen vuotta säädettyä myöhemmin: yhteistyö, käytännöt ja vastuut

Lapsi voi aloittaa perusopetuksen vuotta säädettyä myöhemmin, jos se on hänen kehityksensä, oppimisen edellytystensä ja kokonaistilanteensa kannalta lapsen edun mukaista. Aloituksen myöhentämisen valmistelu toteutetaan moniammatillisena yhteistyönä huoltajien, varhaiskasvatuksen ja tulevan perusopetuksen asiantuntijoiden kesken, jotta siirtymävaihe muodostaa lapsen kannalta sujuvan jatkumon.

Huoltaja tekee hakemuksen opetuksen järjestäjälle. Hakemukseen liitetään psykologinen ja tarvittaessa lääketieteellinen selvitys lapsen tilanteesta. Ennen hallintopäätöksen tekemistä huoltajia kuullaan hallintolain mukaisesti.

Päätös tehdään huolellisen harkinnan perusteella hallintosäännön mukaisesti sivistysjohtajan viranhaltijapäätöksenä ennen lapsen perusopetuksen aloittamista. Päätös perustellaan kirjallisesti.

Päätöksen perusteena käytettävissä asiantuntijaselvityksissä tulee kuvata lapsen kehitys, oppimisen edellytykset ja koulukypsyys sekä esittää perusteltu arvio siitä, miksi perusopetuksen aloittaminen vuotta säädettyä myöhemmin on lapsen edun mukaista.

6. Opiskeluhoolto

Tässä luvussa määrätään perusopetuslain mukaisesti opiskeluhoillon keskeisistä periaatteista ja opetustoimeen kuuluvan opiskeluhoillon tavoitteista sekä oppilas- ja opiskelijahuoltolaissa¹⁴² määrätyn opetuksen järjestäjän opiskeluhoiltosuunnitelman laatimisesta.

Tässä luvussa käytetään oppilas- ja opiskelijahuoltolain käsitteistön sijasta opiskelijasta käsitettä lapsi ja oppilaitoksesta nimitystä esiopetus tai esiopetusyksikkö. Koulutuksen järjestäjään viitataan käsitteellä opetuksen järjestäjä. Perusopetuslain mukaisesta käsitteestä oppilashuolto käytetään ilmaisua opiskeluhoolto. Mitä jäljempänä todetaan hyvinvointialueesta, koskee myös Helsingin kaupunkia¹⁴³.

Opiskeluhoollolla¹⁴⁴ tarkoitetaan lapsen hyvän oppimisen, hyvän psyykkisen ja fyysisen terveyden sekä sosiaalisen hyvinvoinnin edistämistä ja ylläpitämistä sekä niiden edellytyksiä lisäävää toimintaa esiopetuksessa. Lapsella on oikeus saada maksutta opiskeluhoolto¹⁴⁵, jota opetukseen osallistuminen edellyttää. Opiskeluhooltotyössä otetaan huomioon lapsen edun ensisijaisuus¹⁴⁶.

Opiskeluhoiltoa toteutetaan opetustoimen ja hyvinvointialueen suunnitelmallisena yhteistyönä¹⁴⁷ lasten ja heidän huoltajiensa sekä tarvittaessa muiden yhteistyötahojen kanssa. Opiskeluhoolto on sekä yhteisöllistä että yksilökohtaista työtä. Yhteisöllinen opiskeluhoolto on ennalta ehkäisevää ja ensisijainen tapa toteuttaa opiskeluhoiltoa esiopetuksessa. Se on kaikkien esiopetuksessa työskentelevien ammattilaisten yhteinen tehtävä. Lisäksi lapsilla on oikeus opiskeluhoiltopalveluihin, joita ovat ikäryhmälle tarkoitettut neuvolapalvelut sekä kuraattori- ja psykologipalvelut¹⁴⁸. Opiskeluhoiltopalvelut järjestetään lähipalveluna, jolle opetuksen järjestäjän tulee tarjota asianmukaiset tilat¹⁴⁹.

6.1. Paikallisesti päätettävät asiat ja opetuksen järjestäjän opiskeluhoiltosuunnitelma

Opetuksen järjestäjän on laadittava opiskeluhoillon kokonaisuuden toteuttamiseksi opetuksen järjestäjän opiskeluhoiltosuunnitelma¹⁵⁰. Järjestäjäkohtaisen opiskeluhoillon yleisestä suunnittelusta, kehittämisestä, ohjauksesta ja arvioinnista vastaa monialainen opiskeluhoillon ohjausryhmä¹⁵¹. Opiskeluhoiltosuunnitelma laaditaan yhteistyössä¹⁵² esiopetuksen ja opiskeluhoiltopalvelujen henkilöstön, lasten ja heidän huoltajiensa kanssa. Hyvinvointialueella on terveydenhuoltolain mukainen yhteistyövelvoite¹⁵³ opetuksen järjestäjän opiskeluhoiltosuunnitelman valmistelussa.

Opetuksen järjestäjän opiskeluhoiltosuunnitelma korvaa opiskeluhoillon osalta paikallisen opetussuunnitelman. Se sisältää¹⁵⁴ opetuksen järjestäjäkohtaisesti määritellyt opiskeluhoiltotyön tavoitteet ja keskeiset periaatteet sekä toimenpiteet opiskeluhoillon toteuttamiseksi ja seuraamiseksi (omavalvonta) sekä esiopetusyksikkökohtaisesti tarkennetut tiedot

142 Perusopetuslaki 14 § ja Oppilas- ja opiskelijahuoltolaki 13 § (377/2022)

143 Oppilas- ja opiskelijahuoltolaki 1 § (1225/2020)

144 Oppilas- ja opiskelijahuoltolaki 3 §

145 Oppilas- ja opiskelijahuoltolaki 9 § (1225/2020)

146 YK:n Yleissopimus lapsen oikeuksista 1989

147 Oppilas- ja opiskelijahuoltolaki 3 §

148 Oppilas- ja opiskelijahuoltolaki 3 § ja 4 §

149 Terveydenhuoltolaki (1326/2010) 15 a § (378/2022) ja Oppilas- ja opiskelijahuoltolaki 9 §

150 Oppilas- ja opiskelijahuoltolaki 13 §

151 Oppilas- ja opiskelijahuoltolaki 14 §

152 Oppilas- ja opiskelijahuoltolaki 13 §

153 Terveydenhuoltolaki 15 a §

154 Oppilas- ja opiskelijahuoltolaki 13 §

asiakokonaisuuksista 1-5. Opetuksen järjestäjän tulee kuvata opiskeluhoitosuunnitelmassa, miten suunnitelman toteutumista esiopetussyksiköissä seurataan ja tarkistetaan¹⁵⁵ tarvittaessa.

Opetuksen järjestäjän tulee valmistella kutakin koulutusmuotoa koskevan määräyksen mukainen opiskeluhoitosuunnitelma. Opetuksen järjestäjä päättää paikallisesti, miten tarvittavat tiedot asiakokonaisuuksista kootaan ja miten esiopetussyksiköiden toimintaa niiden avulla ohjataan. Opiskeluhoitopalvelujen osalta tämä tehdään yhteistyössä hyvinvointialueen kanssa. Suunnitelma liitetään kunnan lasten ja nuorten hyvinvointisuunnitelmaan¹⁵⁶.

Opetuksen järjestäjä vastaa¹⁵⁷ siitä, että opiskeluhoiton toteuttamista, arviointia ja kehittämistä varten suunnitelmassa on esiopetussyksikkökohtaisesti seuraavat tiedot (asiakokonaisuudet 1-5):

1) Arvio opiskeluhoiton kokonaistarpeesta ja käytettävissä olevista opiskeluhoitopalveluista

Arvioon opiskeluhoiton kokonaistarpeesta ja käytettävissä olevista opiskeluhoitopalveluista (ikäryhmälle tarkoitetut neuvolapalvelut sekä kuraattori- ja psykologipalvelut) kootaan tiedot kultakin esiopetussyksiköltä. Tiedot ilmoitetaan opetuksen järjestäjän opiskeluhoitosuunnitelmassa opiskeluhoitopalvelujen ammattilaisten henkilötyövuosina. Arvioilla varmistetaan opiskeluhoitopalvelujen riittävyys¹⁵⁸ huomioiden lasten ja esiopetussyksiköiden tarpeet, terveystarkastusten ja henkilöstömitoitusten toteutuminen sekä palvelujen järjestäminen määrääjässä.

Arvio opiskeluhoiton kokonaistarpeesta

Arvioon kokonaistarpeesta sisältyvät yksilökohtaisessa ja yhteisöllisessä opiskeluhoitotyössä sekä opiskeluhoiton yhteistyössä tarvittavat resurssit. Kokonaistarpeen arviossa huomioidaan esimerkiksi esiopetussyksiköiden määrä ja esiopetuksen lapsimäärä sekä toimintaympäristön erityispiirteet. Arviossa huomioidaan lisäksi esimerkiksi oppimisen ja esiopetukseen osallistumisen tukea tarvitsevien sekä maahanmuuttotaustaisten lasten lukumäärät ja osuudet.

Arvio käytettävissä olevista opiskeluhoitopalveluista

Opetuksen järjestäjän arviossa käytettävissä olevista opiskeluhoitopalveluista ilmoitetaan kaikkien opiskeluhoitopalvelujen ammattilaisten (ikäryhmälle tarkoitetut neuvolapalvelut sekä kuraattori- ja psykologipalvelut) henkilötyövuodet.

2) Esiopetuksen toimenpiteet yhteisöllisen opiskeluhoiton edistämiseksi

Yhteisöllinen opiskeluhoito on tärkeä osa esiopetuksen toimintakulttuuria ja sen kehittäminen edellyttää johtamista. Lasten terveyden ja hyvinvoinnin edistäminen kuuluu oppilas- ja opiskelijahuoltolain 6 §:n (opetussuunnitelman mukainen ja opetuksen järjestäjän opiskeluhoito) mukaisesti yhteisöllisen työn kokonaisuuteen. Tällä tarkoitetaan toimintaa¹⁵⁹, jonka avulla seurataan ja kehitetään yhteisöllistä ja yksilöllistä hyvinvointia sekä terveellisen, turvallisen ja esteettömän oppimisympäristön syntymistä, edistetään mielenterveyttä ja oppimista sekä ehkäistään syrjäytymistä. Esiopetuksen henkilökunnalla on ensisijainen vastuu esiopetusyhteisön hyvinvoinnista¹⁶⁰.

Opetuksen järjestäjän opiskeluhoitosuunnitelmassa kuvataan

- yhteisöllisen opiskeluhoiton toimintatavat esiopetuksessa
- esiopetussyksikkökohtaisten opiskeluhoitoryhmien¹⁶¹ johtaminen, kokoonpano ja toimintatavat

3) Toimenpiteet tarvittavien tukitoimien järjestämiseksi (yksilökohtainen opiskeluhoito)

155 Oppilas- ja opiskelijahuoltolaki 13 §

156 Oppilas- ja opiskelijahuoltolaki 13 §

157 Oppilas- ja opiskelijahuoltolaki 13 §

158 Oppilas- ja opiskelijahuoltolaki 15 § ja 17 § ja Terveystarkastuslaki 15 §

159 Oppilas- ja opiskelijahuoltolaki 6 § (886/2017)

160 Oppilas- ja opiskelijahuoltolaki 4 §

161 Oppilas- ja opiskelijahuoltolaki 14 §

Yksilökohtaisella opiskeluhoollolla¹⁶² tarkoitetaan ikäryhmälle tarkoitettuja neuvolapalveluja, opiskeluhoollon kuraattori- ja psykologipalveluja sekä yksittäistä lasta koskevaa monialaista yksilökohtaista opiskeluhoollon, jota toteutetaan monialaisessa asiantuntijaryhmässä. Yksilökohtaisessa opiskeluhoollon seurataan ja edistetään lapsen kokonaisvaltaista terveyttä, hyvinvointia, osallisuutta ja oppimista, ehkäistään ongelmia ja tarjotaan varhaista tukea.

Yksilökohtainen opiskeluhoollon perustuu esiopetuksessa huoltajan suostumukseen¹⁶³. Lapsen osallisuus ja toivomukset¹⁶⁴ otetaan huomioon toimenpiteissä ja ratkaisuissa hänen ikänsä ja kehitystasonsa mukaisesti. Yksilökohtaisessa työssä noudatetaan tietojen luovuttamista, saamista ja salassapitoa koskevia säännöksiä¹⁶⁵.

Opetuksen järjestäjän opiskeluhoollon suunnitelmassa kuvataan

- lapsen ohjaaminen opiskeluhoollon palveluihin¹⁶⁶ (ikäryhmälle tarkoitettut neuvolapalvelut, kuraattori- ja psykologipalvelut)
- yksittäisen lapsen tueksi¹⁶⁷ koottavan monialaisen asiantuntijaryhmän kokoaminen, huoltajan suostumuksen hankkiminen ja työskentelyyn osallistuminen
- opiskeluhoollon kertomusten¹⁶⁸ laatiminen, säilytys ja vastuuhenkilön nimeäminen opetuksen järjestäjän opiskeluhoollon rekisterille
- lapsen erityisruokavalion tai lääkityksen ilmoittamisen käytänteet esiopetuksessa

4) Yhteistyön järjestäminen lasten ja heidän perheidensä sekä esiopetuksessa työskentelevien ja muiden lasten hyvinvointia tukevien tahojen kanssa

Opiskeluhoollon on kaikkien esiopetuksessa työskentelevien ja opiskeluhoollon palvelujen ammattilaisten yhteinen tehtävä¹⁶⁹. Lasten, huoltajien, esiopetuksen henkilöstön ja opiskeluhoollon palvelujen ammattilaisten sekä yhteistyötahojen osallisuus opiskeluhoollon toimintatapojen suunnittelussa, toteuttamisessa ja arvioinnissa on opiskeluhoollon keskeistä. Tämä edellyttää yhteisiä toimintatapoja ja erityisesti opetuksen järjestäjän ja hyvinvointialueen yhteistyötä.

Opetuksen järjestäjän opiskeluhoollon suunnitelmassa kuvataan

- lasten, huoltajien, esiopetuksen henkilöstön ja opiskeluhoollon palvelujen osallisuus¹⁷⁰ opetuksen järjestäjän opiskeluhoollon suunnitelman laatimisessa ja yhteisöllisen opiskeluhoollon toteuttamisessa
- esiopetuksen ja muun henkilöstön perehdytys ja osaamisen varmistaminen yhteisöllisessä työssä
- opiskeluhoollon monialainen yhteistyö¹⁷¹ oppimisen ja esiopetukseen osallistumisen tuen sekä sairaalaopetuksen yhteydessä
- yhteistyö esiopetuksen ja muiden lasten hyvinvointia tukevien tahojen kanssa kuten perheneuvola, lastensuojelu ja erikoissairaanhoido
- yhteisöllisen ja yksilökohtaisen opiskeluhoollon periaatteista ja toiminnasta tiedottaminen¹⁷² lapsille, huoltajille, henkilöstölle ja yhteistyötahoille

162 Oppilas- ja opiskelijahuoltolaki 5 §

163 Eduskunnan sivistysvaliokunnan mietintö 14/2013 vp.

164 Oppilas- ja opiskelijahuoltolaki 18 §

165 EU:n tietosuojasetus (679/2016), tietosuojalaki (1050/2018), laki viranomaisten toiminnan julkisuudesta (621/1999), oppilas- ja opiskelijahuoltolaki 22 § (377/2022) ja 23 §, perusopetuslaki 40 §, laki potilaan asemasta ja oikeuksista (1992/785) ja laki sosiaalihuollon asiakkaan asemasta ja oikeuksista (2000/812)

166 Oppilas- ja opiskelijahuoltolaki 16 § (377/2022)

167 Oppilas- ja opiskelijahuoltolaki 19 §

168 Oppilas- ja opiskelijahuoltolaki 20 § (377/2022) ja 21 § (377/2022)

169 Oppilas- ja opiskelijahuoltolaki 4 §

170 Oppilas- ja opiskelijahuoltolaki 13 §

171 Perusopetuslaki 4 a luku

172 Oppilas- ja opiskelijahuoltolaki 11 §

5) Suunnitelmat lasten suojaamiseksi väkivallalta, kiusaamiselta ja häirinnältä sekä kriisisuunnitelma

Lapsella on oikeus turvalliseen opiskeluympäristöön¹⁷³, johon kuuluu fyysinen, psyykinen, sosiaalinen ja pedagoginen turvallisuus. Turvallisuuden varmistaminen edellyttää opetuksen järjestäjältä suunnitelmallista toimintakulttuurin kehittämistä, yhteistä valmistelua ja yhteisten toimintatapojen luomista esiopetusyksiköiden kanssa. Opetuksen järjestäjä perehdyttää henkilöstönsä ja opiskeluhoitopalvelujen ammattilaiset toimintatapoihin erilaisissa ongelmatilanteissa sekä huolehtii tiedottamisesta ja suunnitelmien päivityksestä.

Suunnitelmat lasten suojaamiseksi väkivallalta, kiusaamiselta ja häirinnältä

Opetuksen järjestäjän opiskeluhoitosuunnitelmassa kuvataan erikseen toimenpiteet väkivallan, kiusaamisen ja häirinnän ehkäisemiseksi, niiden esiintyvyyden seuraamiseksi ja ongelmatilanteisiin puuttumiseksi sekä jälkiseurannan edellyttämät käytänteet. Suunnitelmassa kuvataan opettajan, päiväkodin johtajan tai rehtorin velvoite ilmoittaa¹⁷⁴ tietoonsa tulleesta oppimisympäristössä tai matkalla esiopetukseen tai kotiin tapahtuneesta häirinnästä, kiusaamisesta, syrjinnästä tai väkivallasta niistä epäillyn ja niiden kohteena olevan lapsen huoltajalle tai muulle lailliselle edustajalle. Lisäksi kuvataan toimintatavat tukea tarvitsevan lapsen (teon kohde ja tekijä) ohjaamiseksi opiskeluhoitopalveluihin. Kuvauksen yhteistyöstä¹⁷⁵ huoltajien kanssa sekä viranomaisyhteistyö ml. toimintatavat koskien ilmoitusvelvollisuutta sosiaalitoimeen ja/tai poliisille ovat osa suunnitelmia.

Kriisisuunnitelma (suunnitelma kriisi-, uhka- ja vaaratilanteiden varalle)

Opetuksen järjestäjän opiskeluhoitosuunnitelmaan sisältyy kriisisuunnitelma, jossa kuvataan toiminta äkillisissä kriiseissä, uhka- ja vaaratilanteissa. Suunnitelmassa kuvataan kriisitilanteiden ehkäisy, niihin varautuminen ja toimintatavat kriisitilanteissa sekä toimintavalmiuksien harjoittelu. Lisäksi suunnitelmassa kuvataan tämän kokonaisuuden johtamisen periaatteet, yhteistyö sekä työn- ja vastuunjako. Suunnitelmassa kuvataan sisäisen ja ulkoisen viestinnän sekä opetuksen järjestäjän ja esiopetuksen välisen tiedottamisen periaatteet. Suunnitelma valmistellaan yhteistyössä hyvinvointialueen ja muiden tarvittavien viranomaisten kanssa ottaen huomioon muut uhka-, vaara ja kriisitilanteita koskevat ohjeistukset sekä psykososiaalisen tuen järjestämisen periaatteet.

Kokemäki

Kokemäen paikalliset esiopetussuunnitelmaratkaisut

Opiskeluhoolto

Opiskeluhoollon kokonaisuus ja toteuttaminen Kokemäen esiopetuksessa on kuvattu erillisessä Kokemäen opiskeluhoitosuunnitelmassa (sivistys- ja hyvinvointilautakunta 15.4.2024 § 41), joka korvaa opiskeluhoollon palvelujen ja rakenteiden osalta tämän opetussuunnitelman tekstiosuuden.

Monialaisen opiskeluhoollon ensisijainen vastuu esiopetusyhteisön hyvinvoinnista kuuluu esiopetuksen henkilöstölle. Esiopetuksessa opiskeluhoitoa toteutetaan ensisijaisesti yhteisöllisenä työnä, jossa kuraattorin työn painopiste on ryhmä- ja pienryhmämuotoinen

¹⁷³ Perusopetuslaki 29 §

¹⁷⁴ Perusopetuslaki 29 §

¹⁷⁵ Perusopetuslaki 40 §, oppilas- ja opiskelijahuoltolaki 23 §, lastensuojelulaki 25 § (88/2010) ja sosiaalihuoltolaki (1301/2014) 35 §

työskentely lasten kanssa. Koska esiopetuksessa ei ole oppiainekohtaista opetusta, kuraattorin ohjaustyö nivoutuu laaja-alaiseen kasvuun ja oppimiskokonaisuuksiin.

Yksilökohtaisen opiskeluhoollon järjestäminen Kokemäellä

Satakunnan hyvinvointialue vastaa esiopetuksen kuraattori- ja koulupsykologipalveluista sekä neuvolapalveluista. Kuraattori suunnittelee lukuvuosittain aikataulunsa yhteistyössä päiväkodin johtajien ja esiopetuksen opettajien kanssa. Koulupsykologin asiakkaaksi ohjaututaan henkilöstön ja huoltajien yhteistyön, huoltajan yhteydenoton tai neuvolan kautta.

Asiantuntijaryhmät: Yksittäistä lasta koskeva monialainen asiantuntijaryhmä kokoontuu huoltajan kirjallisella luvalla. Ryhmässä laaditaan lakiin perustuva opiskeluhoitokertomus, jonka kirjaamisesta sovitaan ryhmää perustettaessa.

Palvelut järjestetään lain edellyttämässä määräajassa eli seitsemässä arkipäivässä tai kiireellisessä tapauksessa viimeistään seuraavana arkipäivänä. Opiskeluhoito on lapselle maksutonta.

Erityisruokavaliot ja lääkehoito

Huoltaja ilmoittaa lapsen erityisruokavaliosta lääkärin tai terveydenhoitajan todistuksella esiopetuksen toimipaikkaan sekä keskuskeittiölle. Henkilöstö tiedottaa allergioista ja lääkityksistä muulle henkilökunnalle tarpeellisessa määrin. Neuvolan terveydenhoitaja kartoittaa erikoisruokavaliot määräaikaistarkastuksissa kansallisen allergiaohjelman mukaisesti. Lääkehoidon toteuttamisessa noudatetaan Satakunnan hyvinvointialueen kanssa yhteistyössä laadittua Kokemäen varhaiskasvatuksen lääkehoitosuunnitelmaa.

Yhteistyö huoltajien ja Perhekeskus Suvituulen kanssa

Yhteistyötä esiopetuksen, opiskeluhoollon ammattilaisten ja perheiden välillä toteutetaan sähköisen viestintäjärjestelmän, puhelimen ja oppimiskeskustelujen kautta. Huoltajia ja lapsia ohjataan tarvittaessa hakemaan palveluja ja henkilöstöllä on velvollisuus tehdä tarvittaessa lastensuojeluilmoitus tai ilmoitus sosiaalihuollon tarpeesta.

Kokemäen esiopetus tekee tiivistä verkostoyhteistyötä Perhekeskus Suvituulen kanssa (Nakkilan, Harjavallan, Kokemäen, Huittisten, Säskylän ja Euran alueet). Yhteistyön muotoja ovat:

- Asiantuntijoiden konsultaatio: Huoltajan luvalla voidaan konsultoida kasvatus- ja perheneuvontaa tai muita lapsen kanssa toimivia tahoja.
- Moniammatilliset neuvolatiimit: Tiimeihin ohjaututaan varhaisessa vaiheessa, kun lapsen tai perheen tilanteessa tarvitaan useamman ammattilaisen näkemystä ja yhteistä tukisuunnitelmaa. Tiimiä voidaan konsultoida myös nimettömästi.
- Kohtaamispaikkatoiminta: Perheitä ohjataan maksuttomaan ja kaikille avoimeen kohtaamispaikkatoimintaan, joka tukee vanhemmuutta ja vahvistaa osallisuutta.

Suunnitelmat kriiseihin ja häirintään puuttumiseen

Esiopetuksen henkilöstöllä ja päiväkodin johtajalla on velvollisuus ilmoittaa huoltajalle epäilty kiusaaminen, häirintä, väkivalta tai syrjintä oppimisympäristössä ja matkalla esiopetukseen. Tarkemmat toimintaohjeet kriisitilanteisiin, kiusaamisen ehkäisyyn ja turvallisuuden takaamiseen on kuvattu Kokemäen kaupungin erillisissä turvallisuus- ja kriisisuunnitelmissa sekä yksikkökohtaisissa vuosisuunnitelmissa.

7. Erityiseen maailmankatsomukseen tai kasvatusopilliseen järjestelmään perustuva esiopetus

Valtioneuvosto voi myöntää rekisteröidylle yhdistykselle tai säätiölle luvan esiopetuksen järjestämiseen¹⁷⁶. Järjestämisluvassa opetuksen järjestäjälle voidaan määrätä erityiseen maailmankatsomukseen tai kasvatusopilliseen järjestelmään perustuva erityinen koulutustehtävä.

Erityiseen maailmankatsomukseen tai kasvatusopilliseen järjestelmään perustuvassa esiopetuksessa toiminnan, kasvatuksen ja opetuksen tulee noudattaa esiopetukselle asetettuja yleisiä tavoitteita sekä oppimiskokonaisuuksien toteuttamiselle asetettuja yhteisiä tavoitteita. Esiopetuksessa noudatetaan näitä esiopetuksen opetussuunnitelman perusteita sitouttamatta lapsia tiettyyn opetuksen taustalla olevaan maailmankatsomukseen tai kasvatusjärjestelmän taustalla olevaan arvo- ja kasvatustilofilosofiseen järjestelmään. Poikkeamista ja painotuksista määrätään järjestämisluvassa ja valtioneuvoston asetuksessa¹⁷⁷.

7.1. Paikallisesti päätettävät asiat

Esiopetuksen paikallinen opetussuunnitelma voi olla järjestäjäkohtainen tai yksikkö- tai toimipaikkakohtainen tai näiden yhdistelmä opetuksen järjestäjän päätöksen mukaisesti. Erityiseen maailmankatsomukseen tai kasvatusopilliseen järjestelmään perustuva paikallinen esiopetuksen opetussuunnitelma voi olla omaleimainen opetuksen järjestämisluvan ja valtioneuvoston asetuksen¹⁷⁸ asettamissa rajoissa. Paikallinen opetussuunnitelma ei voi olla ristiriidassa esiopetusta koskevan lainsäädännön tai esiopetuksen opetussuunnitelman perusteiden kanssa.

Opetuksen järjestäjä päättää ja kuvaa opetussuunnitelmassa sen lisäksi, mitä perusteasiakirjassa aiemmin määrätään,

- mitkä ovat erityiseen maailmankatsomukseen liittyvät esiopetuksen arvoperustaa täydentävät näkökulmat ja miten nämä näkökulmat näkyvät esiopetuksen toimintakulttuurissa, työskentelytavoissa ja oppimiskokonaisuuksien painotuksissa
- mitkä ovat erityiseen kasvatusopilliseen järjestelmään liittyvät pedagogiset periaatteet ja ratkaisut sekä miten nämä periaatteet ja ratkaisut näkyvät esiopetuksen toimintakulttuurissa, työskentelytavoissa ja oppimiskokonaisuuksien painotuksissa.

Kokemäki

Kokemäen paikalliset esiopetussuunnitelmaratkaisut

Kokemäellä ei järjestetä erityiseen maailmankatsomukseen tai kasvatusopilliseen järjestelmään perustuvaa esiopetusta.

¹⁷⁶ Perusopetuslaki 7 §

¹⁷⁷ Valtioneuvoston asetus (422/2012) 3 § ja 10 §

¹⁷⁸ Valtioneuvoston asetus (422/2012) 3 § ja 10 §